№ 39-40 דאפעלט-נומער — לכבוד פורים

בית יעקב
חודש זשורנאל

ארגאן פאר די אינטערעסען פון בית-יעקב-שולען און ארגאניזאציעס בנות-אגודת ישראל אין פוילען

רעדאקטאר: א. ג. פרידענזאן

דער ציעל פון די בית-יעקב שולען: צו ערציהען די יודישע טעכטער אין גייסט פון דער יודישער תורה און ישראל'ס היסטארישע אייביגקייט'ס-אידעאלען.

אבאנאמענטס-פרייז: א יאהר 8 גילד. אויסל.: 2 דאלאר. געלד פריהעראויס.

אדרעס פאר געלד:
ŁÓDŹ, P. K. O. 65.613.

דאס פראגראם פון בנות אגודת ישראל: פליכט-ערפילונג פון דער יודישער פרוי אין דער לעזונג פון די יודישע פראבלעמען אין גייסט פון תורה ומסורה.

6 יאהרגאנג

אין היינטיגען דאפעלט-נומער:

1) דאס לאדזער יודענטום פאר'ן בית-יעקב-סעמינאר:
אקטועלע שמועסען:
2) הילף פאר צוקונפטיגע בית-יעקב-ערציהערינס — א. ג. פרידענזאן
3) אונזערע אויפגאבען פאר יתומים-פערזארגונג — ד. ה. זילבערשטיין
4) דער צענזור, ארט. „ארכיון" — א. מ. קראנגראד
5) משה רבנו'ס יאהרצייט — הרב א. י. לאמשטיין ז"ל.
6) אונזער ארבייט פאר דער ב"י בעוועגונג אין יאהר 1928 — דר. שמואל דייטשלענדער
7) די צילען און אויפגאבען פון „בנות-אגודת-ישראל" (אנקעטע געווידמעט די נאהנטע לאנד-קאנפערענץ) — א. ז. פרידמאן, י. [illegible]ערלעבן
8) אסתר אלס סימבאל פאר די יודישע טעכטער — ח. ד. ראזאנעס
9) פורים-געדאנקען — הרב טוביה יהודה גוטענטאג
10) העלדיש קדושה-לעבען — איש-לוי
11) ערציהונג — דר. יצחק ברויער
12) צווישען פרעמדע קברים (ערצעהלונג) — יחיאל פיינער
13) מגילה-ליינען (פורים-ערצעהלונג) — מאיר אלטער
14) „פערשטעלטע" (א פורים-מעשה) — מאיר חערץ
15) אמונה — רבי נחמן בראסלאווער זצ"ל
16) בלעטער פון מיין טאג-בוך — שרה שענירער
17) פורים (פון תלמוד און מדרש) — א. זאנענפריד
18) וואס וועט מיט זיך פארשטעלען דער בית-יעקב-סעמינאר, וואס בויט זיך אין קראקא? — קה"ת צענטראלע
19) א אפענער שמועס מיט די לעזער און פריינד — ***
20) פון חודש צו חודש
21) קארעספאנדענציעס
22) רשימה פון די פריינד פון ב"י זשורנאל
23) צו אלע אבאנענטען און פרעסע-קאמיסיעס
24) פערשידענע נאטיצען
25) אנאנסען
תמונה פון אסטראווצער רבי'ן זצ"ל
פערגרעסערטע פוילישע אפטיילונג „Wschód"

נומער 39-40

פרייז 1 זל. 60 גר.

אשה יראת ד׳
היא תתהלל
(משלי)

בית־יעקב־זשורנאל

ערשיינט יעדען ראש־חודש.

בית יעקב לכו
ונלכה באור ד׳
(ישעי׳)

Łódź, Luty-Marzec 1929 rok 6 | № 39-40. | ב״ה לאָדז, שבט־אדר תרפ״ט. זעקסטער יאָהרגאנג

אקטועלע שמועסען

הילף פאַר טאַלאַנטירטע צוקונפטיגע בית־יעקב־ערציהערינס.

אויף אַנ׳אַנדער אָרט אין היינטיגען נומער געפינט זיך די ידיעה אַז בעת אַ זיצונג פון דער אַלוועלטליכער קרן־התורה צענטראַלע אין וויען האָט דעם טשאָרטקאָווער רבינ׳ס זוהן הרב ר׳ בערעניו פרידמאַן שליט״א פאַרגעשלאָגען, אַז ס׳זאָל געשאַפען ווערען אַ ספעציעלער הילפס־פאָנד פאַר קאַנדידאַטינס אויף לעהרערינס, וועלכע האָבען נישט די מעגליכקייט צו צאָהלען אין סעמינאַר.

דער דערמאָנטער פאָרשלאַג, וועלכער איז געגעבען געוואָרען דורך אַזאַ אויטאָריטעטע פערזאָן ווי דעם טשאָרטקאָווער רבינ׳ס זוהן שליט״א, פערדינט פיל אויפמערקזאַמקייט און דאַרף מצד דער ברייטער אָרטאָדאָקסישער געזעלשאַפט אויפגענומען ווערען זעהר ערנסט.

עס איז לײדער אַ פאַקט דאַס, די בעסטע טאַלאַנטירטסטע קאַנדידאַטינס, קאָנען צוליב צאָהלונגס־שוועריגקייטען זעלטען בעקומען אַ פלאַץ אין אונזער קראָקאָווער סעמינאַר.

די שולד פאַלט אויך נישט אויף די לייטונג פון סעמינאַר, מחמת דיזעלבע איז זעהר בעשרענקט אין געלט־מיטלען און ביי איהר בעסטען רצון איז די בית יעקב־צענטראַלע אין קראָקאָ נישט ביכולת נאָכצוקומען אַלע בקשות פון הנחות פאַר זיי תלמידות, וואָס ווילען אָנקומען אין סעמינאַר, הגם שוין נישט איינמאָל זענען אַזעלכע הנחות געמאַכט געוואָרען.

זעהר נישט ריכטיג טהון אויך אַ סך אונזערע אָנגעזעהענע עסקנים, וועלכע שרייבען בקשה־בריף וועגען דעם דערמאָנטען ענין קיין קראָקאָ, ווייל די סעמינאַר־לייטונג ווערט געשטעלט דאַדורך אין אַ פערלעגענהייט. אָפזאָגען איז שווער, אָבער ערפילען ווידער די בקשה — איז אונמעגליך!

דער איינציגער אויסוועג איז דעריבער, נאָר ס׳זאָל רעאַליזירט ווערען דער וויכטיגער פאָרשלאַג פון הרב ר׳ בערעניו שליט״א — עס מוז פאַר יעדען פרייז אַ ספעציעלער פאָנד פאַר דעם צוועק געשאַפען ווערען. עס איז אונזער אַלעמענס פליכט צו זאָרגען דערפאַר אַז די בעגאַבטע טאַלאַנטירטע יודישע מיידלעך, וואָס זייער ווידמען זיך דער בית־יעקב־שול, וועט אונז ברענגען פיל כבוד און נוצען זאָל׳ן נישט געהן פערלוירען.

אַ טעות איז אויך צו מיינען, אַז אַ בית־יעקב־לעהרערין איז בלויז אַ פראָפעסיאָנעליסטין. די לעהרערין פון אונזער טעכטער־שול איז פאַר אַלעמען אַ נ׳ א י ד ע א ל י ס ט י ן, די פרויען־העלדין פון אונזער צייט, דערויף זענען ל ע ב ע ד י ג ע ע ד ו ת, די צעהנדליגער שוין אמטירינדע לעהרערינס, וועלכע זענען נע-ונד אין שטעט און שטעטלעך, ריכטען ממש אָב גלות און אַרבייטען איבער די כוחות כמעט אין יעדען אָרט — די בית־יעקב־שול איז זייער ל ע ב ע נ ס - א י ד ע אַ ל!

דאָס געבען די מעגליכקייט נישט־פערמעגליכע פעהיגע קאַנדידאַטינס זיך אויסצובילדען אַלס לעהרערינס איז דעריבער אַ פ אָ ל ק ס - פ ל י כ ט ווייל אויך אויף זיי איז חל דער „הזהרו בבני עניים שמהם תצא תורה״!

אין דער ערשטער רייהע דאַרפען זיך אָפרופען די י ו ד י ש ע ק ה ל ו ת, וועלכע זאָלען בעשטימען יעהרליכע סטיפענדיום׳ס און דאַן איז יעדער יודישער גדבן און יעדע יודישע נדבנית מחויב פאַר דעם גרויסען צוועק זיך צו בעשטייערען.

א. ג. פרידענזאָן.

אונזער אויפגאבע פאַר יתומים־פערזאָרגונג.

עס איז אַ בעדויערנדער פאַקט וואָס אַגודת ישראל, וועלכע האָט שוין ב״ה בעוויזען צו שאַפען קאָלאָסאַלעס אויף אַלע געביטען אין געזעלשאַפטליכען לעבען, איז לײדער גאַנץ הינטערשטעליג געבליבען אויפ׳ן געביט פון פילאַנטראָפישער אַרבייט אין גאַנץ איינפאַכען זין פון וואָרט. און גאַנץ בעזונדער איז צו בעדויערן די ערשיינונג, וואָס כמעט אין אַלע יתומים־הייזער אין פוילען אויסער ביי גאַנץ קליינע אויסנאַמען ווערען די עלענדע אומגליקליכע קינדערלעך, וואָס זייערע עלטערן האָבען געטרוימט זיי צו ערציהען אַלס גוטע און עהרליכע פרומע יו״ען, אָט די דאָזיגע יתומים׳לעך ווערען ערצויגען און אַ גאַנץ אַנדערער און סתירה׳דיגער ריכטונג. מ׳קאָן געפונען אין אַלערליי יתומים הייזער עקסטרעם אַסימילאַטאָרישע, ווי מען פערהאַסט אַלעס וואָס נור יודיש איז, ציוניסטישע וועלכע זענען אייגענטליך אין בעסטען פאַל גלייכגילטיג אָדער אויפ׳ן שפיץ מעסער געגייגט צו די עלעמענטאַרסטע רעליגיעזע צרכים, און אפילו דאָרט ווי עס איז שוין האַלב וועגען נישקשה איז אויך דער גייסט פון דער ערציהונג ווייט נישט יודיש אין אמת׳ן זין פון וואָרט א. א. וו. אַלע פאַרטייען און ריכטונגען האָבען אויף דעם געביט געשאַפען נור איין ריכטונג און דוקאָ די גרעסטע און שטאַרקסטע — אַגודת ישראל האָט נאָך זאָגאַר קיין פּראָבע אפילו נישט געמאַכט. און צום אומגליק פון די עלענדע יודישע יתומים׳לעך ליגט די גאַנצע יתומים־פערזאָרגונג אויסשליסליך אין די הענד פון נישט אָרטאָדאָקסישע עסקנים.

דעריבער טאַקי איז ווירקליך צו בעגריסען די איניציאַטיוו פון דער „בנות־אגודת־ישראל״ אין לאָדז — צו גרינדען אַנ׳אָרטאָדאָקסיש יתומים הויז וואָס זאָל אין אַלע ענינים ענטשפרעכען די

דאס לאדזער רעליגיעזע יודענטום,
מוז געבען די פערדינטע מיטהילף צו פערענדיגען דאס גראנדיעזע בניז פוז בית־יעקב־סעמינאר!

(צום אָנקומען פון דער דעלעגאַציע צו פיהרען די זאַמעל־אַקציע).

סוף היינטיגען ח ו ד ש א ד ר א׳ ו י ק ה ל) קומט קיין לאָדז אַ חשוב׳ע דעלעגאַציע וועלכע בעשטעהט פון דעם בעקאַנטען אַגודה־מנהיג הרב ר׳ ט ו ב י׳ ה אָ ר אָ ו ו י ץ (ריישא) דער פרעזעס פון דער ב״י צענטראַלע ה׳ א ש ר ש פ י ר אָ (קראָקאָ) און דער לייטער פון דער חנוך־צענטראַלע אין וואַרשאָ, פרנס ר׳ ז י ש א פ ר י ד מ אַ ן. לויט ווי מיר זענען אינפאָרמירט קומען אין אונזער שטאָט די דערמאָנטע זעהר חשוב׳ע געסט אין צוזאַמענהאַנג מיט׳ן בעשלוס פון דער אַלוועלטליכער „קרן־התורה״־צענטראַלע אין וויען, וועלכע האָט בעשלאָסען צוו. אַנד. שטעט אויך אין לאַדז, אין דעם „פוילישען מאַנטשעסטער״ צו פיהרען אַ ברייטע אַקציע לטובת דעם זיך בויענדען בית־יעקב־סעמינאַר, בכדי דאָס בנין זאָל וואָס שנעלער פערענדיגט ווערען.

נישט דאָס ערשטע מאָל איז עס, ווען קיין לאָדז קומט אַ דעלעגאַציע צו זאַמלען געלט אויף אַ וויכטיגען צוועק. דאָס יודישע לאָדז, זאָגט זיך קיינמאָל נישט אָפ פון ענטגעגענצוקומען, כל־ערליי שלוחי־מצוה מיט אַ ברייטער האַנד. די לאָדזער יודישע נדבנים געהערען צו די נתבעים ונותנים ביי יעדען דבר־טוב אין קיינמאָל, זאָגט זיך אויך נישט אָפ אַ יודישער נדבן אין לאָדז צוליב לאָקאַלע צרכים, וועלכע בעלאַסטען איהם אויך זעהר פיל, פון צו געבען פאַר צענטראַלע אינסטיטוציעס, וואו זיי זאָלען זיך נישט געפינען.

די בעפאָרשטעהענדע אַקציע פאַר׳ן ב״י סעמינאַר אין אונזער שטאָט, פערדינט אָבער נאָכמעהר א ו י פ מ ע ר ק ז אַ מ ק י י ט און מ י ט ה י ל ף ווי וועלכע ס׳איז אַקציע, וואָס איז שוין ביז אַהער אין אונזער שטאָט געפיהרט געוואָרען.

אין די לאָדזער ב״י שולען לערנען אָהן ע״ה קרוב טויזענד תלמידות (כ״י). דאָס לאָדזער רעליגיעזע יודענטום געניסט אַלזאָ די פרוכטען פון דער בית־יעקב־שאַפונג און נישט וועניג פון די יודישע עלטערן, ווייסען אויסגעצייכענט ווי ווייט די ב״י ערציהונג האָט געראַטעוועט זייערע אייגענע קינדער׳ס נשמות פון כפירה און אַסימילאַציע מכל חמינים. און אַז אָהן דער געגעבענער מעגליכקייט פון דעם קראָקאָווער סעמינאַר דורכ׳ן צושטעלען לעהרערינס פאַר אונזערע שולען — וואָלטען טאַקי די זעלבע שולען נישט געקענט זיך ענטוויקלען, — איז אויך פאַר קיינעם נישט קיין סוד!

און דעריבער, אַ הויך וואָס די לאַדזער אָרטאָדאָקסיע, איז שולדיג אַ חוב דעם סעמינאַר פאַר זיין דינען אונזערע לאָדזער שולען מיט די ענטשפרעכענדע לעהר־קרעפטען איז די עצם־זאַך פון דעם זיך בויענדען סעמינאַר פאַר׳ן גאַנצען רעליגיעזען יודענטום פון ע פ אָ כ ע ־ מ אַ כ צ נ ד ע ר בעדייטונג.

עס געניגט זיך צו פערטראַכטען איבער איינציגע מאמרים אין היינטיגען נומער פון אונזער זשורנאַל, וועלכע זענען געווידמעט דעם סעמינאַר־בוי, אום זיך איבערצייגען, ווי ווייט פול מיט שענע פערספעקטיוועז, עס זאָגט צו דער ב״י בעוועגונג, דאָס צוקונפטיגע היסטאָרישע בית־יעקב־בנין.

מיר זענען אַלזאָ פול מיט בטחון, אַז דאָס לאָדזער רעליגיעזע יודענטום, וועט נישט נאָר בלויז מיט דער גרעסטער שמחה מקבל פנים זיין די חשוב׳ע געסט, נאָר טאַקי זיך אויסצייכנען מיט זיין צושטייער געבען אַ געהעריג חלק פאַר׳ן סעמינאַר־בוי.

לאָדז — די פעסטונג פון אַגודת־ישראל, דאָס פראָפאַגאַנדע־אָרט פונ׳ם בית יעקב־געדאַנק, דער צענטראַל פינקט פון „בנות־אגודת־ישראל״ וועט בלי־ספק זיין געקומען אויסהאַלטען אין אַזאַ גרויסער שעה!

לאָדזער אַגודיסטישע עסקנים! — אַ מאָמענט פון מאָביליזאַציע איז געקומען פאַר׳ן צענטראַל־ווערק פון דער בית יעקב שולע אונז אַלעמען אזוי הויך־געשעצטער ב״י שול.

לאָדזער אַגודיסטישע עסקנות! — די שעה האָט אויך פאַר אייך געשלאָגען: יעקב׳ס הויז רופט אייך, מונטערט און זאַמעלט צונויף אַלע אייערע שוועסטער, אַז זיי זאָלען ברענגען ציגעל צום בנין, וואָס בויט זיך צום רוהם פאַר דער יודישער פרוי אויף דורי־דורות.

אַלע ווי איינער, שטעלען מיר זיך צו דער עבודת־הקודש אויפצובויען דאָס זיך־טרייסלענדע הויז פון ישראל — דעם „בית־יעקב״!

***

פון דער רעדאַקציע.

צוליב׳ן איינפיהרען פון קומענדיגען ניסן־נומער אַ בעשטימטען טערמין פון ערשיינען פון ב י ת - י ע ק ב - ז ש ו ר נ אַ ל, אויף יעדען ראש־חודש, מאַכען מיר אויפמערקזאַם אויף פאָלגענדע טערמינען: אַרטיקלען, מיינונגען פאַר דער אַנקעטע וועלען אָנגענומען ווערען נאָר ביז׳ן 15־טען אדר שני. קאָרעספאָנדענציעס און אַנאָנסען וועלען אָנגענומען ווערען נאָר ביז׳ן 20־טען אדר שני — שפעטער דערהאַלטענע מאַטעריאַלען וועלען נישט ווערען געדרוקט.

וועגען דעם אילוסטרירטען בית־יעקב־אַלמאַנאַך.

צוליב׳ן זיין פערנומען מיט דער אַקציע פאַר׳ן ב״י סעמינאַר אין לאָדז, ווי אויך צוליב די הכנות צו דער נאָהנטער לאַנד־קאָנפערענץ, ביי וואָס איז אונזער רעד. לייטונג איז זעהר בעשעפטיגט — זענען מיר געצוואונגען אָפצולייגען דאָס ערשיינען פון „אַ ל מ אַ נ אַ ך״.

פערזענליך זיך ווענדען אין רעדאַקציע קאָן מען יעדען טאָג, נאָר פאַרמיטאָג ביז 3 אַ זייגער, אַלעקסאַנדראָווסקאַ 28. נאָכמיטאָג נאָר אויפ׳ן טעלעפאָן 26־80.

אַ ד ר ע ס פ אַ ר ב ר י ף:

Red. „Bajs Jakow" Łódź, skrz. poczt. 146.

מ ז ל - ט ו ב!

בברכת מזל־טוב חמה ונלבבה אנו מברכים את בתנו ואחותנו היקרה מרת רבקה קרמר שתחי׳ עב״ג המופלג מר נח יצחק בהרב הגאון ר״מ מרדכי יוסף מרדקוויסקי מעיר ברנוביץ.

יהי צעדם החדש בחיים מבורך.

ל ו ד ז, שבט פ״ט.

משפחת קרמר.

אידעאַלאָגיע פון שטרענג רעליגיעזען יודענטום. עס איז זעלבסטפערשטענדליך, אַז אין דער התחלה מוז עס געפיהרט ווערען אין אַ קלענערער פאָרם, און עס וועט אפשר אַרויפלייגען אויף די עסקנות געוויסע אַרבייט-פליכטען ווייל כל התחלות קשות, עס איז אָבער מעהר ווי זיכער, אַז אַזאַ סימפּאַטיש און ווירקליך זעהר דרינגענד נויטיגע אינסטיטוציע וועט ווערען אונטערגעשטיצט בעין יפה דורך דער געזעלשאַפט און „בנות אַגודת ישראל" וועט זיך דאַדורך פערשאַפען אַ אמת פערדינטען רוהם און כבוד, און גלייכצייטיג טאַקי דינען אַלס מוסטער פאַר אַלע אָרטס-גרופּען און זיי דערמיט וועקען צו מעשים.

די פאָרבּרייטונגס אַרבּייט מוז אייגענטליך שוין באַלד אָנגעהויבען ווערען, און מיט וואָס מעהר מוט און אָפּטימיזם. דער יודישער צבור וועט אייך זיכער ענטגעגענקומען מיט הילף, זאָלען זיין געבענשט די הענד וואָס שאַפען און בויען!

דוד צבי זילבערשטיין.

דער נייגעגרינדעטער צענטר. אָרטאָדאָקסישער אַרכיוו.

אין וואַרשאָ איז לעצטענס געגרינדעט געוואָרען אַ „צענטראַלער אָרטאָדאָקסישער אַרכיוו" מיט'ן צוועק צו זאַמלען אַלע מאַטעריאַלען וואָס האָבען אַ שייכות צום לעבען און ווירקען פון דער אָרטאָדאָקסיע און איהרע אָרגאַניזאַציעס.

איך וויל דאָ אָנווייזען בקיצור אויפ'ן נחוצות פון אָט דער נייער זעהר וויכטיגע אינסטיטוציע.

אין דער גאַצער וועלט, ביי אַלע פעלקער און אָרגאַניזאַציעס ווערען געגרינדעט און ג'ט געפלעגט ספּעציעלע מוזעאומס, ביבליאָטעקען און אַרכיוועז. עס ווערט דאָרט געזאַמעלט אַלעס וואָס האָט אַ שייכות צום דאָזיגען פאָלק אין שריפט און דרוק. און יעדערער וועלכער בעזוכט אַזאַ אינסטיטוציע האָט פאַר זיך אַ געהעריג בילד פון דער גאַנצער טעטיגקייט פון פאָלק אָדער אָרגאַניזאַציע. און ביי אונז ווי זעהט עס אויס אין דער הינזיכט? שוין צענדליגער יאָהרען שטעהט דאָס אָרטאָדאָקסישע יודענטום אין שווערען געראַנגעל פאַר זיינע אידעאַלען בעזונדער רייך איז דער שווערער און קרבנות-פולער קאַמף אין די לעצטע 10 יאָהר מיט דער גרינדונג פון דער אַגודת ישראל אין פּוילען, מיט איהרע צוויג-אָרגאַניזאַציעס. אינטעליגע וואָכענבלעטער און ליטעראַרישע אויסגאַבען זענען ערשינען, וואָס דאָרט וואָלטען מיר געקאָנט זעהען די בולט'ע אָפּשפּיגלונג פון אָט דעם קאַמף און רייכע טעטיגקייט פון אַלע אָרטאָדאָקסישע אינסטיטוציעס, זענען זיי אָבער צוואָרפען און צושפּרייט און דער גאַנצער וועלט און עס איז נישטאָ קיין איין אָרט אין גאַנץ פּוילען וואו כאָטש אַ גאַנץ קליינער טייל זאָל זיך געפינען צוזאַמען. די וויכטיגסטע מאַטעריאַלען, אויפרופען פערשיידענע דרוק-זאַכען ווערען פערלוירען ווייל עס איז ביז יעצט נישטאָ קיינער וואָס זאָל דאָס אויף אַ געאָרדענטען אופן זאַמלען. טייערע וויכטיגע בריעף פון אונזערע גרעסטע אויטאָריטעטען וואַלגערען זיך אַרום און פּריוואַטע הענד און ווערען מיט דער צייט פערלוירען.

נעמען מיר ווידער די „בית-יעקב" און „בנות" בעוועגונג: עס איז דאָך ממש צו שטוינען די אָפּפערוויליגקייט און מסירת נפש פון אונזערע קעמפער און קעמפערינס ביז עס איז זיי געלונגען עפּעס אויפצובויען און צוקומען צום הייגטיגען מצב. עס וואָלט דאָך געווען זעהר אינטערעסאַנט צו זעהן אויף איין אָרט די אַלע אויפרופען, פלוגבלעטלעך צייטונגען העקטאָגראַפישע שול-זשורנאַלען פלאַקאַטען, וואָס האָבען אַ שייכות צו דער דאָזיגער בעוועגונג און דאָך קאָן מען דאָס נישט געפינען אַלעס ווערט פערלוירען אָדער פערגאַכלעסיגט.

עס איז דאַריבער פון אָנגעהוירער וויכטיגקייט די גרינדונג פון דעם „צענט. אָרט. אַרכיוו".

זעהר שווער איז אָנגעקומען דעם שרייבער פון די שורות אַלס איניציאַטאָר פון דער זאַך, ביז עס איז געלונגען די דאָזיגע אינסטיטוציע צו שאַפען. יעצט פערלאַנגען מיר מיטהילף פון אַלע וואָס פערשטעהען אונזער געדאַנק זיי זאָלען דאָס אונטערשטיצען.

דער אַרכיוו וועט זאַמלען די גאַנצע ליטעראַטור, צייטונגען פלוגבלעטער אויפרופען וויכטיגע בריעף שול-גרופּען בילדער און בכלל, אַלעס וואָס האָט אַ שייכות צו דער טעטיגקייט פון דער אָרטאָדאָקסיע.

אַ בעזונדערע אָפּטיילונג איז אויך געגרינדעט געוואָרען פאַר בית יעקב און בעזונדער פאַר בנות-אַגודות ישראל, מיר ווילען האָפען דאָס די טוערינס פון „בית-יעקב" און „בנות" וועלען פערשטעהן די דאָזיגע זאַך און זאַמלען און צושיקען אַלע זייערע מאַטעריאַלען און בכלל צוהעלפען דער דאָזיגער אַזוי וויכטיגער אינסטיטוציע צו איהר געהעריגער ענטוויקלונג און ערפאָלג.

א. מ. קראָנגאַרד.

בעמערקונג: וועגען אַלע ענינים זיך ווענדען און מאַטעריאַל צושיקען אויף דעם אַדרעס: וואַרשאָ פּאָסט קעסטעל 102 פאַר „אַרכיוו".

משה רבינו'ס יאָהרצייט

פון הרב **אברהם יצחק לאַמשטיין** ז"ל.

ז' אדר אין מצרים, ז' אדר אין מדבר.

אינ'ם פינסטערען חושך מצרים האָט פּלוצלינג אַ בלאַסק געטון אַ ליכטיגער שטערן: ס'איז געבוירען געוואָרען דער גרויסער גואל; און די ליכטיגסטע האָפנונגען אין דער מדבר, אויף דער גרעניץ פונ'ם צוגעזאָגטען לאַנד, האָט זיך אַ געדיכטער וואָלקען אַראָפּגעלאָזען, דער גואל האָט זיין געליבט פאָלק פערלאָזען.

משה נולד, משה מת ביום אחד...

נישט קיין צופאַל איז עס, וואָס די ביידע געגענזעצליכע געשעהנישען זענען אין איינעם און דעם זעלבען טאָג פאָרגעקומען, נישט אומזיסט האָט דאָס דער אייגענער משה רבינו אין די תורה דאָס אָנגעמערקט. „היום מלאו ימי ושנותי" האָט ער געזאָגט, היינט שטאַרב איך, און היינט בין איך געבוירען געוואָרען.

דאָס איז דער סימבאָל פון יודישען פאָלק, וועלכעס איז אייביג מיט זיין משה'ן און מיט זיין תורה פעסט פערבונדען.

אָט, דוכט זיך — משה רבינו איז געשטאָרבען, עס שטאַרבט אָב זיין תורה, און דאָס יודישע פאָלק געהט אונטער, אָט, אין דער רגע — משה רבינו איז געבוירען געוואָרען, עס ערוואַכט ווידער זיין גייסט, עס לעבט אויף זיין תורה, און דאָס יודישע פאָלק לעבט ווייטער.

האָט אָבער דער גרויסער שונא-ישראל, המן ימ"ש, פון דעם סוד נישט געוואוסט, און אַז עס איז אויסגעפאַלען דער „גורל" זיין אויסראָטונגס פּלאַן איבער די יודען אויסצופיהרען, אינ'ם חודש אדר, אין דעם חודש, וואָס, דער יודישער פיהרער איז

געשטאָרבען האָט ער זיך געפרעהט, אַ בעוויז האָט ער אין דעם טראַף געזעהן, אַז זיין שוידערהאַפטע גזרה וועט איהם געלונגען אויסצופיהרען.

און פערבלענדט זענען אויך אין דעם, זיינע נאָכפאָלגער די „המנ'ס", אין פערשיעדענע צייטען און זיי ווייסען נישט, און ווילען נישט וויסען, אַז טויזענדער „המנ'ס" וועלען פערלאָרען געהן, און דאָס יודישע פאָלק מיט זיין תורה וועלען נישט שטאַרבען און קענען נישט שטאַרבען.

זענען מיר דאָך אַליין לעבעדיגע עדות. האָבען מיר דאָך אַליין אַזעלכע צווישען-עפּאָכען איבערגעלעבט. אָט האָט זיך געדאַכט, שטאַרבט אָב אונזער תורה, פּוסט זענען געוואָרען די בתי-מדרשים, חרוב די ישיבות און לעדיג די חדרים, געשטאָרבען משה רבינו און צוזאַמען מיט איהם זיין תורה. און גראַדע דעמאָלט ווען דער חורבן האָט שוין געהאַט זיין העכסטע שטופע דערגרייכט, ווען מען האָט זיך שוין געגרייט אויף דער תורה אַ „מצבה" צו שטעלען, און דאָס פאָלק אויף אַנ'ערע יסודות איבער צו בויען. דעמאָלט אין דעם קריטישסטען מאָמענט, איז געשעהן דאָס וואונדערבאַרע. — דאָס קול יעקב האָט זיך מיט אַ גרויסע קראַפט געגומען שטאַרקען, אויפגעלעבט זענען געוואָרען די חדרים, אָבגעפרישט די ישיבות, — משה רבינו איז ווידער געבוירען געוואָרען.

און זיין תורה לעבט!

אונזער טעטיגקייט פאַר דער בית-יעקב-בעוועגונג אינ'ם יאָהר 1928

(געשפּרעך מיט'ן לייטער פון דער אַלוועלטליכער בית-יעקב-צענטראַלע אין ווין דר. שמואל דייטשלענדער)

דער וואוקס פון דער בית-יעקב-בעוועגונג – 20 טויזענד בית-יעקב-שילערינס (כ"י).

דער וואוקס פון דער בית-יעקב-בעוועגונג האָט אין יאָהר 1928 אָנגעהויער גרויסע פאָרשריט געמאַכט, איבערהויפּט אין פּוילען, וואו דער בעדאַרף פון בית-יעקב-שולען איז אַ גרויסע נויטווענדיגקייט, . וואָס ס'איז צו זעהן פון די צאָהל בית-יעקב-שילערינס, וועלכע דערגרייכט אין פּוילען ביז 16,000 און אין אויסלאַנד ביז 4000, בסך-הכל ווערט היינט-צו-טאָג ערצויגען, דורך די געגרינדעטע בית יעקב-שולען, צוואַנציג טויזענד יודישע קינדער פון ווייבליכען געשלעכט — אין עכט רעליגיעזען גייסט.

אין קראָקאָווער סעמינאַר, וואו ס'ווערען אויסגעבילדעט לעהרערינס פאַר די בית-יעקב-שולען, געפונען זיך היינט 54 שילערינס, וועלכע ווערען דאָרט אויף אַ זעהר מוסטערהאַפטען אופן אויסגעבילדעט פאַר צוקונפטיגע לעהרערינס אין די ב"י שולען. די דאָזיגע 54 לעהרערין קאַנדידאַטען זענען אין לעהר-סעמינאַר פונאַנדערגעטיילט אין צוויי קלאַסען און ווערען אונטערגעריכטעט דורך פרוי **שרה שענירער** און פרל **חוה לאַנדסבערג**. ווי די ערציהונג פון דער לעהר-אַרבייט אינ'ם סעמינאַר ווייזט, איז פעסטצושטעלען, אַז די 30 שילערינס פון דער ערשטער אָפּטיילונג, וועלען צום נייעם סעמעסטער ווערען עקזאַמינירט און מיט ערפאָלג אָפּהאַלטען דעם עקזאַמען (דאָס איז אינצווישען שוין געשעהן) און דאַן וועלען מיר זיין אומשטאַנד צוצושטעלען לעהרערינס פאַר בית-יעקב-שולען, וועלכע האַלטען-אויף זייער גרינדונג, צוליב'ן מאַנגעל אין לעהרערינס.

די לעצטע אַרויסגעגעבענע בעריכטס-בראָשורע א. נ. „בית-יעקב — זיין וועזען און ווערדען" (אַרויסגעגעבען אין יאָהר 1928) האָט נור געהאַט אָנצוווייזען אויף 87 געגרינדעטע שולען פון דער צייט פון אַרויסגעבען די בעריכטס בראָשורע האָט זיך געשאַפען נאָך 15 בית-יעקב-שולען אין אַ רייהע שטעט: אין אָנפאַנגס-יאָהר 1929 איז פאָראויסצוזעהן דאָס שאַפען זיך פון נאָך 25 בית-יעקב-שולען (זעה „פון חודש צו חודש" אין היינטיגען נומער).

פאַר דער שאַפונג פון בית-יעקב-שולען דורך צושטעלען קוואַליפיצירטע לעהר-קרעפטען איז אויך צו פערדאַנקען דעם אָרטאָדאָקסישען מיידעל-גימנאַזיום „חבצלת" אין וואַרשאָ, וועלכער האָט געעפענט אַ פאָרטבילדונגס-קורס פאַר די אַבסאָלווענטין, אום זיי צו געבען דורך די קורסען די געהעריגע מאָס וויסען און פעדאַגאָגישע אויסבילדונג, וועלכע זענען נויטיג פאַר אַ לעהרערין אין אַ בית יעקב-שולע, (אונטער דער לייטונג פון ה' בוימבערג – רעד.), אַזוי-אַרום איז געגעבען געוואָרען אַ רייה שטעט די מעגליכקייט צו גרינדען ביי זיך בית-יעקב-שולען.

פאַך שולען פאַר אָרטאָדאָקסישע טעכטער

פאַר אַ גרויסע בעדייטונג אין דער בית-יעקב-בעוועגונג מוז אויך פעררעכענט ווערען די עקזיסטירענדע פאַך-שולע אין לעמבערג, וועלכע איז געוואָרען לעצטענס גוט אַוועקגעשטעלט און ענטשפּרעכענד פאַר דער אויפגאַבע ווי – אויך די פאַך-שולע, וועלכע איז געגרינדעט געוואָרען אין וואַרשא.

די פאַך שולע אין קראָקאָ האָט געמוזט דערווייל, צוליב'ן מאַנגעל אין אַ ענטשפּרעכענדען לאָקאַל, געשלאָסען ווערען און ביים אויפבוי פונ'ם נייעם סעמינאַר וועט זי ערשט קאָנען צוריק געעפענט ווערען.

די פאָרטבילדונגס-קורסען אין דער פעריען-צייט.

אום צו געבען די מעגליכקייט פאַר די שוין געענדיגטע לעהרערינס, וועלכע פערנעהמען פאָסטענס אין די בית-יעקב-שולען צו פערפאָלקאָמען זיך אין ידיעות התורה און קאָנען בעזיצען אַ העכערע מאָס יהדות-וויסענשאַפט, וואָס דאָס קאָן מען נור דערגרייכען סיסטעמאַטיש דורך אַ לענגערע צייט-דויער, ווערט אין דער פעריען-צייט, ווען די לעהרערינס פון די בית-יעקב-שולען זענען בעפרייט פון דער שול-אַרבייט איינגעאָרדענט פאָרטבילדונגס-קורסען, דורך וועלכע זיי בעקומען אַ העכערע מאָס תורה-וויסען. דעם לעצטען זומער זענען אַזעלכע פאָרטבילדונגס קורסען איינגעאָרדענט געוואָרען אינ'ם קור-אָרט ראַבקאָ, וואו דער קלימאַט דינט זעהר גוט און זענען פאָרגעקומען אונטער דער פערזענליכער לייטונג פונ'ם שול-ראַט. די צאָהל פון די טיילנעהמער אין די איינגעאָרדענטע פאָרטבילדונגס-קורסען אין ראַבקאָ האָט דערגרייכט ביז 124. פון אויסלאַנד האָבען זיך אַנגאַזשירט אַלס דאצענטינס פאַר די קורסען פרל. **יהודית ראָזענבוים** און פרוי **רויזא דייטשלענדער**.

אייגענע בנינים פאַר די בית-יעקב-שולען.

ווי ווייט די בית-יעקב-שולען האָבן געוואונען די סימפאַטיע אין אַלע קרייזען איז צו זעהן פון דעם, וואָס אין אַ טייל גרויסע שטעט זענען אויפגעבויט געוואָרען ספּעציעלע בנינים, וועלכע ענטשפּרעכען די היגיענישע און פּעדאַגאָגישע בעדינגונגען, פאַר די געשאַפענע בית-יעקב-שולען.

אין מלאווא, למשל, געפינט זיך די בית יעקב-שולע אין אַ ספּעציעל אויפגעבויטער געביידע דורך דער דאָרטיגער קהלה-פערוואַלטונג, וועלכע סובסידירט די עקזיסטענץ פון דער שולע. אויך אין אַנדערע לענדער איז געוואָרען דער בית יעקב אידעאַל זעהר שטאַרק פּאָפּולער און בעליבט, און דער ערפאָלג שטייגט איבער אַלע ערוואַרטונגען.

דער ג' דר. דייטשלענדער האָט מיט אַ געוויסע צייט צוריק פערבראַכט אויף אַ אינספּעקציע-רייזע אין ליטאָ, וואו ס'איז לעצטענס פאָרגעקומען אַ קאָנפערענץ. פון דער אָרטאָדאָקסישער שול-אָרגאַניזאַציע „יבנה". אין דער דאָזיגער קאָנפערענץ האָט אויך גענומען אַנטייל דער אונטעררִיכטס-מיניסטער פון ליטאָ. ד שול-אָרגאַניזאַציע „יבנה" האַלט אויס אַ גרויסע צאָהל מוסטער-האַפטע אַנערקענטע פאָלקס- און מיטעל-שולען פאַר מיידלעך. אין טעלז איז אויך פאַרהאַן ביי דעם מיידעל-גימנאַזיום אַ ספּעציעלער קורס פאַר לעהרערינס וועלכער ווערט געלייטעט דורך ה' דר. האָלצבערג.

אין פּאָניעוועזש האָט זיך מיט איינינע וואָכען צוריק געעפענט אַ מיידעל-גימנאַזיום וועלכער טראָגט דעם נאָמען „בית-יעקב" דאָס דאָזיגע גימנאַזיום איז איינגעאָרדענט געוואָרען אין אַ פּראַכטפולער אויפגעבויטער געביידע. וועלכע איז געשאַפען געוואָרען דורך דער איניציאַטיוו און ענערגישער אָנשטרענגונג פון הרב הגאון כהנמאַן, וועלכער האָט צונויפגעזאַמעלט פאַר'ן דאָזיגען צוועק אַ סומע פון צעהן טויזענד דאָלאַר.

ביי דער עקזאַמינירונג פון אַלע קלאַסען פון'ם דאָזיגען גימנאַזיום בעקומט מען אַ זעהר דערפרעהענד בילד פון גייסטיגער דערהויבונג און טיף איינגעוואָרצעלטער רעליגיעזיטעט.

אין ווין איז אויך לעצטענס געעפענט געוואָרען אין אַ אייגען הויז אַ „בית-יעקב"-שולע, וועלכע איז געווען דער עיקר נויטיג פאַר די טעכטער פון די מזרח-יודען. די גרינדונג פון דער שולע איז געוואָרען מעגליך, אַ דאַנק זעהר אָפּפערווילליגער אַרבייט פון פאָרזיצענדער פון ווינער קאָמיטעט ה' שלמה טירקעל.

אויך איז מצד די ווינער צענטראַלע אויפ'ן וואונש פון פרויען-קאָמיטעט „בית-יעקב" אין פרעשבורג, צוגעטיילט געוואָרען די אַבסאָלווענטין פון די ווינער קורסען פרל. בוימגאַרטען פאַר אַ לייטערין פון די פאָרבּערייטונגס-קורסען אין פרעשבורג.

עס איז צו וואונשען, אַז דאָס ערטיילען געגענזייטיגע הילף אין דער הינזיכט, ווערט אומעטום גענומען ווערען פאַר אַ מוסטער-ביישפּיל. ווי ס'איז צו ערוואַרטען, וועט די בית יעקב-אידעע געפונען אַ אָפּקלאַנג אויך אין סלאָוואַקיי.

ווי האַלט עס מיט'ן אויפבוי פון סעמינאַר אין קראקא?

די צענטראַל אַנשטאַלט, וואָס ווערט איצט געבויט אין קראָקאָ, וואו ס'וועט זיך געפונען דער לעהרערין-סעמינאַר, אינספּעקטאָראַט, אינטערנאַט פאַר 400 שילערינס, ביבליאָטעק א. א. וו איז שוין אין זיין רויהען אויפבוי פולשטענדיג פערענדיגט. דער בלויזער רויהער בוי, וועלכער שטעלט מיט זיך פאָר אַ ריזיגע פינף שטאָקיגע געביידע, האָט ביז איצט אָפּגעקאָסט 30 טויזענד דאָלאַר. אום צו פערענדיגען די אינערליכע אַרבייט פון דער געביידע, איז נויטיג נאָך אַזאַ גלייכע סומע. פון וואַנען איז עס געלונגען איינצושאַפען זיך אַזאַ גרויסע סומע? ביז-איצט האָט די „בית-יעקב"-צענטראַלע אין וויען איינגעאָרדענט זאַמעל-אַקציעס ספּעציעל פאַר'ן אויפבוי פון דער דאָזיגער צענטראַל-אינסטיטוציע, בלויז אין אויסלאַנד; די איינגעאָרדענטע זאַמעל-אַקציעס אין אַמעריקא דורך הרב ד"ר ל. יונג (ניו יאָרק) און הרב ט. הורוויץ (ריישא) האָבען זיך איינגעגעבען מיט ערפאָלג. אום אַ דורכצופיהרען אזעלכע זאַמעל-אַקציעס אין דער נאָהנטער צוקונפט אויך אין פוילען און האָלאַנד, האָט זיך איבערגעגעבען ה' וואָלף יאַקובסאָהן (האַמבורג) אויך וועט, אין דער נאָהנסטער צייט, איינגעאָרדענט זאַמעל-אַקציעס אין דייטשלאַנד און פראַנקרייך.

אין משך פון פאָריגען יאָהר זענען ענטגעגענגעקומען דער „בית-יעקב-שאַפונג" מיט גרויסע שטיצעס אַ סך גרויסע הילפס-אָרגאַניזאַציעס פון פערשידענע לענדער איך וויל דאָ נור דערמאָהנען פאָלגענדע אָרגאַניזאַציעס: „דזשאָינט", „גרויס-לאָזשע" פון דייטשלאַנד און וויען, פערשידענע בני-ברית-לאָזשען אין רהיינלאַנד, הילפס-פעראיין פון דייטשע יודען אין בערלין, די יודישע געמיינדע אין וויען און פיעל אַנדערע.

שליסליך מוז איך אונטערשטרייכען, אַז איבעראַל אין אַלע לענדער, געפינט דער „בית יעקב"-אידעאַל גרויס אַנערקענונג, אין אַמעריקא ווי-אויך אין אַנדערע לענדער שאַפט זיך ספּעציעלע „בית-יעקב"-קאָמיטעטען פון פרויען, וועלכע האָבען זיך געשטעלט פאַר אַ ציעל אונטערצושטיצען מיט אַלע אַקציעס דער בית-יעקב-צענטראַלע. —

(מ. א.)

• —— •• —— •

צילעז און אויפגאבעז פון בנות=אגודת=ישראל

(אַנקעטע געווידמעט דער נאָהנטער לאַנד-קאָנפערענץ)

אין צוזאַמענהאַנג מיט דער נאָהנטער לאַנד-קאָנפערענץ פון „בנות אגודת ישראל", וועלכע קומט פאָר אין לאָדז האָט דער צ. ס. פונאַנדערגעשיקט אַנ'אַנקעטע צו די מיטגלידער פון מענער-ראַט ביי דער צענטראַלע און די מיטגלידערינס פון דער צענטראַלע פון דער פּראָווינץ, זיי זאָלען זיך אַרויסזאָגען וועגען די אויפגאַבען פון דער „בנות" בכלל אין דער נאָהנטער קאָנפערענץ בפרט. אגב, וועלען די אַרויסגעזאָגטע מיינונגען דינען אַלס מאַטעריאַל פאַר דעם קומענדיגען אַרבייטס-פּלאַן פון „בנות אַגודת ישראל". מיר גיבען דאָ פאָרלויפיג די העכסט אינטערעסאַנטע תשובות פון די חשוב'ע מיטגלידער פון'ם מענער-ראַט און אין נאָהנטען קאָנפערענץ-נומער פון זשורנאַל, וועלען מיר געבען די וויטערע ענטפערס אויף אינזער אַנקעטע. — זייערע מיינונגען קאָנען אויך צו שיקען אַלע בנות-מיטגלידערינס פון יעדען אָרט און בכלל אַלע אונזערע לעזערינס.

די רעדאַקציע.

ה' א. ז. פרידמאַן שרייבט:

אַלס ענטפער אויף אייער אַנקעטע וועגען די אויפגאַבען פון דער בנות אָרגאַניזאַציע, האָב איך נאָר אין אַלגעמיין אָנצוּווייזען אויף מיין בראָשור „בית יעקב" אין וועלכע איך שטעל פאָר אַ גענויען פּראָגראַם פאַר די אָרט. פרויען פעראיינען, (דאָרט א. נ. „בית-יעקב' אָבער ס'איז גענוי געפאַסט פאַר די בנות אָרגאַניזאַציעס).

איך וויל נור דאָ אונטערשטרייכען אויף אַ פונקט וואָס איך האַלט איהם פאַר וויכטיג אין דער בנות-אַרבייט דאָס איז די פילאַנטראָפּישע טעטיגקייט צ. ב. ש. זאָרגען פאַר דער הלבשה פון אָרימע ת"ת קינדער, בפרט ציצית און תפילין, זאָרגען פאַר קראַנקע אין די שפּיטעלער, רעליגיעזע יודען, אַז זיי זאָלען בעקומען עטוואָס פאַר דערנעהרונג, זאָרגען פאַר יתומים א. ד. ג.

נאָך אַ פונקט ווייזט זיך יעצט אַרויס פאַר נויטיג, דאָס איז צו אָרגאַניזירען פאַך-קורסען פאַר יונגע פריילינס אָדער בוכהאַלטעריע און מאַשין שרייבען. ווייל ס'רוב מיידלעך ווילען היינט זיך פערדינען, און דאָס איז גורם, אַז זיי ווערען פערפרעמדט אין אַנדערע סביבות.

ס'איז אויך אַ דאַנקבאַרע אויפגאַבע צו זאָרגען פאַר די טאַלענטירטע מיידלעך וואָס ווילען אָנקומען אין ב"י סעמינאַר און האָבען נישט צו צאָהלען, אַז „בנות" זאָל שאַפען אַ סטיפּענדיע-פאָנד פאַר אַזעלכע וואָלט עס געווען זעהר וויכטיג.

ס'איז אויך געווינשען, אַז די בנות-אָרגאַניזאַציעס זאָלען האָבען געגענזייטיגע הילפס-קאַסעס, אַרויסצוהעלפען די נישט פערמעגליכע מיטגלידערינס אין פאַל פון קראַנקהייט, חתונה א. ד. ג. און אַרויסצושיקען די שוואַכע אויף זומער-קוראַציע.

אָבער דאָס אַלעס וועט נור קענען זיך ענטוויקלען ווען די „בנות" וועט האָבען פיהרערינס, און פאַר דעם דאַרף מען בעיקר זאָרגען.

די געזעלשאַפטליכע אונטערהאַלטונג אין שבתים ימים-טובים, דורך בעשיידענע פערוויילונגען, טענץ אין פאָרלעזונגען שפּילט אַ גרויסע ראָלע אין אַזאַ בעוועגונג און דאָס דאַרף אַריינגעהן אין פּראָגראַם.

וועגען די קולטורעלע טעטיגקייט האָב איך זיך גענוי אַרויסגעזאָגט אין מיין דערמאָהנטען העפט און איך האָב נישט מעהר וואָס צו צוגעבען.

ה' י. ל. אָרלעאַן שרייבט:

אייער בריף האָב איך דערהאַלטען. אויף אייער אַלגעמיינע פראַגע: אין וואָס איך שטעל מיר פאָר די אויפגאַבען און אַרבייטס פּלענער פון „בנות אַגו"י" איז מיר באמת שווער צו ענטפערען. נישט וויכטיג איז אויסצואַרבייטען אַ פּראָגראַם וואָס זאָל אַרומנעהמען תרפ"ט פונקטען, און זאָל מאַכען אַנ'אימפּאָנירענדען איינדרוק לויט זיין כמות'דיגער גרויס.

יעדע נייע בעוועגונג מוז אויסזוכען איהר שורש נשמה, דעם סאַמע ערשטען פונקט, וואָס האָט איהר געשטויסען צום געבורט. און דער שורש נשמה פון דער בנות אַגו"י איז לויט מיין מיינונג, נישט עפּיס אַנדערש, ווי אַבסאָלוטע גייסטיגע אינהאַלטסלאָזיגקייט פון דער יודישער פרוי. דער מקור פון'ם גאַנצען אומגליק אין דער יודישער פרויען וועלט, ביים איצטיגען מאָמענט, איז נישט די כאַראַקטער-ענדערונג פון דער יודישער פרוי, דער איבערגאַנג פון איין בילדונגס אַרט צו אַ צווייטער, פון פּשט צורה ולובש צורה, נור אינ'ם גענצליכען פערלירען יעדע גייסטיגע צורה; זי איז נישט אַוועק פון איין אידעאַל צו אַ צווייטען, נור פערוואָרפען אַלע אידעאַלען צוזאַמען.

און אַזוי ווי דאָס יודענטום איז לויט זיין מהות דורך און דורך אידעאַל האָט די יודישע פרוי פערלוירען יעדען צובונד און שייכות צו איהם, נאָך אין אַ פיל גרעסערער מאָס ווי די פרוי פון'ם פערשוואונדענעם מאָראַליש-אַסימילירטען דור.

וואָס קענען דאָ העלפען ליטעראַטורען און ביכער איבער יהדות, אַז עס קלעבט זיך גאָר נישט צו זיי צו מתחלת אָן. מיר רעדען פערשטעהט זיך נישט פון קיין קלענערע טהיילען אויסנאַמענדיגע. די דורכשניטליכע יודישע פרוי איז ווייט כרחוק מזרח ממערב פון'ם מינדעסטען גייסטיגען אַרט לעבען.

וואָס איז אָבער דאָך דער פּאָזיטיווער מאָמענט פון איהר לעבען?

דאָס אויסלעבען זיך אין אויסערליכען לוקסוס! אַלע חושים קאָנצענטרירען זיך אויף אָט דעם איינציגען בעגעהר. און אָט דאָס איז דער שליסעל צו דער גאַנצער ירידה מוסרית ורוחנית, אין אונזער לעבען. מיר פערשטעהן שלעכט, אויב מיר פּאַסען עס אויף אַלס אַנ'איינציגע ערשיינונג, אַלס אַ בלויזען פרט פון אַלע נעגאַטיווע זייטען אין אונזער לעבען.

מיר מוזען אָנהויבען קוקען דערויף, ווי אויף דעם מקור פון אַלעם שלעכטען.

איך בין היינט אַ שרעקליכער טרוד און קען נישט שרייבען אַנ'אויספיהרליכע אָפּהאַנדלונג בנוגע דעם פּראָבלעם. אָבער ביי דער געלעגענהייט פון'ם דאָזיגען בריף, וועל איך נור אויבענאויפיג אָנווייזען, אַז דער בעגעהר צו לוקסוס, צו שעהנער קליידונג, שעהנע וואוינונגען, שעהנע מעבלען און שעהנע חפצים פיהרט אונז, איבער אַלע צרות שנעלער צום אונטערגאַנג ח"ו.

מיר קומען צו פיעל פערלוסטען מיט אַ מאָהל. דאָס מיידעל אָדער פרוי, וואָס האַלט דעם לוקסוס פאַר חשיבות און אויך גליק אין לעבען, קען זיך בשום אופן נישט איבערגעבען וועלכע עס זאָל נישט זיין לימודים און ווער שמועסט נאָך האָבען אַ זין פאַר אידעען. ביים היינטיגען טאָג, ווען די יודישע גהעטא און טראַדיציע צוימען זענען אַוועקגענומען און דאָס גאַנצע לעבען זעהט אויס ווי אַנ'אָנגעלאָפענער יריד — קען מען אָהן לימודים זיך בשום אופן נישט אָנהאַלטען אינם יודענטום און זיינע לעבענס פאָרמען. פערשטעהט זיך, אַז אַזאַ פרוי ווערט ביים בעסטען ווילען אָפּגעריסען פון יודישקייט.

וואו איז ערשט דער פּסיכאָלאָגישער מאָמענט פון די אָרט. פרויען? זי איז שטענדיג פערצעהרט, אויפגערעגט, צוטראָגען און פערזאָרגט, איבער דעם מינדעסטען דעפעקט אינ'ם טואַלעט אָדער שטוב-אויסזעהן; פון אידעאַלער קינדער ערציהונג איז אויסגעשלאָסען. אַלזא נישט קיין יודישע פרוי און נישט קיין יודיש קינד.

ס'בלייבט נאָך אַלזאָ איבער די איינציגע טרייסט: דער יודישער יונגערמאַן. ער האָט דאָך עפּיס געלערנט, ער יאָגט זיך דאָך נישט בטבע אַזוי שטאַרק נאָך דער עטיקעטע. ביי איהם וועט דאָך כאָטש בלייבען אַ פונק פון גייסטיגקייט! וואָס זעהן מיר אָבער?

דער יודישער יונגערמאַן ווערט איינגעשפּאַנט אין אַ שווערען עול, צו פערזאָרגען דער פרוי זיינער מיט אַלע איהרע הצטרכותן, מיט דער צייט ווערען זיי אויך זיינע, און דאָ הויבט זיך אָן זיין שרעקליכער שיעבוד, פון וועלכען ער קען זיך שוין קיינמאָל נישט בעפרייען. פערהאַוועט און פעריאָגט ווערט ער צו פערדינען אויף די מותרות, וואָס זענען געוואָרען הכרחית, און וואָס מעהר ער פערדינט אַלץ גרעסער ווערט די הוצאה, און קיינמאָל וועט ער דעם רוה-מאָמענט שוין נישט דעריאָגען. און אויך דער איידעלער זיידענער יונגערמאַנטשיק ווערט פערגרעבט און אָפּגעריסען פון זיין ביסעל גייסטיגען איך און אַזוי געהט דאָס בעסטע חלק פערלוירען חלילה פאַר'ן יודענטום.

ווער קען נאָך אַזוי בריפליך שרייבענדיג אויסרעכנען די אָהן אַ שיעור זייטיגען פלאָגען, וואָס אַזאַ אַרט לעבען שלעפּט מיט זיך נאָך.

לויט מיין מיינונג דאַרף די „בנות אַגו"י" וואַרפען אַ לאָזונג און פעסטשטעלען אַ פּראָגראַם מיט איין פונקט:

ערקלערען אהעפטיגען קאַמף דעם לוקסוס אין אַלע זיינע פאָרמען!

אַלע איבריגע פונקטען זאָלען נישט מעהר ענטהאַלטען, ווי אָנווייזונגען, ווי אַזוי דעם קאַמף צו פיהרען.

אין לוקסוס ליגט אונזער גרעסטע זינד. אין קאַמף געגען לוקסוס וועלען מיר בעזייטיגען דאָס גרעסטע אומגליק וואַס לאָקערט אויף אונז.

לוקסוס־לעבען איז אַ פסיכישע עפידעמיע. איינער שלעפּט זיך נאָך דעם צווייטען. פון דער אַנדערער זייט אָבער איז עס לייכט צו בעקעמפען. זאָלען נור צעהן פרויען אין אַ קבוץ געהן איינהייטליך געקליידט, זענען זיי אימשטאַנד אַלעמען, אָדער דעם רוב עפּעס צו בעוועגען זייער ביישפּיל נאָכצוטהון. אין דעם פאַל וועט עס אָבער נישט בלייבען ביי קיין פוסטען נאָכנאָהמען. אַ פרוי וואַס הערט אויף לוקסוס אַרטיג זיך צו קליידען, מוז זי איהר נייעם שריט נאָכדענקען. אָט דאָס דאָזיגע נאָכדענקען וועט איהר סוף כל סוף אַרויפפיהרען צו אַ גייסטיגער אויפפאַסונג איבער׳ן לעבען און פון דאַנען אַ שריט צום יודענטום. אַלע איבריגע גוטע תולדות קומען שוין ממילא.

איך בין נישט אַזוי נאַאיוו, צו גלויבען, אַז דאָס לאָזט זיך אַזוי לייכט איינפיהרען, אָבער, אַז אויף דעם וועג קען מען ב"ה דאָס אייז אַ ריהר טהון בין איך מעהר ווי זיכער.

דאָס איינגלידערען זיך אין דער „בנות אגו"י" אָרגאַניזאַציע, דאַרף פערפליכטען צו אַן׳אייגענאַרטיג לעבען און אַ דרייסטען קאַמף.

די צענטראַלע אַרבייט אויס אַ ספּעציעלען מאָדעל פון אַ פולשטענדיגען קליידונגס געשטעל. בעשטימט די לענג, ברייט קאָליר און קוואַליטעט; דאָס דאַרף כמעט אויסזעהן ווי אַ ספּעציפישער אוניפאָרם פון אַ געוויסען בערוף. ביים בעשטימען דאַרף גענומען ווערען אין אַכט: פּראַקטישקייט און ביליגקייט.

פעסטצושטעלען אַ גענויען צעטעל פון די העכסט נויטיגסטע און פשוט׳סטע שטוב־חפצים, וואָס יעדע יונג-פרוי מוז זיך פערשאַפען. יעדעס איבריגע לויט דער פעסטשטעלונג מוז בעזייטיגט ווערען, אַפילו ווען דאָס זענען חתונה־געשאַנקען. אויך דאַרף פעסטגעשטעלט ווערען די פאָרם און קוואַליטעט פון די מעבלען, וואָס זענען ערלויבט זיך צו פערשאַפען.

צוויי מאָהל אין יאַהר דורכפיהרען אַ מינוליכע און שריפטליכע פּראָפּאָגאַנדע פאַר׳ן קאַמף געגען לוקסוס.

יעדע גרופּע אָרדענט איין ביי זיך שניידער־קורסען. יעדע בנות־מיטגלידערין בעשטרעבט זיך, נור אייגעהענדיג אויפצונעהען איהרע מלבושים. דאָקטוירים שאַפען קרענק, און שניידערינס לוקסוס־מאָדעס.

אַ קאַמף געגען לוקסוס מוז ווערען די איינציגע לאָזונג פאַר דער בנות־בעוועגונג.

דאָס פּראָגראַם פון דורכפיהרען דעם קאַמף ביז צו אַן ענדגילטיגען זיג אין יודישען לעבען מוז זיין די אויפגאַבע פון איי־ער נאָהנטער לאַנדעס קאָנפערענץ.

די בנות בעוועגונג זאָל אַפילו צוליב אָט דעם עקסטרעמען כאַראַקטער אין אָנהויב זיין גאַר קליין — דארף עס אויך נישט קימערן. ווייל ווי קליין די בעוועגונג זאָל נישט זיין, אויב זי וועט נור זיין דרייסט און קעמפעריש, חעלדיש און ווערהאַפטיג וועט זי אָהן שום ספק אויסניכטערען אַ ביסעל דעם כלל יודישע פרויען פון זייער לוקסוס־שכרות, אַפילו ווען זיי וועלען זיך געפונען מחוץ דער בנות־בעוועגונג, אַפילו ווען זיי וועלען זיך ערלויבען צו שמייכלען איבער איהר.

אויף אָט דעם וועג ליגט דאָס גליק ברוחניות ובגשמיות ממש פאַר׳ן גאַנצען יודישען כלל.

שענקט איהם די גאַנצע אויפמערקזאַמקייט און אונזער זיג איז זיכער!

פורים געדאנקען / פון הרב טובי׳ יהודא גוטענטאַג.

אמר רבא מיחייב איניש לבסומי בפוריא עד דלא ידע בין ארור המן לברוך מרדכי. (מגילה ז).

„בג׳ דברים אדם ניכר, בכיסו, בכוסו ובכעסו".

שווער איז קענען צו לערנען דעם מענשענס כאַראַקטער, בעגרייפען זיינע פסיכישע אייגענשאַפטען, ווען ער געפינט זיך אין אַ נאָרמאַלען צושטאַנד. דער העכסט פערדאָרבענער און דעמאָראַליזירענדער, קומענדיג אין נאָהנטע בעציהונגען מיט פערנונפטיגע איידעלע בעשיידענע מענשען, וועט ער זיך בעמיהען מיט אַלערליי קאָמבינאַציעס, צו פערמאַסקירען זיך, איינהילען זיך אין אַ קליידעל פון צניעות און מאָראַל, מאכען זיך תמע׳וואַט און ער מאַכט דעם איינדרוק פון אַ זויבערע נשמה. דער גרעסטער אַטעאיסט און כופר וועט צוליב פערשידענע טענדענצען פעררופען זיך אויף רעליגיעזע פאָרשריפטען. ווילסטו צולייגען די אויערן צום געשפרעך פון אַלערליי אַפעריסטען וועסט דו הערען, ווי זיי האַלטען אין איין אָפּערירען מיט די טערמינען, — רעכט און גערעכטיגקייט. „די שפּראַך־אָרגאַנען העלפען פערדעקען די געדאנקען און געפיהלען" — אַזוי האָט אַ מאָל אַ בעוואוסטער דיפּלאָמאַט געזאָגט. נור דאַן ווען עס מאַכט זיך פאַר דעם מענש אַ איבעראַשענדער מאָמענט, די אומשטענדען ענדערן זיך פלוצלינג און פיהרען איהם אַרויס פון זיין גלייכגעוויכט, ערשט דאַן פאַלט אַראָפּ דער שלייער און עס בעווייזט זיך בולט און דייטליך זיין אינערליכער מהות, זיין גייסטיג געשטאַלט, די טונקעלע אָדער ליכטיגע זייטען זיינע. דער וואָס האָט די חיה שבאדם נישט בעזיגט, ער האָט איהר בלויז מענשליכע פאַרבען געגעבען; די טהירישע אינסטינקטען פון זיך נישט אויסגעוואָרצעלט, ער האָט בלויז מיט קינסטליכע מיטלען זייער בעוועגונג צייטווייליג אָבגעשטעלט, — איז גלייך ווי עס מאַכט זיך אָבער אַ קריזיס אין זיין לעבען, פערגעסט ער זיין האַלטונג, די מענשליכע ראָלע וועלכע ער האָט אונטערגענומען צו שפּילען, און עס ענטפּלעקט זיך דאָס העסליכע פּנים פון דעם טיגער, וואָס רופט זיך מענש; די בעסטיע נעמט בושעווען, ווילדעווען, און אָך און וועה איז צו דעם שוואַכען, וועלכער פאַלט דעמאָלט אין איהרע שאַרפע נעגעל אַריין. דאַגעגען אָבער די מענשען וועלכע זענען אינערליך ערהאַבען שעהן, די וועלכע האָבען די הערצער קריסטאַליזירט און אויסגערייניגט פון אַלע שלעכטע מדות און זיטען, די וועלכע געדענקען און ווייסען זייער אויפגאַבע און בעשטימונג, ווען אויך צייטענווייז, מאַכט זיך אָבער אַ געלעגענהייט און זיי בעפרייען זיך פון דעם אַלטעגליכען הו־הא לעבען, דאַן פאַלט אַראָפּ די גראָבע ערדישע שאָל און עס בלישטשעט דער געשליפענער בריליאַנט.

(ענדע פון אַרטיקעל אויף דער זייט 27).

אסתר אלס סימבאל פאר די יודישע טעכטער

פון ח. ד. ראָזאַנעס.

יעדעס יאָהר ווען מיר בעגעגענען זיך מיט דעם אייביג־לייכטענדען אייביג שטראַהלענדען אסתר־מאָמענט, ווערען מיר בעהערשט פון אינערליכען שטאָלץ אויף אונזער שטילע העלדענמוטיגע אסתר, וועלכע האָט דאָס יודישע פאָלק פון פערניכטונג גערעטעט.

אַ אינשטערבליכען מאָנומענט האָט זיך אסתר אין אונזער רוהמפולער געשיכטע אויפגעשטעלט, פאַר וועלכען יעדער פון אונז בויגט דעם קאָפּ מיט׳ן גרעסטען יראת הכבוד.

דער אסתר־מאָנומענט איז אָבער אויך אין אַ הערליכען לייכט-טורם פערוואַנדעלט געוואָר׳ען, וועלכער דאַרף אונזער פינסטערען גלות־וועג בעלייכטען.

עס שטייט דער יוד אין מיטען פון זיין דערנער-פולען וואַנדער-וועג, איינגעקאָרטשעט, איינגעבויגען אונטער דעם שווערען גלות יאָך, וועלכער פרעסט איהם שוין קרוב צוויי־טויזענד יאָהר, זיינע בליקען בלאָנדזשען אין די טיפע ווייטקייט און אַ פערצווייפעלטע שרעק בעהערשט איהם: ווער ווייסט צו ער וועט נאָך דעם שווערען גלות וועג בשלום אַ־ורכגיין? צי ער וועט נישט חלילה צוזאַמענגעבראָכען ווערען אונטער זיין שווערער דריקענדער משא? ווער ווייסט?...

פלוצלינג — זיינע בליקען בלייבען הענגען אויף אַ געוויסען פונקט, אַ ליבליכער שמייכעל בצווייזט זיך אויף זיינע פערשמאַכטע ליפען; אַ הייליג פייעריל צינדט זיך אָן אין זיינע מאַטע אויגען וועלכע שטראַהלען אויף פאַר שמחה, זעהענדיג דעם הערליכען אסתר־מאָנומענט וואָס ווינקט צו איהם אַזוי ליבליך און בטחון־פיל ווי ער וואָלט איהם זאָגען: זיי געשטאַרקט יוד אין דיין ביטערען גלות וועג! ווער נישט פערצווייפעלט אין דיינע שווערע ליידען. איך בין אַן׳עדות פון שווערערע צייטען, וואָס אונזער פאָלק האָט אַמאָל איבערלעבט און דאָך איז עס אַ דאַנק זיינע געטרייע זוהן אין טעכטער, אַרויס אונבעשעדיגט; דעם יעצטיגען גלות־עטאַפּ וועסטו אויך בשלום אַדורכמאַכען!

אָבער אויך אַלס גייסטיגער וועג-ווייזער ערשיינט אָט דער אסתר־מאָנומענט.

אונזערע יודישע טעכטער דאַרפען זיך אסתר׳ן אַלס ביישפיל נעמען.

און אָט האָבען מיר אין דער מגילה איהרע כאַראַקטער-שטריכען:

שטיל און בעשיידען איז זי אונזער אסתר, די יודישע צניעות־קרוין בעציהרט איהר גאַנץ־וועזען. וואַרפט זיך קיינעם נישט אין די אויגען, פערקעהרט זי בעהאַלט זיך גאַר אַז מ׳זאָל זי נישט קענען געפינען. און ווען זי ווערט — געגען איהר ווילען — גענומען אין קעניגליכען פאַלאַץ, בעציהט זי זיך דערצו אינגאַנצען גלייכגילטיג אָהן שום איניציאַטיוו — „לא בקשה דבר"... און ווען טראָץ דעם אַלעם ווערט זי פאָרט אַלס קעניגין בעשטימט — איז זי דערפון לגמרי נישט בערוישט, ווייטער די זעלבע אסתר וואָס זי איז געוועזען, די קייזערליכע קרוין פערלעצט נישט איהר יודיש געפיהל. זי טוט ווייטער נאָר דאָס וואָס מרדכי בעפעהלט איהר, מיט זיינע דירעקטיוון רעכענט זי זיך, פונקט אַזוי ווי פריהער, ווען זי איז נאָך קיין קעניגען נישט געוועזען, — „באשר היתה באמנה אתו".

און נישט קוקענדיג דערויף וואָס דער קעניג האָט מיט פערשידענע מיטלען געוואָלט זי בעאיינפלוסען אַז זי זאָל איהר שטאַם יאָ זאָגען; און נישט אַכטענדיג דערויף וואָס ס׳איז איהר — נאַטירליך - נישט בעקוועם געוועזען אָט דעם קעניגליכען וואינש נישט צו ערפילען, — האָט זי פונדעסטוועגען איהר געהיימניס נישט ענטדעקט דערפאַר: „כי מרדכי צוה עלי׳ אשר לא תגיד", ווייל מרדכי האָט איהר בעפוילען זי זאָל נישט זאָגען, צו אסתר האָט געוואוסט פאַרוואָס צו נישט — מרדכי׳ס בעפעהל איז פאַר איהר אַ געזעץ וואָס מ׳טאָר נישט איבערטרעטען.

און ענדליך ווען עס קומט אָן די גרויסע עת צרה, און דאָס יודישע פאָלק ווערט פעראורטיילט: „להשמיד להרוג ולאבד". ווען מרדכי אָנ־ערקענט, אַז ס׳איז געקומען דער מאָמענט וואָס מ׳דאַרף אסתר׳ס סוד פאַר אַחשורוש׳ן יאָ ענטדעקען און צו דעם צוועק ביים קעניג אַ אודיענץ צו בעקומען — דעמאָלט קוקט נישט אסתר דערויף, וואָס איהר יעצטיגע אודיענץ איז פאַר איהר פערבונדען מיט טויט־שטראָף, פינקטליך ערפילט זי מרדכי׳ס בעפעהל!

מרדכי האָט אָבער אויך אסתר׳ס בעפעהל פינקטליך אויסגעפיהרט:

ווען דאָס עמפּפינדליכע אסתר־האַרץ האָט געפיהלט, אַז די ערנסקייט פון מאָמענט פאָדערט צוזאַמען צורופען אַלע יודען אום זיי גייסטיג צו פערבינדען — האָט עס מרדכי פינקטליך אויסגעפיהרט — „ככל אשר צותה עליו אסתר".

יאָ, ווען אסתר פיהרט אויס מרדכי׳ס בעפעהלען טהוט אויך מרדכי נישט גרינגשעצען אסתר׳ס פערלאַנגען.

מרדכי׳ס מטבע — זאָגען אונז די חז"ל — איז: „מרדכי מצד אחד ואסתר מצד אחר" — מרדכי פון איין זייט און אסתר פון די צווייטע זייט.ביידע צוזאַמען האָבען איין מטבע געשאַפען. האַנד ביי האַנד האָט מרדכי מיט אסתר׳ן צוזאַמען געאַרבייט, געבויט, געשאַפען אַ פאָלשטענדיגע האַרמאָניע און געגענזייטיגע אַכטונג האָט צווישען זיי ביידע געהערשט, וואָס דער ערשטער האָט געבויט האָט דער צווייטער פערפאָלקאָמט.

און אָט די האַרמאָניע האָט די יודישע רעטונג געבראַכט!

און ווען מיר וועלען זיך אין דעם היינטיגען פורים ווידער אָפּשטעלען פאַר דעם גרויסען אסתר־מאָנומענט דאַרפען מיר זיך אַ ביסעל פעראַכטען: צו טוט די הייניגע יודישע טאָכטער אויך פאַרטזעצען דאָס וואָס די מרדכי׳ס האָבען אָנגעהויבען צו בויען? אָבער צו רעכענט זי זיך דען אינגאַנצען מיט מרדכי׳ס דירעקטיוון?

וואָס ווייס זי דען די יודישע טאָכטער פון די דורות לאַנגע ריינלעכישען און קאַמפען וואָס דאָס יודישע פאָלק מאַכט אַדורך, אום זיינע אייביגע אוצרות צו דערהאַלטען?

וואָס ווייס זי דען בכלל פון פליכטען אָדער אויפגאַבען לטובת דעם אַרומיגען יודענטום?

אויב זי ווייס יאָ פון פליכטען איז עס נור בנוגע מאָדע און לוקסוס. דאָס פולט לײדער אויס דעם גאַנצען אינהאַלט פון דער הייניגער יודישער טאָכטער, דערמיט ווערט איהר אויפגאַבע ערשעפּט...

*

און ווידער שטייט דער יוד אין מיטען פון זיין שרעקליכען גלות־וועג, קוקט און קוקט אין דער טיפער ווייטקייט, פלוצלונג זיין בליק בלייבט הענגען אויף אַ געוויסען פונקט וועלכער שטראַהלט איהם אַקעגען אין פאָרם פון „בית־יעקב" און „בנות אַגודת ישראל", פערזיכערענדיג איהם אַ נייע תקופה אינ׳ם וועבען און שטרעבען פון דער יודישער טאָכטער,

און אַ גליקליכער רופט ער אויס: דער אסתר־מאָנומענט איז נישט נור אַ ירושה פון אונזער ווייטער פערגאַנגענהייט נאָר אויך אַ אָנזאַגער פון אַ נייער הערליכער צוקונפט.

העלדיש קדושה־לעבען / איש־לוי

(צו דער ערשטער יאָהרצייט (י"ט אדר) פון אָסטראָווצער רבי'ן זצ"ל.)

דער אסטראווצער רבי זצ"ל.

דערהויבען און הייליג ביז גאָר איז דער מערטירער-טויט: דאַס קאָנען אַוועקגעבען ד אָ ס, וואָס איז דעם מענשען אַמטעהר·סטען טייער און אינטערעסאַנט און איבערגעבענקייט פון אַ פער·עהרטער אידעע — ז י ך ברענגען אַ קרבן מיט פרייד על קידוש השם. נאָכמעהר אָבער, אָהן אַ שיעור מעהר, אונענדליך·הייליג און וואונדערבאַר־העראָאיש איז דאָס קאָנען אויסדויערן אַ גאַנצען לעבענסלאַנג על קידוש השם. ל ע ב ע ן א ל ע ב ע ן פ ו ן כ ס ד ר ' ד י ג ע ן פ ע ר צ י כ ט ע ן א ו י ף ל ע ב ע ן. איבער דעם פולען וועג פון וויגעל ביז צום קבר צו זיין אַזוי מעכטיג און נישט וועלען געניסען כאצבע קטנה פון די שטאַרק·לאָקענדע לעבענס·גענוסען, כדי אויף קיין איינציגע רגע נישט צו דאַרפען פערגעסען דעם געשטרעבטען אידעאַל פון „טרקלין", דעם עולם·הבאָ. ס'איז העכער פון שכל'דיגען בעגריף. ס'איז מלאָכיש־הימעלדיגעס...

מ'וואָלט (פון בעקוועמליכקייט) צוגעגעבען: לעגענדאַריש, ווען נישט אַזאַ לעגענדע·פאַקט האָט טאַקי דאָ ערשט נעכטען געלעבט און געווירקט צווישען אונז און פון אַלעמען בעוואונדערט געוואָרען, וואָרים אַזוי און גאָרנישט אַנדערש איז דאָך געווען דאָס הייליגע מסירות־נפש·לעבען פון גרויסען גאון און צדיק, דער אָסטראָווצער רבי זצ"ל.

אַ מענש, וואס האָט כל·ימיו געפאַסט אָהן איבעררייס און דאָך גאָר אָהן מידקייט געקייטעלט אַלץ ווייטער און ווייטער זיינע ברכה'פולע עבודה-טעג צו ג-ט. אַוועקגעגעבען דעם גאַנ-צען גופישען איך אויף צו פערשטאַרקען די קריסטאַל·ציכטיגקייט פון זיין נשמה. אָהן עסען, אָהן שלאָף און פאַרט טאַטלוסטיג או·וואַכזאַם, ווען עס געהט וועגען דער פערפעסטיגונג פון יודישקייט אָדער סתם וועגען אַ טובה פון א יוד — אינדיווידואום. געפיי·ניגט אַזוי אונ'רחמנות'דיג די אייגענע מענשליכע חושים און דער·ביי אַזוי אַנאַליטיש·געניאַל און מאַטעמאַטיש — קלאָר תמיד גע·דענקט אין זיינע תורה·חידושים. אַ לעבעדיגע בפירושע אָבוואַנ-דונג פונ'ם לאַטיינישען „מענס סאַנאַ אין קאָרפאָרע סאַנאָ". אויס·געטהון לגמרי פון ד ע ר וועלט אין קערפערליכען זין און גלייכ·צייטיג געוועזן אָפּפערווילג·גוטיג און תמימות'דיג סענטימענטאַל בנוגע דער נויט און פיין פון אַ צווייטען...

דאָס אַלץ איז נישט אַ געשיכטע פון „אַמאָל איז געווען", ס'איז אַ מעשה רב, וואָס יעדער יוד פון אונזער יעצטיגער גע-נעראַציע ווייס דערוועגן. אינגאַנצען ערשט איין יאָר, ווי דער דאָזיגער איש אלקים איז נישטאָ מעהר בין החיים, עהנליכע מוסטער·פערזענליכקייטען פערשטאַרקען דאָס גלויבען אין דער אונבעשרענק·טער קדושה-פאַטענץ פונ'ם מענש; יענץ גלויבען, וואָס איז דער בעסטער וואָפען אויפן סכנה'דיגען וועג צו פערפאַלקאָמונג. די געשיכטע וועט דעריבער אויף דעם דאָזיגען צדיק צעהלען צווי·שען די גראַניט-זיילען פון יודענטום.

פיעל און בולט זענען די קאָנטראַסטען צווישען דעם יו·דישען און גוי'שען וועלט·קוק. אויך נעמליך: ביי זיי איז גבורה — עובערן: די בראַוואור און חוצפה זיך איינצוזעסען אין פרעמ·דע קערפער; זיך פעראייגנען דעם הבר'ס גיטער. זינגען זיי טאַקי מיט עפאָפּייע·לשון איבער די אַוואַנטוריסטישע שטיק פון זייערע ריטער־ליבלינגען. ביי אונז דאַגעגען הייסט עס „גבור הכובש": העלדישקייט = פערציכטען; אָבזאָגען·זיך; צמצום — די יסודות אויף וועלכע עס האָט באַזירט דאָס העלדישע נזירות·לעבען פון אָסטראָווצער רבי'ן זצ"ל.

דערום זאָגען מיר אַזוי בעשיידען:

זכותו תגן עלינו!

צו דער חתונה פון פרל. **מינדל הערשקאָוויטש** מיט **מ. ד. באָרנשטיין** — ווינשט אַ הערצליכען מזל טוב

פ. ל. זיידמאַן.

(בית·יעקב·לעהרערין אין ווישקאָוו)

פון טיפען האַרצען ווינש איך מזל טוב דער ג. פרל. **פייגא אסטרי** (ציעכאָנאָוו) צו פערלאָבונג מיט ה' **ראָזענשטיין** ראַקאָוו) — אייער וועג זאָל מיט הימליש גליק זיין בעגלייט!

ח. ש. העגדעלעס.

(ב"י לעהרערין אין ציעכאַנאָוו).

צו דער חתונה פון אינזער ליבע פאָרזיצערין פרל. **סטאַראווינסקאַ** מיט ה' **אַלבעק** פון לאָדז, ווי אויך אונזער אַקטיווע מיטאַרבייטערין פרל. **אַקערמאַן** מיט ה' **פיליצער** (לאָדז) — ווינשען מיר, אַז השי"ת זאָל בעשיינען אייער מזל ווי די לייכטענדע הימלישע שטערן! די פערוואַלטונג פון בעלכאַטאָוו

„בנות-אגודת־ישראל".

ערציהונג. (לויט'ן בוך „אליהו"). / פון דר. יצחק ברויער.

א.

והשיב לב אבות אל בנים
ולב בנים אל אבותם.

שטענדיג אין מיינע נאַכט־חלומות זעה איך עס פאַר מיר דאָר קליין אַרומגעוויקעלט דעם קערפער — ווי דאַמאָלס. דער קאָפּ איז נישט מעהר, ווי אַ פּאָר גליהענדע אויגען, פון וועלכע ס'זעהט זיך אַרויס אַ גרויסע ציטערענדע איבערגעשראָקענקייט, וואָס לאָזט זיך נישט בעצייכנען מיט קיין ווערטער, מחמת זיין פריהצייטיג קומען אויף דער וועלט, ווי · אויך, מחמת דער פלוצלינג געשטערטער מנוחה אין גן·עדן.

דיין שטילע שטימע, וועלכע איז אַזוי וועהטאָגליך·קלאָגענד, דערטראַגט זיך איבער'ן גאַנצען צימער, אַזוי דויערט עס אַ געווי־סע צייט, איינעגע שעה, ביז דיין קלאַנג·שטימע ווערט וואָס אַ מאָל צלץ שוואַכער און הערט·אויף אינגאַנצען און ווען זי הערט אויף, און איך הער זי שוין נישט מעהר, ווייס איך, אַז דו האָסט שוין צוריק בעקומען דיין מנוחה אין גן עדן.

אונז געקאָנט האָסטו נישט, נישט דיין פאָטער און נישט דיין מוטער, דיינע שוועסטערן אויך נישט, אַמאָל מיטאָג־צייט האָב איך דיינע שוועסטער דערצעהלט, אַז דער ליבער ג-ט האָט זיי אַ ברודער'ל געשאָנקען, דערפון האָבען זיי זיך אַרום אָוועגד־צייט פונ'ם זעלבען טאָג וועגען דעם ברודער'ל נאָכגעפרעגט, האָב איך זיי שוין געמוזט זאָגען, אַז דער ליבער ג-ט האָט עס צוריקגענומען צו זיך, אָבער ער וועט דאָך ווידער קומען צו אונז – האָט מיך געפרעגט איינע פון דיינע שוועסטער, ניין! האָב איך איהר געענטפערט דו וועסט שוין נישט צו אונז קומען; די פערבינדונג פון קערפער און נשמה, וועלכע דו האָסט געהאַט – זענען דאָרט — — —

דאַס געהייליגטע דאָ זיין, אויף אַ קורצער ווייל, פון דיין נשמה —·בלייבט מיר, און דאַן האָב דיך מיט ערד פערשיט; עס פערבלייבט מיר די ליבע פון דיין מוטער צו דיר, וועלכע האָט דיך, כאָטש זי האָט דיך קיינמאָל נישט געזעהען, אויף דער טאָוועל פון איהר האַרץ אין דער רייהע פון איהרע קינדער – פערשריבען, אָט די ליבע פון דיין מוטער צו דיר, איז מיין רייכ־סטער בעזיץ, אום געמיינזאַם, מיט דיין מוטער, צו טראָגען די לייד, און געמיינזאַם צו האָבען אַ שטענדיגע עראינערונג אָן דיר, אויך, אַז דו האָסט אין די מינוטען פון טויט, נאָך אַ ידיעה פון ליבע פון אונז צו דיר געלעכצט — פערבלייבט מיר.

און נאָך אַ זאַך איז מיר פון דיר געבליבען: דיין נאָמען יאָ, דאָס אַלץ, וואָס דו האַסט זיך ביי דיין קורצען אויפהאַלט אויף דער ערד ערוואָרבען. ווען איך האָב דיין קערפער, וועל־כען איך האָב נאָר·וואָס בעקומען, געטהון בעגראָבען, האָב איך דיך מיט אַ נאָמען בעצייכענט, דאָס איז געווען די איינציגע ליבע, וועלכע איך האָב דיר געקאָנט אָנטהון. איך האָב דיר אַ נאָמען געגעבען, דורך וועלכען ג-ט וועט זיך אָן דיר דערמאָהנען און האָבען אויף דיר אַ דערבאַרמונג דאַן, ווען די געשטאָרבענע ווע־לען צוריק לעבעדיג ווערען (תחית־המתים), אַזוי-אַרום וועסטו, מיין אָרים קינד, אויך לעבעדיג ווערען און אויפשטעהן צו תחית־המתים.

אַ זעהר שענעם נאָמען האָב איך דיר געגעבען. ווייסטו ווי דו הייסט? דו טראָגסט דעם זעלבען נאָמען פון דעם געטליכען מאַן, וועלכער וועט אין יעדענ'ס מויל זיין, ווען ג—ט'ס טאָג וועט קומען; דער טאָג, וועלכער איז גרויס און פורכטבאַר, ווי יענער, ווען ג—ט שיקט מיט דער מיסיע: צופיהרען דאָס האַרץ פון די עלטערען צו די קינדער און דאָס האַרץ פון די קינדער צו די עלטערען, דען מיין האַרץ בענקט אויך נאָך דיר — אליהו איז דיין נאָמען.

אליהו! דו ביסט דער טויזענד־יעהריגער בענקשאַפטס־רוף פון אונזער פאָלק. אינ'ם ים פון ליבע, אין וועלכען דו טובל'סט זיך מיט צאָהללאָזע שטראָמען פון ליבע — געפינט זיך אויך מיין ליבע; דער ים איז עהרליך, ער ווערט קיינמאָל נישט פערשיט.

ווי בילדליך, ערשיינט פאַר מיר אליהו. ווי נור איך גריס צו איהם, ענטפערט ער מיר מיט זיין גריס, און דאָס בעדייט דאָך אַ ברכה, ווען מען זעהט אליהו הנביא אין חלום, וואָסערע ברכה ברענגסטו מיר, מיין אליהו, מיט דיין ערשיינען.

מערקווירדיג: זייט איך האָב מיין קינד מיט'ן נאָמען פון שלום־ברענגער — אליהו הנביא — צונויפגעפלאָכטען, קלינגט דער נאָמען מיר אין אויער אַלס אַ מאָהנונג: פיהר דיין האַרץ צו מיינע שוועסטער, פיהר דאָס האַרץ פון מיינע שוועסטער צו דיר.

ביסטו מיין אליהו געקומען צו מיר, אום מיך וועגען דיי-נע שוועסטער צו מאָהנען? בעדייט דיין קומען און אַוועקגעהן, אַז איך טהו נישט דיינע שוועסטער געניגען.

איך האָב שוין לאַנג וועגען דעם געטראַכט און בלויז דאָס דאָזיגע טראַכטען איז געווען פאַר מיר אַ הייליגע.

ניין! מיין קליינער מאָהנער, איך בין נישט פאַר דיינע שוועסטער קיין שלעכטערער פאָטער, ווי אַ אַנדערער, וואָלט דיר אויך גאָרנישט געשעהן, וואָלסטו דאָס שטענדיג געקאָנט אויס·פרובען.

יאָ, איך האָב שטענדיג געשטרעבט צו זעהן ביי מיינע קינדער, אַז דער זין און צוועק פון מיין אייגען לעבען, זאָל זיי בעהערשען. אָבער מעגליך בין איך געווען צו דער דאָזיגען אויפגאַבע צופיעל קינד. מעגליך, אַז איך בין ביז איצט געווען בעהערשט מיט מענשליכער הויכמוטיגקייט, טראַכטענדיג, אַז דער מענשליכער עהרע־גייציגקייט, וועט גיכער דערגרייכען אַ ציעל פאַר די קינדער, ווי די שטרעבונג פון אַ פאָטער.

עס וויל דאָך יענער, וועמענ'ס נאָמען דו טראָגסט, ביים סוף פון דער יעצטיגער וועלט — לעתיד לבא, – נישט עפּיס אַנדערש, נור דאָס האַרץ פון די עלטערען צו די קינדער און דאָס האַרץ פון די קינדער צו די עלטערען צופיהרען.

מוז דאָך זיין אַ וועג – נאָך מעהר ווי די מאָס; מוז דאָך זיין אַ ציעל — נאָך העכער ווי די מאָס.

איז עס אפשר געווען פון מיר נישט־עהרליך, קליינער מאָהנער, דאָס וואָס איך האָב געוואָלט זיין די קינדער געטרייער, ווי אַ פאָטער.

וואָס האָב איך דען אייגענטליך געוואָלט?

זעה מיין קינד, אין דער צייט, ווען הימעל און ערד האָ־בען, צווישען זיך וועגען דיר געקעמפט, אין דער דאָזיגער קור־צער, פאַר מיר אייביגער, צייט, דאַמאָלס זענען אַלע מיינע מענשליכע שטרעבונגס-געדאַנקען פערשווינדען פון מח און ס'איז אין מיין מח נור געבליבען אָרט פאַר דעם איינציגען הייסען בעגעהר: נאָך צו דאַרפען צו זיין פאַר דיר — אַ פאָטער.

וואָס זענען דען אַלע מענשליכע שטרעבונגס-געדאַנקען, ווען זיי ווערען פערשווינדען פון מח ביים אָנקוקען דעם טויט.

דאַן האָב איך דעם מענשליכען הויכמוט איינגעוואָרפען!

אַ טויזענדיעהריגער פערקנעכטונג פון מענש: שטאָט, ווירטשאַפט, וויסענשאַפט, קונסט, די אַלע זאַכען נעהמט-דער מענש פאַר זיך און אָנערקענט זיך אין דינסט פון די אַלע זעכליכקייטען אַלס ערשט-קלאַסיגער מאַן.

אַ טויזענדיעהריגער מאַרטירערטום פון פאָטער: די אַלע דערמאָהנטע געגענשטאַנדען זענען געוואָרען איבער איהם הערשער, האָבען איהם פון ג—ט בעשטימטען פאָטער-טראָן אַראָפּגעוואָרפען, און געמאַכט איהם אַליין פאַר אַ טויטען געגענשטאַנד.

דער מאַן האָט געלאָזט דאָס ווייב אַליין, ער איז מעהר ווי דאָס ווייב פאַראויסגעלאָפען דעם קלאָגענדיגען וועג צו די אַלע טויטע געגענשטאַנדען, אַראָפּוואָרפענדיג פון זיך די מלבושים פון פאָטערטום מיט דער שטרעבונג צו ווערען אַ געטרייער זאָרגער פאַר דער געזעלשאַפט, פאַר'ן כלל און נישט פאַר זיין אייגענער פאַמיליע, פאַר דער גוטער ערציהונג פון זיינע אונטערוואַקסענדע קינדער.

און יעצט פערמיעסט זיך אויך דאָס ווייב, דעם זעלבען וועג צו געהן, זי הויבט שוין אָן, ווערען אַ זאָרגערין פאַר דער געזעלשאַפט, מיינענדיג, אַז דאָרט ביי דער געזעלשאַפט, ביי דער אַרבייט פאַר די טויטע געגענשטאַנדען, וועט זי דעם אונטרייען פאָטער געפינען.

אָבער דאָס איז אַ פערלוירענע האָפנונג, ביי די טויטע געגענשטאַנדען, אַזוי גערופענע „זעכליכקייטען" איז נישטאָ קיין פאָטער, דאָרט געפונען זיך בלויז פערשקלאַפטע אַנדרוגנוס'ען.

אַ גרויזאַמע איראָניע! ווען דער מאַן האָט פון זיך זיין פאָטערטום אַראָפּגעשאָקעלט, פאַר וואָס נישט דאָס ווייב אויך איהר מיטערטום פאַרוואָס מוז — ווי אַזוי קאָן דען — דאָס ווייב אויסשליסליך אַ מוטער זיין, ווען דער מאַן וויל נישט אויסשליסליך אַ פאָטער זיין? מוטערטום אָהן פאָטערטום — ווי אַ טאָל אָהן בערג.

נישט קיין עמאַנציפּאַציע רעכט פאַר'ן ווייב, נור עמאַנציפּאַציע-רעכט פאַר'ן מאַן, ער זאָל זיך בעפרייען פון זיין שקלאַפען-דינסט ביי די פערשידענע טויטע געגענשטאַנדען און צוריקקעהרען צו זיין פאַמיליע — צו זאָרגען פאַר דער ערציהונג פון זיינע אייגענע קינדער.

מוז דען נישט גענוג בלוט פערגאָסען ווערען פאַר די אַלע טויטע געגענשטאַנדען, איז דען נישט אָהן אַ שעור פון מענשען-גליק צוקלאַפּט געוואָרען ביי איהרע פעלזען-שטיינער?

דער וועג פון די אַלע טויטע געגענשטאַנדען צו דער פאַמיליע-דינסט איז גענוג ליכט צו געפונען: צובראָכענע מענשען-הערצער און צוריסענע מענשען-לייבער — זיי וויסען דעם וועג.

און - פאָטערלאָזע קינדער.

וואָרים נישט בלויז זיין פאָטערטום טהוט ער פעררעטען, ווען ער וואַרפט פון זיך אַראָפּ די אויפגאַבע פון אַ ערציהונגס-פאָטער נור אויך דאָס קינד בנוגע די קינדשאַפט טהוט ער פעררעטען.

ווי-אַזוי זאָל דען דאָס קינד, זיין אַ קינד, ווען דער פאָטער איז נישט מעהר קיין פאָטער.

אַ שטיל קינדער-געוויין הערט זיך, זייט טויזענדער יאָהרען; יודישע קינדער האָבען דערצו אַ וואָרט-בעצייכנונג. געגעבען, ווען זיי זענען געטריבען געוואָרען אין גלות אַריין. ווייסט איהר וואָסערע שרעקליכע וואָרט-בעצייכנונג?

יתומים היינו — בלי אָב — יתומים זענען מיר אָהן אַ פאָטער.
אמותינו כאלמנות — אונזערע מוטער'ס ווי אַלמנות.

ווי „אַלמנות" קיין טרעפליכערע בעצייכנונג קאָן נישט זיין צו דער לאַגע פון די מוטער, ווען דער מאַן האָט פעררעטען זיין אויפגאַבע. אַלס ערציהונגס פאָטער, די מוטער'ס זענען „ווי" אַלמנות, ווייל די קינדער זענען אָהן פאָטער.

דער פאָטער לאָזט דאָס קינד אָהן זיין פאָטערליכע ערציהונג, ביז ס'וואַקסט-אויף שוין אַלס רייפער מאַן. ווען ער האָט זיך שוין אָנגעהויבען בעקענען מיט די אַלע טויטע געגענשטאַנדען ווי: מלוכה און פאַרטיי און דאַן ענטשטעהט דער גרויסער שרעקליכער קאַמף פון דורות, דאַן שטרייטען צווישען זיך אַ מאַן געגען אַ מאַן, דער שרעקליכער קאַמף ערשיינט: די מלחמה צווישען דורות.

עס געשעהט טויזענדער יאָהרען, זייט דער מאַן האָט אויף זיך גענומען די ערשטע טויטע געגענשטאַנד און זיך געשטעלט איהר צו דינסט, ווי די תורה אַזוי שמערצליך-שען זאָגט: „צו מאַכען זיך אַ נאָמען ווילען זיי", זייט דאַמאָלס האָט זיך געשאַפען דער געגענזאַץ פון גענעראַציעס, זייט דאַמאָלס קומט-פאָר דער אונאויפהערליכער קאַמף צווישען דורות.

די גאַנצע מענשהייטס-געשיכטע איז אַ געצען-דינסט, די פּאָליטישע געגענשטאַנדען זענען געצען, וועמען די מענשען דינען און זענען נישט צום דינסט דעם מענשען.

גרויזאַם געשאַפענע געצען, וועלכע זענען פערבינדען מיט מענשען-גליק, זיי די געצען איז עס אַזוי אָנגענעהם די ודיוּ-שמערצען פון מענשען.

פון איין חורבה צו דער צווייטער שרייט די מענשהייטס-געשיכטע; צו אַ הרע מענער פון „אַ נאָמען" שוועבט אַ קללה פון די פאַמיליע-הייזער.

אונאויפהערליך שרייט די מענשהייטס-געשיכטע ענטגעגען דער אָנגעזאָגטער קאַטאַסטראָפע. ג—ט'ס טאָג, דער גרויסער און פורכטבאַרער טאָג וועט צוברעכען די געצען אויף דער ערד און צוברעכען דעם „הויכמוט" פון מענש און פיהרט איהם צוריק אין דער סביבה פון זיין פאַמיליע.

גרויס און פורכטבאַר איז דער טאָג, גליהענד ווי אַ אויווען; מענשליכער הייכמוט און מענשליכע זינד ווערען ווי אויסגעדאַרט שטרוי. דער טאָג ווען ער קומט פערברענט ער זיי אין אַ פייער-פלאַם, נישט איבערלאָזענדיג קיין צווייג און קיין וואָרצעל.

פריהער אָבער, איידער דער גרויסער און פורכבאַרער טאָג קומט, שיקט ג—ט צום יודישען פאָלק — אליהו הנביא.

אַז די קללה פון ג—ט'ס טאָג זאָל נישט געפונען קיין יודישער מענשליכער הויכמוט אין יודישע מענער זינד, אַז ג—ט'ס טאָג זאָל שוין געפונען דאָס יודישע פאָטער-האַרץ ביי די קינדער און דאָס יודישע קינדער-האַרץ ביי די פאָטער'ס.

דעריבער קומט אליהו הנביא.

אויך יודישע פאָטער'ס האָבען דאָס משוגעת פון דער מענשהייטס-געשיכטע מיטגעמאַכט. זיי, וועמענ'ס חורבן ירושלים האָט שוין לאַנג די געצען פון די זעכליכע געגענשטאַנדען צוקלאַפּט, האָבען די זעלבע געצען פון די פעלקער איבערגענומען. זיי, וועמענס פאָלק איז נעוועזן זייט חורבן-ירשלים אַ קרבן פון דער מענשהייטס-געשיכטע אַ קרבן פון מענשליכער הויכמוט פון דער פעלקער-געשיכטע, האָבען געאָפּפערט זייער פאַמיליע-הויז צוליב אַ צווייפעלהאַפטע דערגרייכונג פון הויכמוטיגקייט. זיי די אייניקלעך פון אַברהם אבינו, פון דעם ערשטען געשיכטליכען מאַן וועלכער האָט אין פולער געגענזאַץ צו דעם פעלקער וואַהנ-

זין, מיט בעוואוסטזיניגער זעלבסט-בעשטימונג, פערבלייבענדיג אין דער סביבה פון זיין פאַמיליען-הויז, נישט געהאַט קיין אַנדערע שטרעבונג, ווי צו זיין אַ שטאַם פאָטער, צו זעהן אין דער געשטאַלטונג פון קינד דעם אויפוואוקס פון זיין אייגענעם ציעל פון לעבען, אָט די אייניקלעך פון יענעם געשיכטליכען שטאַם-פאָטער, האָבען די פיהרונג פון זייער אור-זיידע פערלאָזט און זענען אַריינגעטרעטען אין דער פעלקער-געשיכטע. ס'איז נישט ביי זיי מעהר פערבליבען די אויפגאַבע פון פאָטער און מוטער, געמיינזאַם צו זאָרגען פאַר דעם קינד, אַז עס זאָל פערווירקליכען די ציִלען פון זייער דאָ זיין אין לעצטען זין פון וואָרט, דעריבער האָט זיך געשאַפען אַ מחיצה צווישען דעם יודישען פאָטער אין דעם יודישען קינד.

און דעריבער קומט אליהו הנביא.

אליהו הנביא! ווי גרויס וועט זיין דיין אַרבייט אין דער הינזיכט.

טויזענדער יאָהר זענען פערגאַנגען זייט ס'איז אַרויסגעזאָגט געוואָרען דאָס פון דור צו-דור איבערגעבענדע וואָרט און זעה, עס שיינט, ווי דער וואָרט-זאָגער וואָלט אויף אונז געקוקט.

ג—ט'ס טאָג, דער גרויסער אין פורכטבאַרער ער קומט אין דער ירוד צווישען פאָטער און קינד — יודישען פאָטער און יודישען קינד העדשט.

דער נסיון איז געווען צו גרויס, דער מאָנענדער חורבן-ירושלים צו-ווייט ס'איז געווען שווער אַזוי לאַנג, טויזענדער יאָהרען צו פערברענגען צווישען די פעלקער-טעותים און נישט ווערען בעאיינפלוסט פון די דאָזיגע פעלקער-טעותים.

עס איז נאָך פאַרהאַן אַ ליבע פון פאָטער צום קינד, יאָ, זי איז אויך פאַרהאַן ביי די פעלקער, אָבער די דאָזיגע ליבע איז נישט גענוג שטאַרק, איז נישט גייסטרייך, אום צו מאַכען דאָס פאָטערטום פאַר אַ לעבענס בערוף פונ'ם יודישען פאָטער.

אליהו מיין קינד! זאָל דיין ערשיינען פאַר מיר נישט זיין אומזיסט, איך קעהר צוריק צו דעם קרייז פון דער פאַמיליע, דען נור דאָרט איז צו טראַכטען וועגען קינדער-ערציהונג.

דער לעבענס תכלית פון דער מוטער — איז מוטערטום; דער לעבענס-תכלית פון פאָטער — איז פאָטערטום. ווען ג—ט האָט געגעבען צום אַברהם אבינו די שפע פון ברכות, דאַן טראָגט זיך פון זיינע ליפען דאָס שענסטע וואָרט, וואָס דאָס ריינע מענשענטום האָט אַמאָל געזאָגט ג—ט מיין הערר, וואָס גיסטו מיר? איך בין דאָך קינדערלאָז! איז דען נישט יעדער יודישער פאָטער אַ שטאַם-פאָטער. טראָגט ער דען נישט אינ'ם האַרצען דעם אָנזאָג, אַז זיינע נאָכקומענדע וועלען אַ מאָל זיין אַ גרויס פאָלק אין דעם פון ג—ט אויסגעוועהלטען לאַנד, אַז ביי זיינע נאָכקומענדע, וועלען נעהמען אַבשיד אַלע פעלקער אויף דר'ערד? אויך אַברהם, יצחק און יעקב פיהרען אַ גלות-לעבען און גלות-לעבען — הייסט לעבען פאַר די קינדער, לעבען פאַר די קינדער — הייסט צו זיין אַ שטאַם-פאָטער. דאָס לעבען פון אונזערע זיידעס איז אַ פאָר-בילד פאַר אונז.

זיין אַ שטאַם-פאָטער איז שווערער ווי זיין אַ נאָכקומענדער, איז שווערער ווי זיך צופּאַסען צו די שטענדיג-גרייטע פאָרמען פון די טויטע געגענשטאַנדען, איך שרעק מיך פאַר דער גרויסקייט פון דער אויפגאַבע.

נישט קיין רעזיגנאַציע, נישט קיין ענטוישונג! מיינע קינדער זענען מיין בערוף און איך אַליין בין מיין בערוף, דען דאָס טאָפּעלטע ווערק פון אליהו הנביא איז דאָס טאָפּעלטע ווערק פון יעדער ערציהונג: דאָס האַרץ פון פאָטער צו די קינדער און דאָס האַרץ פון די קינדער צו זייער פאָטער — צו פיהרען.

יודיש: ר. אַלט.

צווישען פרעמדע קברים.

(ערצעהלונג). פון יחיאל פיינער.

ווי אַ פערשוויצטע פערסאָפּעטע הי' אַזוי איז דער צוג געלאָפען אין דער ליידיגער נאַכט אַריין.

שנעל, שנעל איז געלאָפען דער ציג, אָבער נאָך שנעלער איז געלאָפען סאַבינעס האַרץ, אַ פערטראַכטע אין געדאַנקען איז זי געשטאַנען ביים אָפענעם פענסטערל פון וואַגאָן און געגלאָצט מיט אַ פאָר אויסגעלאָשענע אויגען אַרויס אינ'ם דרויסענדיגען שוואַרצקייט.

דאָרט אין די ווייטע ווייטקייטען ווי עס הויערט אַזאַ געדיכטער פינסטערניש—דאָרט האָט זי שוידערליכע בילדער דערזעהען, פאַר איהרע מיד-מאַטע אויגען האָבען קינאָמאַטאָגראַפיש דורכגעשוועבט בילדער פון אַמאָל, דאַמאָלט ווען זי סאַבינקע איז נאָך אַזאַ יונגע און לעבענסלוסטיגע געווען, דאַמאָלט ווען איהר האַרץ איז נאָך נישט געווען אַזוי פוסט און לער.

אַ שטילער זיפץ רייסט זיך פון איהר אייגעפאַלענער ברוסט קוים אַרויס, און ווערט באַלד פערשלינגען צווישען די ווילדע קולות וואָס לאָזט פון זיך די שוואַרץ-טייוועלדיגע מאַשין.

ווער וואָלט עס געוואָלט גלויבען, אַז פון די אַמאָליגער שעהן קאַפּריזנער סאַבינע זאָל אַזוי גיך גאָר אַ בלייכער שאָטען בלייבען, נישטאָ מעהר קיין שפור, קיין זכר פון אַמאָליגער רחבות אַ מידע און פערמאַטערטע פיהרט די באַהן זי איצט אָפּ צום זעלבען אָרט פונוואַנען זי איז מיט קאַרגע אַכט יאָהר צוריק בגנבה אַוועק.

זייט דעמאָלט זענען שוין אַכט יאָהר פערפלאָסען, אַכט ביטערע יאָהרען פון ליידען און פיין זענען דאָס געווען, ווי אַ לאַנגע פער'כשופ'טע שנור האָבען זיי זיך אַרום איהר האַלז געוויקעלט, און געפּרעסט צום דערשטיקט ווערען.

שטעהט זי אַזוי ביים אָפענעם פענסטערל מיט אַ בלייך יסורים'דיג געזיכט פערזינקען אין מחשבות, און מיט יעדען שפּאַן ערד וואָס דער ציג לויפט אָפּ, אַלץ נערוועזער און צוטראָגענער ווערט זי, אַלץ העכער קלאַפּט ביי איהר דאָס האַרץ.

עפּיס אַ געהיימע שרעק נעמט זי אַרום בעת זי דערמאָנט זיך אין איהרע ליבע עלטערן וואָס זי האָט דאָ מיט יאָהרען צוריק איבערגעלאָזט פערביטערט און פערצווייפעלט, זי האָט דאָך די גאַנצע צייט פון זיך גאָרנישט געגעבען צו וויסען, איין ג—ט ווייסט וואָס מיט זיי איז דערווייל געוואָרען. האָבען זיי געהאַט כח איבערצוטראָגען די צרות? זי איז דאָך ביי זיי אַנ'אויג אין קאָפּ געווען, די איינציגע טרייסט אין לעבען, דעמאָלט גאָר האָט זי זיך אויפגעהויבען און מיט איהם אַוועק, אין דער גרויסער שטאָט, ער דער שאַרלאַטאַן האָט איהר געמאַלט אַ גליקליכע צוקונפט, ער האָט זי ביטער אָפּגענאַרט, זי האָט זיך געלאָזט פאַנגען אין זיין נעץ.

— אָ ליבע מוטער — מורמעלט זי אין דער שטיל —ווען

דו זאָלסט איצט אָנקוקן דיין איינציגע טאָכטער, וויפיל איך האָב אַלץ נישט ענטקעגען אייך—ליבע עלטערן געזינדיגט, ווי אכזריותדיג כ'האָב זיך אַלץ נישט געזאָלט ענטקעגען אייך אויפפיהרען, וועט איהר מיר אַלץ מוחל זיין, מיין שטראָף האָב איך שוין פון ג—ט בעקומען מיין יונגער קערפּער האָט שוין אַזוי פיל צרות געליטען איצט איז זי שוין אַ ריינע, און פאָהרט טאַקע אַהיים.

אַזוי פרובט סאַבינע בערוהיגען איהרע צורייצטע נערווען. אין איהר האַרץ טיאַכקעט צום טאַקט פון רעלסען-לויף-אַהיים — אַהיים — — — אין דרויסען האָט שוין געגראָהט אַ תחילת אדר'דיגער בעגינען, דאָרט ווייט-ווייט אויפ'ן הימעל נאָהנט צו דער ערד האָט זיך בעוויזען אַ העלער פּאַס.

ווער ווייסט ווי לאַנג סאַבינאַ וואָלט אַזוי געשטאַנען און געוועבט איהרע חלומות אַז אָט נעמט אַ סוף צו איה־ע ליידען זי פאָהרט דאָך אַהיים צו די עלטערן, אמת, די ערשטע צייטען וועט איהר זיין שווער צו קוקען זיי אין די אייגען, אַבער ווי לאַנג וועט עס דויערן, זיי זענען דאָך אַזוינע גוטע, אַזוינע האַרציגע, מ'וועט זי נאָך צוריק צערטלען ווי אַמאָל —

ווער ווייסט ווי לאַנג זי וואָלט אַזוי געשטאַנען און געטראַכט איהרע געדאַנקען, ווען נישט דער פערטויבענדער פייף וואָס דער לאָקאָמאָטיוו האָט פון זיך אַרויסגעלאָזט — אַ סימן אַז אַ סטאַציע קומט אָן, אַ הייזעריגע, נישט אויסגעשלאָפענע שטים האָט דורכגעשניטען די שווייגענדע לופט מיט אַ סליחות טאָן:

— סלאָ-קי! - - —

אַ לייכטער ציטער איז דורכגעלאָפען סאַבינעס קערפּער, דאָס איז דאָך דער נאָמען פון איהר שטעטעל, שנעל און נערוועז האָט זי געכאַפּט דאָס דאַרע וואַליזקעלע און מיט איילעניש זיך געלאָזט צו איהר אַמאָליגער וואַרימער היים, דאָרט ווי זי האָט מיט אַכט יאָהר צוריק איבערגעלאָזט איהרע ליבע עלטערן - — — — — — — — — — — —

אין אַ שפּעטען ווינטערדיגען אָוונד איז עס געווען, אַ שניי-זאַווירוכע האָט געפלינדערט פון אַלע זייטען הפקר'דיג, דער ווינד, האָט געדרעהט זיילען שניי אין דער הויך שפּילעוודיג, און דערביי געלאָזט הערען ווילדע האַרצרייסענדע יללות, דעמאָלט האָט זיך אויף דעם ברייטען שאָסעע וואָס ליגט אונטער'ן שטעטעל אַרויסגעשלייכט עפּיס אַ שוואַרצער שאָטען, מיט פוילע טריט האָט ער זיך געפּלאָנטערט נעבען אַ פּאַרקאַן וואָס האָט געפיהרט צום שטעטעלדיגען בית-עלמין.

אָט דער שוואַרצער שאָטען איז נישט געווען קיין אַנדערער נאָר די אַמאָליגע שעהנע ס אַ ב י נ ע.

דאָס געהט זי איצט אויפ'ן קבר פון איהר מוטער וואָס איז שוין לאַנג טויט זייט איהר איינציג-ליבע סאַבינע איז אַוועק, זייט דעמאָלט האָט זי אָנגעהויבען קרענקען, יאָשע איהר מאַן האָט זיינע געשעפטען פערנאַכלעסיגט, נישט אָפּגעטרעטען פון קראַנקען בעט, אַזוי האָט מען אויספערקויפט אַלעס פון שטוב ביז — ביז מ'האָט אין שטעטעל אָנגעהויבען בשתיקה זאַמלען נדבות פאַר'ן אַמאָליגען שענסטען נגיד ר' יאָשע, ס'האָט לאַנג נישט געדויערט אין אַ שטילען פאַרטאָגס האָט די קראַנקע איהר נשמה אויסגעהויכט

ר' יאָשע איז פאַר צרות און בושה אַוועק אין דער ברייטער וועלט, אַזוי אַרום איז פון דעם שעהנעם הויז וואָס האָט געגלאַנצט אַמאָל אין פּראַכט נאָר אַ וויסטע חורבה געבליבען.

היינט ווען סאַבינע איז געקימען אַהער האָבען שוין פרעמדע מענשען געוואוינט אין זייערע שטובען און זי האָט מען געשיקט אויפ'ן קבר־ות צו דער מוטער.

ביטער, זעהר ביטער איז איצט נעווען סאַבינעס לאַגע, ניין, זי האָט מעהר נישט געליטען, זי האָט שוין נישט געפיהלט קיין ליידען, זי האָט אויך נישט געטראַכט, ווי אַ בלעטעל פון אַ פערוועלקטער בלום וואָס דער ווינד רייסט ערגיץ אָפּ און פערשלעפּט עס ערגיץ ווייטער—אַזוי האָט זי איצט געשפּאַנט צום קבר פון איהר מוטער, וואָס איז דורך איהר אַזוי פריהצייטיג פון דער וועלט אָפּגעריסען געוואָרען.

זי האָט שוין אויך נישט געוויינט, נאָר איהרע אויגען האָבען וואַהנזיניג געבליצט, אין זיי האָט זיך אָנגעצינדען אַלע ווילדע אַ פייערל — יענץ פייער פון משוגעת.

— — — — — —

לאַנג, לאַנג האָט זי זיך נאָך געפּלאָנטערט צווישען די קברים און מצבות, ביז דער מאָרגענשטערן איז אויפגעגאַנגען, דעמאָלט איז זי געפאַלען מיט אַ פערשטיקטען קרעכץ אויף אַ פרעמדע מצבה און דאָרט איהר צוווייטאָגטע נשמה אויסגעהויכט

סאָסנאָוויץ תרפ"ט.

מגילה-לייענען

(פּוּרים-ערצעהלונג).

פון **מאיר אלטער.**

אין די צייטען פון נייַנצעהנטען יאָהר-הונדערט, ווען ניקאָלאַי דער ערשטער האָט געהערשט אין רוסלאַנד און רעגירט מיט זיין אייזערנער האַנד, איבער זיינע רוסישע אונטערטאַנען און אַרויסגעגעבען לגבי יודען העכסט-טיראַנישע געזעצען, איז אויך געווען פון זיין האַנד אַ בעפעהל, צו נעהמען מיט צוואַנג גאַנץ יונגע יודישע קינדער, אַרויסרייסען זיי פון זייערע עלטערן-היימען און פערשיקען זיי אין די ווייטסטע מקומות פון רוסלאַנד, וואו ס'איז איבער זיי אויסגעפיהרט געוואָרען די שרעקליכסטע ענוים און פיין, טהוענדיג אויסנוצען די יונגע קינדער צו מיליטערישע ועבורויכען און דערביי זיי געצוואונגען, ווי ווייט מעגליך, — דורך פערשידענע פיינליכע צוואַנגס-מיטלען, — צו בעגעהן שמד, אַזוי-אַרום געגצליך זיי אָפּרייסען פון זייערע היימען און שטאַם. *)

צווישען די יודישע קינדער, וועלכע זענען געפאַלען אונטער אָט דעם ביטערן גורל, האָט זיך אויך געפינען דער קליינער מרדכי'לע פון דער שטאָט ב. וועלכער נישט-קוקענדיג אויף זיינע יונגע יאָהרען, קוים צוועלף-דרייצעהן יאָהר אַלט, האָט פערמאָגט גרויסע ידיעות אינ'ם יודישען למוד, אָט דער מרדכי'לע אויף וועמען מ'האָט פאָראויסגעזאָגט, אַז ער וועט אויפוואַקסען אַ גרויסער גייסט ביי יודען, איז מיט אַמאָל אַוועקגעריסען געוואָרען פון זיין יודישער היים, פון זיין יודישער ערציהונג און

*) די אַלע גרויזאַמע גזירות און פיינליכע פערפאָלגונגען, וואָס ס'האָבען געהאַט אויסצושטעהן די יודישע קינדער, וועלכע האָבען עקשנות'דיג געקעמפט געגען דעם פרוב זיי אָפּצושמד'ען — איז אַ קאַפּיטעל פאַר-זיך און דער יוד. מערטירער געשיכטע בנוגע דער „קאַנטאָניסטען"-גזירה אין אַמאָליגען רוסלאַנד.

פערשיקט געוואָרען קיין טיעף-רוסלאַנד, וואו ר'זאָל נישט האָבען קיין שום בעריהרונג מיט איינעם פון זיין יודישער אָבשטאַמונג.

אַ גרויסען טרויער האָט אַרויסגערופען ביי אַלעמען דאָס אַוועקרייסען פון זיין היים דעם יונגען יודישען בחור'ל, נישט בלויז ביי זיינע עלטערן איז דער טרויער געווען גרויס, נור ביי אַלע פונ'ם שטעטיל, וועלכע האָבען מרדכי'לען נעהנטער געקאָנט, ער איז דאָך געווען אַ מאַיעסטעטישע יונגענדליכע שפּראָצונג פונ'ם שטעטיל, ער איז דאָך געווען דאָס צירונג פון אַלע יונגערע בחורים אינ'ם בית-המדרש.

אין דעם גרויסען טרויער, אין וועלכען ס'זענען אַריינגעוואָרפען געוואָרען זיינע עלטערן, האָבען זיי געפונען איין-איינציגע טרייסט; דאָס וואָס איז די עלטערן, ביים געזעגנען זיך מיט איהם, געלונגען מיטצוגעבען אַ פּאָר תפילין און סידור'יל און דערביי האָט זיך פונ'ם האַרץ פון יונגעל מרדכי'לע אַרויסגעריסען אַ הייסע שבועה, אַז ער וועט בייַשטעהן די גרעסטע נסיונות און בלייבען אַ יוד, ער וועט זיך נישט אָפּשרעקען פאַר די גרעסטע פיין און נישט לאָזען זיך אָפּרייסען פון יודישען שטאַם, ערפילענדיג דעם גרויסען הייליגען געבאָט: „יהרג ואל יעבור".

ווי נור מרדכי'לע האָט פערבראַכט אייניגע וואָכען אין דער פרעמדער נישט-יודישער סביבה און אָנגעהויבען פיעלוועניג פערשטעהן די שפּראַך פון זיינע פייניגער און בעדריקער האָט אויף איהם געוואָרפען אַ אויג אַ געוויסער אָפיציר, אַ אָנפיהרער פון אַ גאַנצע גרופּע יודישע קינדער, צווישען וועלכע מרדכי'לע האָט זיך געפינען טרעפענדיג אין איהם, צו זיין גרויס פערוואונדרונג, שענע בעגאַבטע טאַלענטען מיט אַ כיטרע-קליגען פערשטאַנד. אונטער דער אָנפיהרונג פון אָט דעם אָפיציר, האָבען זיך אַלע קינדער פון דער גרופּע געפונען אין אַ פּריוויליגירטער לאַגע אין פערגלייך צו אַלע אַנדערע גרופּעס קינדער. עפּיס האָט דער דאָזיגער אָפיציר געהאַט אַ רחמנות-געפיהל צו די יונגיטשקע קינדערלעך, וועלכע זענען אַזוי יונג אַוועקגעריסען געוואָרען פון זייערע עלטערן-היימען, וועהרענד אַלע אַנדערע גרופּעס קינדער האָבען געלעבט ביי די שלעכטסטע בעדינגונגען און געהאַט אויסצופיהרען די שווערסטע אַרבייט, האָט זיך מרדכי'לעס גרופּע אויפגעהאַלטען ביי גאַנץ דערטרעגליכע בעדינגונגען, ווערענדיג אויפגעהאַלטען אין אַ רוסיש דאָרף, וואו זיי האָבען אויסגעפיהרט געוויסע דאָרפישע אַרבייט און געליפערט שפּייז פאַר דער אַרמעע, אָבער דאָס האָט נישט לאַנג אָנגעהאַלטען, דען נישט לאַנג האָבען זיי זיך געפינען אונטער דער אויפזיכט פונ'ם מיט רחמנות געפיהלען בעהערשטען אָפיציר. די גאַנצע גרופּע, איז אָפּגעשיקט געוואָרען אין אַ צווייטען לאַגער, אויסער מרדכי'לען, וועלכער האָט נושא-חן געווען ביים אָפיציר, האָט דער לעצטער אויסגעקליבען פון דער גאַנצער קינדער-גרופּע און בעשטימט פאַר זיין דינער אין דער קאַנצעלאַריע, וואו ער איז געווען גאַנץ טיכטיג אין דער אַרבייט. דער אָפיציר האָט אין איהם אויסער פלייסיגקייט געפינען אַ ערליכען מאַן און דעריבער, ווען ער האָט געשיקט זיינע דינער צו מאכען אַ איינקויף אין דער שטאָט, האָט ער מיט זיי מיטגעשיקט דעם יונגען מרדכי'לע, וועלכער האָט געדינט אַלס קאַסירער און האָט געקאָנט צושטעלען אַ שריפטליכען רעכנונג פונ'ם איינקויף.

מרדכי'לע האָט אָבער בשום-אופן נישט געקאָנט זיין צופרידען פון זיין לאַגע, כאָטש ער האָט זיך געפונען אין אַ צופרידענשטעלענדען מצב אויף זיין אַמט ביים אָפיציר, האָט ער זיך געפיהלט שטאַרק נידערגעשלאָגען פון דעם, וואָס ער איז געוואָרען אָפּגעריסען פון אַלע איבריגע קינדער-חברים, די איבריגע גרופּע קינדער, מיט וועלכע ער איז געווען אַ לענגערע צייט צוזאַמען און שטענדיג זיי געטרייסט און נישט געלאָזט אַריינפאַלען אין אַ יאוש-שטימונג, געבענדיג זיי מיט איבערצולעבען די שווערע צייטען. נאָך מעהר האָט זיין געוויסען געפייניגט די זאָרג איבער'ן גורל פון אַלע זיינע קינדער-חברים, וועלכע מ'האָט אַוועקגעשיקט אין אַ צווייטען לאַגער אַריין, נישט וויסענדיג, וואָס מיט זיי איז געוואָרען און וואו זיי געפונען זיך.

אָבער אויך מרדכי'לעס לאַגע האָט אָנגעהויבען ווערען שרעקליך. דער אָפיציר אונטער וועמענ'ס דינערשאַפט מרדכי'לע איז געשטאַנען, האָט נישט געקאָנט פערטראָגען אויף זיין געוויסען, אַז מרדכי'לע זאָל בלייבען ביי דער יודישער אמונה, ער האָט אין אַ געוויסער מאָס געהאַט מיטלייד צו איהם, ער זאָל זיך שטענדיג געפונען פערשקלאַפט, וועהרענד ער זאָל איבערגעהן צום פּראַוואָסלאַוונער גלויבען, קאָן ער, דער מרדכי'לע מיט זיינע אויסגעצייכענטע טאַלאַנטען דערגרייכען אַ גרויסע קאַריערע און שפּילען אַ אָנגעזעהענע ראָלע. דער דאָזיגער אָפיציר האָט דעריבער געפּרובט צו ווירקען אויף מרדכי'לען מיט מילד-פריינדליכע בעציהונגען, ער זאָל איבעראַרבייטען זיין יודישער אמונה! ער האָט דעריבער פערבינדען מיט איהם אָפטע פריינדליכע געשפּרעכען, וועגען זיין אָבשטאַמונג וכדומה, דאַן האָט זיך דער אָפיציר איבערצייגט, אַז נישט אַזוי לייכט וועט איהם געלונגען עפּיס אויסצוווירקען ביי מרדכי'לען וואָס שייך זיין יודישער אמונה. צו זיין איבעראַשונג האָט ער זיך אויך דערוויסט, אַז דער קליינער מרדכי'לע האָט ברייטע ידיעות אין דער יודישער אמונה און איז פעסט צוגעבינדען צו איהר, דאָך האָט ער נישט אויפגעהערט צו טראַכטען, אַז סוף-כל-סוף וועט איהם געלונגען צו ווירקען, אַז דער קליינער זאָל ברעכען זיין עקשנות.

איינמאָל האָט דער אָפיציר איינגעלאַדען מרדכי'לען צו זיך אין דער פּריוואַטער וואוינונג אויף אַ אינטימען געשפּרעך.

— ווילסט זיין שטענדיג אָנגעטהון אין שקלאַפען-קייטען, אָדער ווילסט זיך אַמאָל בעפרייען פון זיי? — האָט זיך דער אָפיציר געוואַנדען צו מרדכי'לען, אַריינקומענדיג אין זיין אויפנאַהם-קאַבינעט — געגעדיגער העַרר — איז געווען מרדכי'לעס תשובה — ווי אונגעדולדיג וואַרט איך שוין אויף אָט דעם גליקליכען מאָמענט, ווען כ'וועל אַ היימקומען צו מיינע...

— אָבער מיין יונג קינד — האָט דער אָפיציר איבערגעריסען די רייד — דערמיט מיט דיין אַ היימקומען וועסטו נאָך נישט בעפרייט ווערען פון דער אייביגער שקלאַפעריי, האָסט שוין דערגרייכט צום ענדע-ציעל פון דיין בעפרייאונג און דאָס איז אָפּהענגיג אָן דיר זעלבסט, דו זאַלסט זיך אָפּזאָגען פון דיין יודישען גלויבען — קיינמאָל נישט-האָט מרדכי'לע מיט ציטריגע אָבער פעסט-איבערצייגטע רייד — געטהון ענטפערן.

— וואָס וועסטו טהון, אַז כ'וועל דיך צווינגען דערצו?

— איך ווייס, ווי גענעדיג און איידעל מען בעציהט זיך צו מיר און כ'בין זיכער, אַז קיינמאָל וועל איך נישט געשטעלט ווערען אין אַזאַ פערלעגענהייט.

— ווען דו וועסט נישט ווערען ברעכען דיין עקשנות'דיגען ווילען, דאַן וועל איך דיך צווינגען.

ביי די דאָזיגע ווערטער האָט מרכי'לען געטהון בעדעקען אַ קאַלטער שווייס און גלייך האָט ער זיך בעגאָסען מיט אַ שטראָם פון טרעהרען.

דער אָפיציר איז געוואָרען שטאַרק גערייהרט פון מרדכי'לעס טרעהרען, ער האָט איינגעזעהן וויפיל צער און שמערץ ער האָט

איהם פערשאפט און שוין מיט א ביסעל חייכערען טאן האט ער זיך געוואנדען צו איהם:

— דיין וויינען איז אומזיסט און וועט גארנישט העלפען. געה א היים אין דיין קווארטיר און זאג מיר אין אייניגע טעג ארום תשובה, אז דו ביסט איינשטימיג צו מיין פארשלאג מרדכי'לע האט געוואלט ענטפערן, אבער אויף א שארפען בליק פון אפיציר האט ער פערלאזט דעם אויפנאהם-קאבינעט.

מרדכי'לע איז ארויסגעגאנגען פונ'ם קאבינעט און מיט שווערע מיה איז איהם געלונגען צו געפונען די טהיר. דען ס'האט איהם געשווינדעלט פאר די אויגען און קוים ער האט זיך געשלעפט צו זיין קווארטיר.

קומענדיג א היים האט ער זיך אנגעהויבען בעדענקען אין וואסערע שווערע לאגע ער געפינט זיך. אנידערוואַרפענדיג זיך אויפ'ן געלעגער איז ער גלייך איינגעשלאפען.

אינ'ם שלאף האט זיך איהם געטהון מאלען בילדער פון דער פערגאנגענהייט, ווי ער געפינט זיך אין דער סביבה פון זיינע עלטערן, געקלינגען האט אין זיינע אויערען דער אזוי ליבליכער נגון פון זיין פאטער ביים לערנען מיט איהם יעדען שבת דעם מדרש פון דער וואך-פרשה, געדאכט האט זיך איהם ווי זיינע עלטערן נעהמען איהם ארום מיט זייערע צארטע ארעמ'ס, האלדזען איהם און טהון אויסשפרייטען זייערע העגד איהם צו בענטשען: שלאפענדיג אזוי א גאנצע נאכט איז ער אויפגעשטאנען געקרעפטיגט און מונטער מיט א פעסטען בעשלוס אין הארצען, צו האלטען זיך פעלזען-פעסט ביי דער יודישער אמונה און נישט אריינצופאלען אין שלעכטע רעיונות.

אויפשטעהענדיג אין דער פריה, איז ער אויפגעפאדערט געווארען צו מעלדען זיך אין דער קאנצעלאריע, וואו ער האט בעקומען א אויפטראג צו פאהרען אין שטאט אריין, מאכען א מיליטערישען איינקויף.

קומענדיג אין שטאט אריין, האט ער נאכ'ן ערלעדיגען דעם איינקויף אנגעהויבען ארומזוכען א יודישען קלויז, וואו ער האט געדאווענט און גלייכצייטיג זיך דערוויסט, אז אין דריי טעג ארום איז דער יודישער יו"ט פורים, ווען ס'איז געשעהן דאס גרויסע נס און דאס יודישע פאלק איז אפגעראטעוועט געווארען פון א שמד-גזירה. די דאזיגע עראינערונג האט איהם געגעבען שטאלץ און מוט ער זאל זיך אנהויבען פיהלען ווי א העלד און בלייבען פעלזען-פעסט ביי זיין יודישער אבשטאמונג. ער האט אין דער שטאט זיך איינגעשאפט א חומש'ל, וואו ס'האט זיך אויך געפונען די מגילה פון פורים און פאהרענדיג צוריק צום מיליטער-לאגער איז ער אהינגעקומען שפעט אין אווענד, און האט זיך געלעגט שלאפען שוין א ביסעל בערוהיגט מיט א געשטארקטען מוט צו בלייבען פעלזען-פעסט און נישט זיך לאזען בייגען איבער זיין יודישער אבשטאמונג, זייענדיג גרייט צו געהן דערויף מיט מסירת-נפש.

וועהרענד ער האט פערבראכט אין דער שטאט, האט דער אפיציר, זיין אנפיהרער, געטראכט מיטלען ווי-אזוי צו ווירקען אויף דעם יודישען מרדכי'לע, ער זאל בעגעהן דעם שמד-אקט און אט איז ער געפאלען אויף אזא המצאה:

דערוויסענדיג זיך פון זיין קאלעגא, א אנפיהרער פון א צווייטער גרופע יודישע קינדער, אז ס'איז איהם געלונגען צו ווירקען אויף זיין גאנצער גרופע יודישע קינדער זיי זאלען איינוויליגען צו בעגעהן דעם שמד און אננעהמען דעם פראוואסלאוונער גלויבען אין אייניגע טעג ארום דארף פארקומען די צערמאניאל פונ'ם שמד-אקט, האט ער בעשלאסען אהינצושיקען זיין מרדכי'לע צו יענער גרופע קינדער, דארט וועט ער זיך איבערצייגען, אז דא איז נישטא קיין אנדערע עצה ווי איבערצונעהמען דעם פראוואסלאוונעם גלויבען.

גאנץ אומגעריכט, איז מרדכי'לע אויף דעם צווייטען טאג איועקגענומען געווארען פון זיין דינסט אין דער קאנצעלאריע און אפגעשיקט געווארען צו א צווייטער גרופע, הגם מרדכי'לע האט נישט געוויסט וואס עס זאל בעדייטען דאס צונעהמען פון איהם זיין ביז-איצטיגע דינסט און ווערען געשיקט ערגיץ-אנדערש-וואו, האט ער עס אויפגענומען מיט גרויס פרייד, דערמיט וואס ער וועט זיך נישט געפונען אזוי איינזאם און צוזאמען מיט אלע איבריגע יודישע קינדער ליידען אלס יודען.

אום אסתר-תענית, ערב דעם יודישען פורים, איז ער פער-אייניגט געווארען מיט א גאנצע גרופע יודישע קינדער ער האט געהאלטען חשבון, ווען עס פאלט-אויס דער יודישער פורים, זייט ער האט זיך דערוויסט דערפון געווי אין דער גרויסער שטאט, וואו ער האט געמאכט דעם מיליטערישען איינקויף.

ווען עס איז געווארען טונקעל און אלע קינדער אינ'ם לאגער האבען זיך קאנצענטרירט אין א בעשטימט ארט איבער-צונעכטיגען, האט מרדכי'לע ארויסגענומען פון זיין הויזען-קעשענע דאס חומש'ל, וואו ער האט געהאט די מגילה פון פורים אנגעצינדען א ליכטעל און ארויסגערופען צו אלע זיינע קינדער-חברים: יודען היינט איז פורים, לאמיר לייענען די מגילה און דערביי האט ער אויפ'ן קול אנגעהויבען לייענען.

א טויט-שטילקייט האט געהערשט אינ'ם לאגער און טיפע עראינערונגען האבען געטהון ארויפשוואומען יעדען איינעם אויפ'ן זכרון. פיעל-ווייניג האט כמעט יעדער פערשטאנען די ווערטער אין אינהאלט פון דער מגילה, וועלכע יעדער האט געלערנט אין חדר, ווען מרדכי'לע האט געלייענט דעם ערשטען טייל פון דער מגילה: המנ'ס בייזע פלענער אויף יודען און דעם יודישען צער פון זיינע-גזרות האט זיך ביי אלעמען געוויזען טרעהרען אין די אויגען, יעדער האט אין דער מגילה געפונען זיין אייגענעם טרויעריגען שיקזאל, ס'האט ביי אלעמען, אויסגעזעהן ווי זייער לעבען איז איינגעהילט אין דער דאזיגער פורים-געשיכטע, קומענדיג צו די שטעלען פון „קימו וקבלו" האט ביי אלעמען אנגעהויבען שיינען די געזיכטער עפיס ווי א פינסטער-פערכמארעטער וואלקען, וואס האט געהאנגען איבער זיי איז אראפגענומען געווארען. ביי דער דאזיגער שטימונג האט מרדכי'לע געענדיגט דאס לייענען פון דער מגילה אינטערברו-מענדיג א „שושנת יעקב".

א צייט דערנאך, זענען אלע געבליבען זיצען ווי צוגע-שמידט צו די ערטער. יעדער טיעף פערטראכט אין אייגענע גע-דאנקען, אלעמענס הערצער זענען געווארען טיעף געריהרט, זא-גאר די „שוואכערע" וועלכע האבען ביז-איצט צוגערעדט די איב-ריגע „שטארקערע" זיי זאלען בעגעהן דעם געפעהרליכען שריט, זענען געווארען שטארק געריהרט און אנגעהויבען טראכטען גאנץ אנדערע געדאנקען. ביז אין דער שפעטער נאכט זענען אלע געווען פערטראכט אין אייגענע מחשבות, קיינער האט נישט בע-וויזען ארויסצורעדען א ווארט און אזוי איז יעדער איינגעשלאפען.

אז צומארגענס איז דער אנפיהרער פון דער גרופע צוזא-מען מיט א פראוואסלאוונעם גייסטליכען געקומען צו די קינדער אויספיהרען דעם צערמאניאל פונ'ם שמד-אקס, האבען זיי אנגע-טראפען אויף א גרויסען און שטאלצען ווידערשטאנד. מצד די קינדער, זיי האבען גארנישט געקאנט פערשטעהן וואסערע אי-בערקעהרעניש דא איז פארגעקומען.

די קינדער האבען שוין געהאט איבערצולעבען די גרעסטע ליידען און שרעקליכסטע ענוים, ביז השי"ת האט זיך דערבארעמט זיי זענען בעפרייט געווארען פון דער שקלאפעריי און ניצול געווארען פון גזרת-שמד.

יעדען פורים. ווען ס'האבען זיך אין קלויז פערזאמעלט יודען, געטרינקען לכבוד פורים, זייענדיג זיך משמח איבער'ן יו"ט, האט מעהר פון אלעמען דער אלטיטשקער ר' זלמן ארויס-געוויזען זיין פורים-פרייד ווען יעדער האט שוין ארויסגעוויזען א געוויסע מידקייט, האט ער אויפסניי מיט פרישע קרעפטען געוועקט אלע זיך משמח-צו-זיין שוין אין דער שפעטער נאכט אלע האבען אנגעהויבען זיך פונאנדערצוגעהן, האט דער אלטער ר' זלמן צונויפגעזאמעלט ארום זיך דאס ביסעל יונגע בחורים און מיט גרויס בעגייסטערונג האט ער אנגעהויבען דערצעהלען די אויבענדערמאנטע פורים-ערצעהלונג, אז מרדכי'לע, וועמען ער האט דערנאך פערזענליך געקאנט, האט דורך זיין קריאת מגילה אפגעראטעוועט א גרויסע צאהל יודישע קינדער פון שמד, צווי-שען וועלכע דער אלטיטשקער ר' זלמן האט זיך געפונען, ער האט געשילדערט די לאגע פון די קינדער, וועלכע האבען שוין נישט געהאט דעם כח און מוט אקעגענצושטעלען זיך דעם בע-פעהל פון זייערע בעדריקער, זייענדיג שוין גרייט צו בעגעהן דעם שמד און נור א דאנק מרדכי'לען, וועמען די השגחה עליונה האט צוגעשיקט צו זיי, האט זיי, דורך זיין לייענען די מגילה, געגעבען כח און אונערשראקענעם שטאלץ צו קאנען אויסהאלטען אלע איבערמענשליכע פיין און בלייבען געטרייע יודען.

אט דאס — האט דער אלטיטשקער ר' זלמן פערענדיגט זיין ערצעהלונג מיט פול בעגייסטערונג — איז דער ג—טליכער כח פון דער מגילה-לייענען.

„פערשטעלטע"

(א פורים-מעשה). פון מאיר הערץ

„ס'איז פורים, ביי מיין זיידען אין שטוב איז היימליך א מחיה'דיגער ריח פון פרישע זיסע געבעקסער שלאגט פון דער קיך, וואו די באבע מיט דער גאנצער משפחה, מיט אלע טעכ-טער, שנירען, מוהמעס, דינסטען, משרתים אין אזוי אונטערהעל-פער, פארען זיך ארום דעם גרויסען, ברייטען באק-אויווען. טייל קנעטען, טייל וועלגערען און א טייל ראשטשינען. מיין באבע שפרינגט פיל מיט קינדישע פלינקייט אלע מאל צו צו א אנדע-רען, א מאל צו א טאכטער, אמאל צו א שנור און מיט א זיס שמייכעלע בעט זי זיך ביי זיי:

— טייערע קינדערלעך חלה, חלה, חלה, מ'ברויכט חלה נעהמען ליבע קינדערלעך. — און אזוי בעטענדיג זיך נעהמט מיין באבע די שטיקלעך חלה-טייג פון יעדען מין, ווארפט זיי אין פייער אריין.

מיר קינדסים, קליינווארג, איבער א טוץ איינעקלעך קיין ע"ה, שלעפען זיך נאך, טרעטען נישט אפ פון דער קיך און האלטען זיך אין איין בעלעקען.

די דינסט וויל אינז דוקא ארויסווארפען, דערלאנגט אלע מאל א אנדערען פון אונז מיט'ן וואלגער-האלץ איבער'ן קאפ, ס'ווערט א געוואלד, א יללה, מיין גוטיטשקע באבע מישט זיך אריין, שרייט-אן:

— פארוואס שלאגסטו זיי נעביך די קינדערליך, לאזען זיי זיך דערקוויקען די הערצעלעך, ס'איז דאך היינט זייער צייט—
— נאר צי קענט איהר קינדערליך — ווענדעט זיך די באבע צו אונז אלע — כאטש די מגילה און דעם תרגום שני?
— יא, יא: באבעשי, ש-ייען מיר אויס אלע אין איין קול מיר קענען גוט, דער זיידעשי וועט אונז פערהערען.
— אויב אזוי קינדערליך, בלייבט-זשע דא אין קיך, פרעגט נישט נאך קיינעם, איהר וועט באלד בעקומען פון די נוטע זא-כען. מעהר, פערשטעהט זיך, האבען מיר קליינע קונדסים נישט געברויכט, מיר האבען שוין פון קיך נישט אבגעטרעטען, געקראכען אלעמען אונטער די הענד, פון יעדען מין כמעט האלב-רויהערהייט א נאש, א לעק געכאפט.

א יום-טוב'דיגע שיינקייט לייכט אין יעדען ווינקעלע, פון דרויסען ווארפט די זון אריין גאנצע גארשטשען שטראהלען, וואס דערפרעהען און מאכען היימליך.

מיט דעם גרעסטען אונגעדולד ווארטען מיר, אז דאס גע-בעקס זאל שוין ארויס מיט מזל פון אויווען, אבער דאס איז אונז נישט בעשערט געווען — פלוצלינג קומט אריין חיים דער משרת און, דערזעהענדיג ווי מיר פארען זיך דא ארום אין קיך, טהוט ער א מאך א געוואלד: — וואס טהוט איהר דא! דער זיידעשי געהט שוין פון בית-מדרש, אט, אט קומט ער אריין. —

פער'ן זיידען האבען מיר א שטארקען דרך ארץ און מורא, ווערען מיר זיערציטערט און אנטלויפען אריין אין דער עס-שטוב זעצען זיך אוועק ביים טיש און מ'לאזט קיין פיפס נישט ארויס. ס'דויערט נישט לאנג, דער זיידע בעוויזט זיך מיט עטליכע אורחים, האט ווייזט זיך אויס פון אונז הנאה, ווייל ער זאגט: אט אזוי קינדערלעך האב איך אייך ליב, אז איהר פאנעוועט נאר נישט און זיצט ווי מענשען, אט אזוי געפעלט מיר, זיצט, זיצט קינדערלעך, די באבע וועט אייך מן הסתם באלד דערלאנגען פורים'דיגס, גוטע זיסע זאכען און דערנאך וועט איהר אהיימגעהן און יעדער וועט זאגען זיין טאטעשי, אז דער זיידע בעט קומען צו דער סעודה.

און מיטען ווי דער זיידע רעדט אזוי צו אונז, קומט אריין די באבע מיט א פולען בעקען פריש געבעקס: המן-טאשען, שטרודעל, פלאדען און טיילט אונז איין די שפארע פארציעס. אונזערע יונגע הערצעלעך דערקוויקען זיך און בגיליפומ'-דיג לויפען מיר אהיים יעדער צו זיך איינצולאדען יעדער זיין טאטען. אבער פארנאכט הויבען אן צום זיידען זיך צוזאמענקומען אלע פעטערס, מוהמעס, טעכטער, זוהן, שנורען, איידעמ'ס, איי-ניקלעך, אורחים, געסט און גוטע פריינד — און מיין טאטען זעהט מען נישט. אין שטוב ווערט אזוי היימליך, געמיטליך, מ'זעצט זיך אויס ארום טיש, וואס איז געדעקט מיט א זויבער שניי-ווייס טישטעך, פון די זילבערנע לייכטער גלאנצען גרויסע ליכט, פלעשער משקה איז צושטעלט איבער'ן טיש, פרישע פער-שידענע געבעקצע, קלאשען מיט ניסען, און צוקערווארג.

א יום-טוב'דיגע רחבות און גלאנץ שפיגעלט פון יעדען ווינקעלע, מ'וואשט זיך. דער זיידע איינגעטונקען אין לויטער סאמעט, זיצט אויבען-אן, פון זיין פנים שיינט מאיעסטעטישע זקנה, — מיין טאטע איז נישטא, ווער ס'קומט אריין קיק איך צום טהיר — כ'מיין פארט אז מיין טאטע געהט.

די טהיר רוהט נישט ס'געהען אריין-ארויס ארימע לייט, אנגעזועהענע מענשען נאך נדבות, דער זיידע טיילט ביד הרחבה

איהם פערשאָפט און שוין מיט אַ ביסעל חייכערען טאָן האָט ער זיך געוואָנדען צו איהם:

— דיין ווייגען איז אומזיסט און וועט גאָרנישט העלפען. געה אַ היים אין דיין קוואַרטיר און זאָג מיר אין איינינע טעג אַרום תשובה, אַז דו ביסט איינשטימיג צו מיין פאָרשלאַג

מרדכי'לע האָט געוואָלט ענטפערן, אָבער אויף אַ שאַרפען בליק פון אָפיציר האָט ער פערלאָזט דעם אויפנאַהם-קאַבינעט.

מרדכי'לע איז אַרויסגעגאַנגען פונ'ם קאַבינעט און מיט שווערע מיה איז איהם געלונגען צו געפינען די טהיר, דען ס'האָט איהם געשווינדעלט פאַר די אויגען און קוים ער האָט זיך געשלעפט צו זיין קוואַרטיר.

קומענדיג אַ היים האָט ער זיך אָנגעהויבען בעדענקען אין וואָסערע שווערע לאַגע ער געפינט זיך. אַנידערוואַרפענדיג זיך אויפ'ן געלעגער איז ער גלייך איינגעשלאָפען.

אינ'ם שלאָף האָט זיך איהם געטהון מאָלען בילדער פון דער פערגאַנגענהייט, ווי ער געפינט זיך אין דער סביבה פון זיינע עלטערן, געקלינגען האָט אין זיינע אויערען דער אַזוי ליבליכער נגון פון זיין פאָטער ביים לערנען מיט איהם יעדען שבת דעם מדרש פון דער וואָך-פרשה, געדאַכט האָט זיך איהם ווי זיינע עלטערן נעהמען איהם אַרום מיט זייערע צאַרטע אָרעמ'ס, האַלדזען איהם און טהון אויסשפּרייטען זייערע העגד — איהם צו בענטשען: שלאָפענדיג אַזוי אַ גאַנצע נאַכט איז ער אויפגעשטאַנען געקרעפטיגט און מוּנטער מיט אַ פעסטען בעשלוס אין האַרצען, צו האַלטען זיך פעלזען-פעסט ביי דער יודישער אמונה און נישט אַריינצופאַלען אין שלעכטע רעיונות.

אויפשטעהענדיג אין דער פריה, איז ער אויפגעפאָדערט געוואָרען צו מעלדען זיך אין דער קאַנצעלאַריע, וואו ער האט בעקומען אַ אויפטראַג צו פאָהרען אין שטאָט אַריין, מאַכען אַ מיליטערישען איינקויף.

קומענדיג אין שטאָט אַריין, האָט ער נאָכ'ן ערלעדיגען דעם איינקויף אָנגעהויבען אַרומזוכען אַ יודישען קלויז, וואו ער האָט געדאַווענט און גלייכצייטיג זיך דערוויסט, אַז אין דריי טעג אַרום איז דער יודישער יו"ט פורים, ווען ס'איז געשעהן דאָס גרויסע נס און דאָס יודישע פאָלק איז אָפּגעראַטעוועט געוואָרען פון אַ שמד-גזירה, די דאָזיגע עראינערונג האָט איהם געגעבען שטאָלץ און מוט ער זאָל זיך אָנהויבען פיהלען ווי אַ העלד און בלייבען פעלזען-פעסט ביי זיין יודישער אָבשטאַמונג, ער האָט אין דער שטאָט זיך איינגעשאַפט אַ חומש'ל, וואו ס'האָט זיך אויך געפונען די מגילה פון פורים און פאָהרענדיג צוריק צום מיליטער-לאַגער איז ער אַהינגעקומען שפעט אין אָווענד, און האָט זיך געלעגט שלאָפען שוין אַ ביסעל בערוהיגט מיט אַ געשטאַרקטען מוט צו בלייבען פעלזען-פעסט און נישט זיך לאָזען בייגען איבער זיין יודישער אָבשטאַמונג, זייענדיג גרייט צו געהן דערויף מיט מסירת-נפש.

וועהרענד ער האָט פערבראַכט אין דער שטאָט, האָט דער אָפיציר, זיין אָנפיהרער, געטראַכט מיטלען ווי-אַזוי צו ווירקען אויף דעם יודישען מרדכי'לע, ער זאָל בעגעהן דעם שמד-אַקט און אָט איז ער געפאַלען אויף אַזאַ המצאה:

דערוויסענדיג זיך פון זיין קאָלעגאַ, אַ אָנפיהרער פון אַ צווייטער גרופע יודישע קינדער, אַז ס'איז איהם געלונגען צו ווירקען אויף זיין גאַנצער גרופע יודישע קינדער זיי זאָלען איינוויליגען צו בעגעהן דעם שמד און אָננעהמען דעם פּראַוואָסלאָווער גלויבען אין איניגע טעג אַרום דאַרף פאָרקומען די צערמאָניאַל פונ'ם שמד-אַקט, האָט ער בעשלאָסען אַהינצושיקען זיין מרדכי'לע צו יענער גרופע קינדער, דאָרט וועט ער זיך איבערצייגען, אַז דאָ איז נישטאָ קיין אַנדערע עצה ווי איבערצונעהמען דעם פּראַוואָסלאַוונעם גלויבען.

גאַנץ אומגעריכט, איז מרדכי'לע אויף דעם צווייטען טאָג אַיועקגענומען געוואָרען פון זיין דינסט אין דער קאַנצעלאַריע און אָפּגעשיקט געוואָרען צו אַ צווייטער גרופע, הגם מרדכי'לע האָט נישט געוויסט וואָס עס זאָל בעדייטען דאָס צונעהמען פון איהם זיין ביז-איצטיגע דינסט און ווערען געשיקט ערגיץ-אַנדערש-וואו, האָט ער עס אויפגענומען מיט גרויס פרייד, דערמיט וואָס ער וועט זיך נישט געפינען אַזוי איינזאַם און צוזאַמען מיט אַלע איבריגע יודישע קינדער ליידען אַלס יודען.

אום אסתר-תענית, ערב דעם יודישען פורים, איז ער פערייניגט געוואָרען מיט אַ גאַנצע גרופע יודישע קינדער ער האָט געהאַלטען חשבון, ווען עס פאַלט-אויס דער יודישער פורים, זייט ער האָט זיך דערוויסט דערפון געווי' אין דער גרויסער שטאָט, וואו ער האָט געמאַכט דעם מיליטעריישען איינקויף.

ווען עס איז געוואָרען טונקעל און אַלע קינדער אינ'ם לאַגער האָבען זיך קאָנצענטרירט אין אַ בעשטימט אָרט איבערצונעכטיגען, האָט מרדכי'לע אַרויסגענומען פון זיין הויזען-קעשענע דאָס חומש'ל, וואו ער האָט געהאַט די מגילה פון פורים אָנגעצינדען אַ ליכטעל און אויסגערופען. צו אַלע זיינע קינדער-חברים: יודען היינט איז פורים, לאָמיר לייענען די מגילה און דערביי האָט ער אויפ'ן קול אָנגעהויבען לייענען.

אַ טויט-שטילקייט האָט געהערשט אינ'ם לאַגער און טיפע עראינערונגען האָבען געטהון אַרויפשוואומען יעדען איינעם אויפ'ן זכרון. פיעל-וועניג האָט כמעט יעדער פערשטאַנען די ווערטער אין אינהאַלט פון דער מגילה, וועלכע יעדער האָט געלערנט אין חדר, ווען מרדכי'לע האָט געלייענט דעם ערשטען טייל פון דער מגילה: המנ'ס בייזע פלענער אויף יודען און דעם יודישען צער פון זיינע-גזרות האָט זיך ביי אַלעמען געוויזען טרעהרען אין די אויגען, יעדער האָט אין דער מגילה געפונען זיין אייגענעם טרויעריגען שיקזאַל, ס'האָט ביי אַלעמען, אויסגעזעהן ווי זייער לעבען איז איינגעהילט אין דער דאָזיגער פורים-געשיכטע, קומענדיג צו די שטעלען פון „קימו וקבלו" האָט ביי אַלעמען אָנגעהויבען שיינען די געזיכטער עפּיס ווי אַ פינסטער-פערכמאַרעטער וואָלקען, וואָס האָט געהאָנגען איבער זיי איז אַראָפּגענומען געוואָרען. ביי דער דאָזיגער שטימונג האָט מרדכי'לע געענדיגט דאָס לייענען פון דער מגילה אינטערברומענדיג אַ „שושנת יעקב".

אַ צייט דערנאָך, זענען אַלע געבליבען זיצען ווי צוגעשמידט צו די ערטער. יעדער טיעף פערטראַכט אין אייגענע געדאַנקען, אַלעמענס הערצער זענען געוואָרען טיעף געריהרט, זאָגאַר די „שוואַכערע" וועלכע האָבען ביז-איצט צוגערעדט די איבריגע „שטאַרקערע" זיי זאָלען בעגעהן דעם געפעהרליכען שריט, זענען געוואָרען שטאַרק געריהרט און אָנגעהויבען טראַכטען גאַנץ אַנדערע געדאַנקען. ביז אין דער שפּעטער נאַכט זענען אַלע געווען פערטראַכט אין אייגענע מחשבות, קיינער האָט נישט בעוויזען אַרויסצוריידען אַ וואָרט און אַזוי איז יעדער איינגעשלאָפען.

אַז צוזאַמענגעקומען איז דער אָנפיהרער פון דער גרופע צוזאַמען מיט אַ פּראַוואָסלאַוונעם גייסטליכען געקומען צו די קינדער אויספיהרען דעם צערמאָניאַל פונ'ם שמד-אַקט, האָבען זיי אָנגעטראָפען אויף אַ גרויסען און שטאָלצען ווידערשטאַנד. מצד די קינדער, זיי האָבען גאָרנישט געקאָנט פערשטעהן וואָסערע איבערקעהרעניש דאָ איז פאָרגעקומען.

די קינדער האָבען שוין געהאַט איבערצולעבען די גרעסטע ליידען און שרעקליכסטע ענוים, ביז השי"ת האָט זיך דערבאַרעמט זיי זענען בעפרייט געוואָרען פון דער שקלאַפעריי און ניצול געוואָרען פון גזרת-שמד.

יעדען פורים. ווען ס'האָבען זיך אין קלויז פערזאַמעלט יודען, געטרינקען לכבוד פורים, זייענדיג זיך משמח איבער'ן יו"ט, האָט מעהר פון אַלעמען דער אַלטיטשקער ר' זלמן אַרויסגעוויזען זיין פורים-פרייד ווען יעדער האָט שוין אַרויסגעוויזען אַ געוויסע מידקייט, האָט ער אויפסניי מיט פרישע קרעפטען געוועקט אַלע זיך משמח-צו-זיין שוין אין דער שפּעטער נאַכט אַלע האָבען אָנגעהויבען זיך פונאַנדערצוגעהן, האָט דער אַלטער ר' זלמן צונויפגעזאַמעלט אַרום זיך דאָס ביסעל יונגע בחורים און מיט גרויס בעגייסטערונג האָט ער אָנגעהויבען דערצעהלען די אויבענדערמאָנטע פורים-ערצעהלונג, אַז מרדכי'לע, וועמען ער האָט דערנאָך פערזענליך געקאָנט, האָט דורך זיין קריאת מגילה אָפּגעראַטעוועט אַ גרויסע צאָהל יודישע קינדער פון שמד, צווישען וועלכע דער אַלטיטשקער ר' זלמן האָט זיך געפונען, ער האָט געשילדערט די לאַגע פון די קינדער, וועלכע האָבען שוין נישט געהאַט דעם כח און מוט אָקעגענצושטעלען זיך דעם בעפעהל פון זייערע בעדריקער, זייענדיג שוין גרייט צו בעגעהן דעם שמד און נור אַ דאַנק מרדכי'לען, וועמען די השגחה עליונה האָט צוגעשיקט צו זיי, האָט זיי, דורך זיין לייענען די מגילה, געגעבען כח און אונערשראָקענעם שטאָלץ צו קאָנען אויסהאַלטען אַלע איבערמענשליכע פיין און בלייבען געטרייע יודען.

אָט דאָס — האָט דער אַלטיטשקער ר' זלמן פערענדיגט זיין ערצעהלונג מיט פול בעגייסטערונג — איז דער גאַטליכער כח פון דער מגילה-לייענען.

„פערשטעלטע" (אַ פורים-מעשה).

פון מאיר הערץ

„ס'איז פורים, ביי מיין זיידען אין שטוב איז היימליך אַ מחיה'דיגער ריח פון פרישע זיסע געבעקסער שלאָגט פון דער קיך, וואו די באָבע מיט דער גאַנצער משפחה, מיט אַלע טעכטער, שנירען, מוהמעס, דינסטען, משרתים און אַזוי אונטערהעלפער, פאָרען זיך אַרום דעם גרויסען, ברייטען באַק-אויווען. טייל קנעטען, טייל וועלגערען און אַ טייל ראָשטשינען. מיין באָבע שפּרינגט פיל מיט קינדישע פלינקייט אַלע מאָל צו צו אַ אַנדערען, אַ מאָל צו אַ טאָכטער, אַמאָל צו אַ שנור און מיט אַ זיס שמייכעלע בעט זי זיך ביי זיי:

— טייערע קינדערלעך חלה, חלה, חלה, מ'ברויכט חלה נעהמען ליבע קינדערלעך. — און אַזוי בעטענדיג זיך נעהמט מיין באָבע די שטיקלעך חלה-טייג פון יעדען מין, וואַרפט זיי אין פייער אַריין.

מיר קינדסים, קליינוואַרג, איבער אַ טוץ איינעקלעך קיין ע"ה, שלעפען זיך נאָך, טרעטען נישט אָפּ פון דער קיך און האַלטען זיך אין איין בעלעקען.

די דינסט וויל אונז דוקא אַרויסוואַרפען, דערלאַנגט אַלע מאָל אַ אַנדערען פון אונז מיט'ן וואַלגער-האָלץ איבער'ן קאָפּ, ס'ווערט אַ געוואַלד, אַ יללה, מיין גוטיטשקע באָבע מישט זיך אַריין, שרייט-אָן:

— פאַרוואָס שלאָגסטו זיי נעביך די קינדערליך, לאָזען זיי זיך דערקוויקען די הערצעלעך, ס'איז דאָך היינט זייער צייט— — נאָר צי קענט איהר קינדערליך — ווענדעט זיך די באָבע צו אונז אַלע — כאָטש די מגילה און דעם תרגום שני?

— יאָ, יאָ: באָבעשי, שייען מיר אויס אַלע אין איין קול מיר קענען גיט, דער זיידעשי וועט אונז פערהערען.

— אויב אַזוי קינדערליך, בלייבט-זשע דאָ אין קיך, פרעגט נישט נאָך קיינעם, איהר וועט באַלד בעקומען פון די נוטע זאַכען. מעהר, פערשטעהט זיך, האָבען מיר קליינע קונדסים נישט געבראַכט, מיר האָבען שוין פון קיך נישט אָבגעטרעטען, געקראַכען אַלעמען אונטער די הענד, פון יעדען מין כמעט האַלבגעריהרט אַ נאַש, אַ לעק געכאַפּט.

אַ יום-טוב'דיגע שיינקייט לייכט אין יעדען ווינקעלע, פון דרויסען וואַרפט די זון אַריין גאַנצע גאָרשטשען שטראַהלען, וואָס דערפרעהען און מאַכען היימליך.

מיט דעם גרעסטען אונגעדולד וואַרטען מיר, אַז דאָס געבעקס זאָל שוין אַרויס מיט מזל פון אויווען, אָבער דאָס איז אונז נישט בעשערט געווען — פלוצלינג קומט אַריין חיים דער משרת און, דערזעהענדיג ווי מיר פאָרען זיך דאָ אַרום אין קיך, טהוט ער אַ מאַך אַ געוואָלד: — וואָס טהוט איהר דאָ! דער זיידעשי געהט שוין פון בית-מדרש, אָט, אָט קומט ער אַריין. —

פאַר'ן זיידען האָבען מיר אַ שטאַרקען דרך ארץ און מורא, ווערען מיר דערציטערט און אַנטלויפען אַריין אין דער עס-שטוב זעצען זיך אַוועק ביים טיש און מ'לאָזט קיין פּיפּס נישט אַרויס. ס'דויערט נישט לאַנג, דער זיידע בעווייזט זיך מיט עטליכע אורחים, האָט ווייזט זיך אויס פון אונז הנאה, ווייל ער זאָגט: אָט אַזוי קינדערלעך האָב איך אייך ליב, אַז איהר פאַנעוועט נאָר נישט און זיצט ווי מענשען, אָט אַזוי געפעלט מיר, זיצט, זיצט קינדערלעך, די באָבע וועט אייך מן הסתם באַלד דערלאַנגען פורימ'דיגס, גוטע זיסע זאַכען און דערנאָך וועט איהר אהיימגעהן און יעדער וועט זאָגען זיין טאַטעשי, אַז דער זיידע בעט קומען צו דער סעודה.

און מיטען ווי דער זיידע רעדט אַזוי צו אונז, קומט אַריין די באָבע מיט אַ פולען בעקען פריש געבעקס: המן-טאַשען, שטרודעל, פלאָדען און טיילט אונז איין די שפּאָרע פּאָרציעס. אונזערע יונגע הערצעלעך דערקוויקען זיך און בגילופֿום'-דיג לויפען מיר אהיים יעדער צו זיך איינצולאַדען יעדער זיין טאַטען. אָבער פאַרנאַכט הויבען אָן צום זיידען זיך צוזאַמענקומען אַלע פעטערס, מוהמעס, טעכטער, זוהן, שנורען, איידעמ'ס, אייניקלעך, אורחים, געסט און גוטע פריינד — און מיין טאַטען זעהט מען נישט. אין שטוב ווערט אַזוי היימליך, געמיטליך, מ'זעצט זיך אויס אַרום טיש, וואָס איז געדעקט מיט אַ זויבער שניי-ווייס טישטעך, פון די זילבערנע לייכטער גלאַנצען גרויסע ליכט, פלעשער משקה איז צושטעלט איבער'ן טיש, פרישע פערשידענע געבעקצער, קלאָשען מיט ניסען, און צוקערוואַרג.

אַ יום-טוב'דיגע רחבות און גלאַנץ שפּיגעלט פון יעדען ווינקעלע, מ'וואַשט זיך. דער זיידע איינגעטונקען אין לויטער סאַמעט, זיצט אויבען-אָן, פון זיין פנים שיינט מאַיעסטעטישע זקנה, — מיין טאַטע איז נישטאָ, ווער ס'קומט אַריין קיק איך צום טהיר — כ'מיין פאָרט אַז מיין טאַטע געהט.

די טהיר רוהט נישט ס'געהען אַריין-אַרויס אָרימע לייט, אָנגעזועהענע מענשען נאָך נדבות, דער זיידע טיילט ביד הרחבה

און דערלעגט אַלע מאָל צו די קופּקעלעך געלד, וואָס ליגען אויפ'ן טיש ספּעציעל אָנגעגרייט אויף נדבות.

צווישען יעדען מאכל זאָגט דער זיידע תורה, חדושים מענינא דיומא, און עס פיהלט זיך אַזאַ זיסע יום-טוב'דיגע שטימונג. אַלע אייניקלעך פרעהען זיך, שטיפען אַרום, מיך אָבער ווילט גאָרנישט — כ'וואָלט נאָר מיין טאַטען געוואָלט זעהען צווישען אַלע, כ'קען זיך נישט איינהאַלטען, כ'לויף צו צו דער מאַמע און פרעג איהר — מאַמעשי, וואו איז דער טאַטע? פאַר וואָס איז ער נישט געקומען?

— ער איז ביי די חסידים אין שטיבעל, ענטפערט זי מיר. ווייסט נישט, דיין טאַטע איז דאָך אַ חסיד, אין שטיבעל פערברענגט דיין טאַטע גאַנץ גוט, אויך דאָרט טרינקט מען געווינג ווין.

הערענדיג דאָס, איז מיר פערשטענדליך געוואָרען פאַר וואָס מיין טאַטען ווילט זיך דאָרטען בעסער זיין. זיין גאַנצע חברותא זיינע גוטע פריינד זענען דאָרט אין שטיבעל. נאָך מיין מאַמעס ערקלערונג האָב איך מיך שוין צוגעזעצט צום טיש און גענומען פערזוכען פון די גוטע זאַכען — פלוצלונג עפענט זיך די טהיר, און ס'קימען אַריין „פערשטעלטע", מיר קליינוואַרג קענען שוין נישט בלייבען זיצען אויף אַנ'אָרט, מיר לויפען אַ פויער פון טיש, שטעלען זיך אַרום די „פערשטעלטע" און מיר זענען טשעקאַווע זיי אָנצוקוקען.

די „פערשטעלטע" הויבען אָן אויסצושפּילען אַ שיין חסידיש שטיק, און דאָ געשעהט אַזעלכעס, וואָס ערשטוינט אַלעמען, בעת איינער פון די „פערשטעלטע" הויבט אָן אויסזינגען זיין ראָלע ווער איך דערציטערט, און טהו אַ געשריי אויס מיט מיין גאַנצען קול — טאַטע! כ'דערקען איהם אין זיין קול, כ'שטעה שוין נישט אָן פון איהם. — טאַטע! טאַטע, האַלט איך אין איין ציטערען און צעוויין זיך אַזוי ביטערליך. אַלע שטוב-מענשען ווערען נשתומם, און קענען מיך נישט אָוועקרייסען פון דעם „פערשטעלטען". מען פרובט מיך איינשטילען, בערוהיגען, אָבער איך לאָז זיך נישט און האַלט אין איין וויינען — טאַטע! טאַטע! כ'וואַרף מיך אויף איהם די מאַסקע אַראָפּצורייסען, אַלע ווילען מיך אָוועקרייסען, און בעטען זיך ביי מיר: — לאה'לע, לאה'לע ס'איז דאָך נישט דער טאַטע.

— ניין, ניין לאָז איך זיך נישט, און וויין אויפ'ן גאַנצען קול, ס'איז יאָ מיין טאַטע, ס'איז יאָ מיין טאַטע, כ'דערקען איהם אין קול, יאָ, יאָ ס'איז יאָ מיין טאַטע! שריי איך און מאַך געוואַלדען.

מיינע טרעה'רען האָבען אַ פנים געווירקט און רחמנות-געפיהלען דערוועקט ביי מיין טאַטען, ווייל ער האָט זיך מעהר נישט געקענט איינהאַלטען, אַראָפּגענומען פון זיך די מאַסקע און מיך הייס צוקושט.

אַלע זענען ערשטוינט געוואָרען, און די אייגענע אויגען זיך נישט געגלויבט. מיין טאַטע האָט זיך געווענדט צו אַלע, וואָס זענען ביים טיש געזעסען און געזאָגט:

— כ'בעט אייך איבער, וואָס איך קען מיט אייך דאָ נישט צוזאַמען פערברענגען, מיר מוזען זאַמלען זעהר אַ גרויסע סומע געלד אויף אַ העכסט וויכטיגען ענין, אויף אַ צוועק, וואָס מיר קענען נישט מגלה זיין, און צוליב כמה וכמה טעמים האָבען מיר זיך געמוזט פערשטעלען, כ'בעט אייך קיינעם וועגען דעם נישט צו דערצעהלען, און דו, מיין טייער קינד, האָט זיך צו מיר מיין טאַטע מיט קושען געווענדעט, לאָז מיך יעצט אָפּ און געה צו צום זיידעשי.

דער זיידע האָט פאַר'ן אָנגעשפּילטען שטיק אַ גאַנצען 500-ער דערלאַנגט דעם טאַטען, וועלכער האָט זיך באַלד צוריק די מאַסקע אָנגעטון און — מיט „אַ גוטען-פורים" פערשווינדען געוואָרען. אַרויסגעהענדיג האָט יעדער ביים טיש געזאָגט, אַז איצט ווייסט ער שוין ווער ס'זענען די איבריגע געווען, לויט'ן קול האָט יעדער אַנ'אַנדערען נאָמען אויסגערעכענט, די נעהמען זענען געווען פון די שענסטע אָנגעזעהענסטע און רייכסטע יונגעלייט פון שטאָט.

איבער-יאָהר, ווען כ'בין ווייטער ביים זיידען געווען, און די אייגענע „פערשטעלטע" זענען ווידער אַריינגעקומען, האָב איך ווידער מיין טאַטען אין קול דערקענט, נאָר דאָס מאָל האָב איך שוין נישט געוויינט. מיין זיידע האָט צו מיר געווינקען. כ'האָב מיך דערמאָנט די געשיכטע פון פאַראַיאָהרען און געשוויגען. אויך אַלע וואָס זענען דאָס מאָל ביים טיש געזעסען, האָבען מיך אָנגעקוקט און זיך איבערגעשושקעט.

כ'האָב דאָס מאָל פערשטאַנען און געשוויגען...

ווען כ'בין עלטער געוואָרען, בין איך געוואוהר געוואָרען, אַז דער גאַנצער פאָנד פון צדקה „מתן בסתר" ווערט אַזוי אַרום פון די „פערשטעלטע" געזאַמעלט, און אַז מיין טאַטע איז דער גבאי דערפון, אַזאַ מין דרך האָט מיין טאַטע געהאַט אין צדקה. נישט נאָר געגעבען יענער זאָל נישט וויסען, נאָר אפילו געזאַמעלט, אַז קיינער האָט נישט געוואוסט וועמען ער גיט. „סוד שבסוד" האָט מיין טאַטענס צדקה געהייסען, ער האָט קיינמאָל נישט געוואָלט, אַז מ'זאָל פון איהם וויסען, די גאַנצע עבודה פון זיין לעבען איז נאָר געווען די מדה פון הצנע לכת. מיין טאַטע האָט זעהר געהאַלטען פון „מצוה לאו ליהנות נתנה", און דעריבער בכדי נישט נתעלה צו ווערען און האָבען אַ הנאה, וואָס ברענגט ממילא צו „גאות" האָט מיין טאַטע געזאָגט, איז גלייכער זיך צו „פערשטעלען" און דאָס פנים נישט אַרויסצווייזען.

אמונה.

ב.

עס זענען פערהאַן אויף דער וועלט אַזעלכע זאַכען אָדער מענשען, וועלכע זענען פּאָזיטיוו שעדליך, און ס'איז אַ געוואַלדיגע פראַגע אויף וואָס און צוליב וואָס זיי זענען בעשאַפען געוואָרען, אָבער דער אמת איז, דאָס זיי האָבען עפּעס אין זיך אַ געוויסע גוטע זייט, וואָס איז פאַר דער וועלט נוצליך.

*

ווען איינעם פאַלט איין אַ קשיא אויף ג-ט זאָל ער שווייגען, וועלען איהם זיינע אייגענע געדאַנקען אַליין געבען אַנ'ענטפער אויף דער קשיא.

*

אמונה אין ג—ט, ווערט גערעכענט ווי געבען צדקה צו ג-ט.

*

ווער עס האָט אַ ריכטיגע אמונה אין ג—ט, איז ער זוכה נאָכהער צו פערשטעהן די אמונה על פי שכל.

*

זינד ברענגען אַריין כפירה אין דעם מענשענס האַרצען.

*

אָפט ווערט אַ מענש געשטראָפט מיט צער, קלעפּ און וועה-טאָג, אָבער קראַנק ווערט ער נישט דערפון איז דאָס צוליב דעם ווייל ער בעזיצט אמונה.

(רבי נחמן בראסלאווער זצ"ל)

בלעטער פון מיין טאָג-בוך / פון שרה שענירער

געווען איז דאָס אין יאָהר 1915. צוזאַמען מיט פיל אַנדערע האָבען מיר עמיגרירט פון קראָקא אין דעם גרויסען וויען. שוין צעהן וואָכען זייט מיר געפינען זיך דאָ. אַ סך צרות זענען מיר שוין אויסגעשטאַנען. קנאַפּע צוויי וואָכען האָבען מיר זיך פשוט געוואַלגערט אין די גאַסען און עס איז אונמעגליך געווען צו בעקומען אַ וואוינונג אין יודישען קוואַרטאַל. דאָס ברויזענדע וויען האָט געקאָכט ווי אַ קעסעל און איז געווען אָנגעפּולט מיט יודישע עמיגראַנטען פון גאַנץ גאַליציען, וועלכע זענען צוליב דער מלחמה-בהלה אַנטלאָפען פון זייערע ישובים.

ענדליך איז מיר געלונגען צו בעקומען אַ וואוינונג אין זעקסטען בעצירק אַמפּענדאַר-פערשטראַסע. דאָ הויבט זיך אָבער פאַר מיר אָן אַ נייע זאָרג: עס איז אַ נישט יודישער קוואַרטאַל און קיין יודישע שוהל וואו צו דאַווענען איז מיר נישט בעוואוסט, אַ שעה גאַנג איז צו דער שיף-שוהל. וואו וועט מען אַלזאָ דאַווענען? מיין הויז ווירטען זאָגט מיר אָבער אַז אין דער שטומפּער-גאַססע איז פערהאַן אַ אָרטאָדאָקסישער בית-הכנסת. אָ, דער דאָזיגער בית-הכנסת איז געווען דער באָדען פון דער צוקינפטיגער אַזוי פּאָפּולערער בית-יעקב-בעוועגונג!..

פרייטאָג פאַרנאַכט געה איך אַוועקטראָגען אַ סידור מיט אַ חומש, בכדי אין שבת צו האָבען אין וואָס צו דאַווענען. קימענדיג אַהין ערקלערט מיר אָבער דער שמש אַז די פרויען וואָס טראָגען נישט אום שבת בעקומען שוין דאָ אַלעס.

א אמת'ע שמחה בעהערשט מיך, הייסט עס אַז איך געפין זיך צווישען יודען... יאָ, אויך אין וויען געפינען זיך יודען וואָס טראָגען נישט אום שבת!

שבת אינדערפריה בין איך נאַטירליך אין דער שטומפּער-שוהל געגאַנגען דאַווענען. פאַר'ן לייענען, דערזעה איך ווי אויפ'ן בימה בעווייזט זיך דער ראַבינער — פאַר מיר גאָר אַ נייעס! — וואָס בעדייט דאָס? פרעג איך מיין שכנ'טע — היינט איז דאָך שבת חנוכה! — ענטפערט די פרוי און דער ראַבינער וועט האַלטען אַ דרשה מענינא דיומא.

באַלד דערנאָך בלייב איך זיצען אַ פערטראַכטע און אַ צוגעשמידטע צום אָרט, הער איך זיך צו צו די פלאַמענדע בעגייסטערטע ווערטער פונ'ם רב.

אין זיין דרשה האָט דער רב געשילדערט די גרויסקייט און ערהאַבענקייט פון דער היסטאָרישער „יהודית" און דערביי האָט ער אין אַ האַרציגער שפּראַך גערופען אויף די היינטיגע יודישע פרויען און טעכטער נאָכצוטון דעם ביישפּיל פון די אַמאָליגע היסטאָרישע העלדישע פרויען.

אַ שאָד וואָס איך האָב שוין פערגעסען די געדאַנקען און שעהנע אויספיהרונגען פון יענער דרשה און דאָס וואָס איך געדענק יאָ, איז מיר אויך אונמעגליך מיט מיין אָרימער פעדער אויפ'ן פּאַפּיר אַרויסצוגעבען.

איינס קאָן איך אָבער נישט פערגעסען, אַז ווען כ'האָב זיך איינגעהערט אין דער גייסטרייכער שילדערונג וועגען דער „יהודית"-פערזענליכקייט האָב איך זיך געטראַכט: אַך, וואו נעמט מען אַהער אַלע קראָקאָווער יודישע פרויען און מיידלעך צו הערען וואָס מיר זענען און פון וועמען מיר שטאַמען.

איך האָב מאָמענטאַל דערשפּירט אַז דער הויפּט-חסרון איז וואָס אונזערע שוועסטערן ווייסען אַזוי ווייניג וועגען אונזער פערגאַנגענהייט און דאָס פערפרעמדעט זיי פון אונזער פאָלק

אַ אָפענער שמועס מיט אונזערע לעזער און פריינד.

שוין פיעל מאָל האָבען מיר געוואָלט מיט אייך אַביסעל ברייטער זיך דורכשמועסען, מכח די גרויסע שוועריגקייטען מיט וועלכע מיר האָבען זיך צו ראַנגלען אַלץ כסדר ביים אַרויסגעבען אונזער זשורנאַל — לײדער האָבען מיר ביז איצט נישט געהאַט די געלעגענהייט דערצו; אַגב, האָבען מיר געהאָפט אַז אָט-אָט פערשפּאָרען מיר דאָס. בפרט זענען מיר געווען מעהר ווי זיכער אַז ווען מיר וועלען רעגולער חודש'לעך דעם זשורנאַל אַרויסגעבען — אַזוי ווי ס'איז געשעהן דאָס לעצטע האַלבע יאָהר — וועלען דאָך אונזערע פריינד און סימפּאַטיקער זייער חוב ערפילען.

היות אָבער אַפילו אין דעם פערגאַנגענעם האַלבען יאָהר ווען מיר האָבען יעדען חודש אָהן הפסקה אַרויסגעבען דעם זשורנאַל און פונקטליך געשיקט, זענען נאָך אַלץ פערבליבען אַ סך שמעצט און שטעטלעך, זאָגאַר אַזעלכע וואו ס'עקזיסטירען בית-יעקב-שולען, וועלכע האָבען נישט אַרויסגעוויזען דעם מינדסטען אינטערעס פאַר'ן זשורנאַל, קאָנען מיר שוין מעהר נישט שווייגען, ווייל די סכנה פאַר'ן זשורנאַל קאָן ווערען ערנסט און אונזער מסירת-נפשדיגע זעקס-יעהריגע עבודת הפרך דראָהט די געפאַהר פון חלילה אינגאַנצען פערלוירען צו געהן. — דעריבער ווילען מיר זיך עפענטליך דורכשמועסען מיט אונזערע פריינד — יעדער קאָן אונז העלפען און מיר אַפּעלירען צו יעדען לעזער, יעדע לעזערין מקיים צו זיין „עזוב תעזוב"...

די וואָס זענען אַ ביסעל בעהאַוונט אין דעם פרעסע-וועזען ווייסען אַז דער יסוד פון פּעריאָדישע אויסגאַבען זענען נדבות פון מעצענאַטען. סיי יודישע סיי נישט-יודישע פּעריאָדישע אויסגאַבען עקזיסטירען נאָר אַ דאַנק יחידים, רייכע אידעאַליסטען וועלכע לאָזען זיך קאָסטען גרויסע געלד-סומען פאַר ליטעראַטור צוועקען אָדער צייטשריפטען וואָס פּראָפּאַגאַנדירען אַ געוויסע אידעע — דאַנקען די יעניגע צייטשריפטען וואָס האָבען נישט אַזאָלכע מעצענאַטען עקזיסטירען נישט מעהר ווי אַ קורצע צייט און סוף כל סוף מוזען זיי פערשווינדען-ביישפּילען דערויף זענען פולשטענדיג איבריג!

אויף ווי ווייט אונזער אַרויסגעזאָגטע מיינונג איז אמת, קאָן מען זיך איבערציינגען דערפון וואָס צעהנדליגער אָרט. חודש-זשורנאַלען, דאָרונטער זעהר וויכטיגע און אינטערעסאַנטע האָבען במשך די זעקס יאָהר, זייט אונזער זשורנאַל ערשיינט אנגעהויבען ערשיינען און געמוזט אויפהערען נישטאָ איז דאָס אָרט אויפצושטעלען אַ רשימה פון די דאָזיגע אינטערנעגאַנגענע אויסגאַבען, אַ פאַקט אָבער איז דאָס אַ איבערציינגענדער; נישט חלילה דער גוטער ווילען פון די אַרויסגעבער האָט געפעהלט און נישט מיט אַ רוהיג געוויסען האָבען זיי צוגעלאָזט דערצו — זיי האָבען קיין אַנדער עצה נישט געהאַט; פשוט, ס'איז נישט געווען קיינער וואָס האָט געזאָלט די אויסגאַבען פינאַנסירען און זייער סוף האָט פריהער אָדער שפּעטער געמוזט קומען, ביי אַ פערלוסט פון מיה

און זיינע שענע טראַדיציאָנעלע אידעאַלען. וואָלטען זיי געקענט אונזער מאַרטירער-געשיכטע וואָלטען זיי געוואוסט וועגען די העלדענטאַטען פון אונזערע גרויסע מענער און גרויסע פרויען — וואָלט עס אַנדערש געווען!

אַ ווײַלע שפּעטער אָבער האָב איך געזעהן אַז איצט ווען די גאַנצע וועלט שטעהט אין די פלאַמען פון דער גרויזאַמער מלחמה און עס בושעוועט דאָס פייער פון מענשליכע שנאה און דאָס יודישע פאָלק באָדט זיך אין א ים פון צרות און פורעניות, איז לײדער אונמעגליך עפּיס צו דענקען וועגען דער צוקונפט...

עס זענען אין מײן מחשבה געבוירען געוואָרען אין דעם מאָמענט פערשיידענע פּלענער, גרויסע גראַנדיעזע אויפטוהען, אָבער, אָבער דער גורל דאָט געוואָלט אַז דאָס זאָל מוזען דויערן. די בלוטיגע מלחמה וואונדען האָבען נאָך אין זייער גאַנצער שאַרפקייט געוועהטאָגט.

(פאָרטזעצונג קומט)

פּורים / (לויט'ן תלמוד און מדרש) / א. זאַנענפריד

אסתר האָט צוגעשיקט צו די יודישע חכמים: איהר זאָלט מיך פעראייביגען אין דער געשיכטע, האָבען די חכמים זי געפרעגט: די פעלקער קאָנען נאָך אויף אונז דערפאַר ווערען צאָרניג, זיי וועלען זאָגען דאָס מיר פרעהען זיך אויף זייער מפלה. האָט אסתר אָבגעענטפערט די חכמים: סיי ווי בין איך שוין פערשריבען אין די טאָג·ביכער פון מדי און פרס.

*

רבי עקיבא האָט געדרש'נט פאַר'ן עולם, חאָט ער געזעהן, אַז די צוהערער דרימלען האָט ער זיי געוואָלט אויפוועקען, זאָגט ער: פאַרוואָס האָט עפּיס אסתר זוכה געווען, אַז זי זאָל קיניגען אויף הונדערט און זיבען און צוואַנציג מדינות? — זאָל קומען אסתר, דאָס אייניקעל פון שרה, וועלכע איז אַלט געווען 127 יאָהר און טאַקע זי זאָל הערשען איבער הונדערט און זיבענצוואַנציג לענדער.

*

ר' אחא זאָגט: ווען אסתר'ס מוטער איז געוואָרען געוברת איז דער פאָטער איהרער אָבגעשטאָרבען, ווען זי איז געבוירען געוואָרען איז איהר מוטער אָבגעשטאָרבען. נאָך איהר פאָטער'ס און מוטער'ס טויט האָט זי מרדכי ערצויגען און ווען עס איז אַרויס דאָס געזעץ פון אחשורוש'ן האָבען זיך אומעטום פערזאַמעלט די טעכטער פון אַנדערע פעלקער בײַ דעם קעניג'ס שליחים זאָלען זיי נעמען אין קעניג'ס הויף — אסתר אָבער איז געווען בעהאַלטען פיער יאָהר ביז שפּעטער האָט מען זי מיט צוואַנג געבראַכט אין'ם קעניגליכען הויף.

*

דער קעניג אחשורוש האָט אַראָפּגענומען פון דער האַנד זיין זיגעל-פינגערל און דאָס אַוועקגעגעבען המן הרשע. דערויף ערקלערט ר' אבא דער זוהן פון כהנא: דאָס אויסטון אחשורוש'ס פינגערל האָט מעהר און שטאַרקער געווירקט אויף די יודען, אַלס דאָס מיסר'ן פון די אַכט און פערציג נביאים און די זיבען נביאות, וועלכע האָבען גערופען דאָס יודישע פאָלק בעסער צו ווערען. די נביאים האָט דאָס פאָלק נישט געוואָלט הערען, ווען אָבער דער פערסישער קעניג האָט אַוועקגעגעבען זיין פינגערל דעם שונא-ישׂראל המן'ען, האָבען באַלד אַלע זוהן און טעכטער פון ישׂראל הוזר בתשובה געווען.

*

און געלט פון די אַרויסגעבער.

אַ בעזונדערע צרה איז פאַרהאַן אין אונזער אָרטאָדאָקסיש פרעסע וועלטעל: ווע ניג אַבאָנענטען, גאָרנישט קיין אַנאָנסען און חובות! — אָט די לעצטע סבות זענען ערשט די פאַקטישע קלעפּ פאַר אונזערע אויסגאַבען.

נעמען מיר למשל אַ פערלאַנג, וואָס ווייניג אַבאָנענטען פון אַנ'אָרטאָדאָקסישער אויסגאַבע וואָס ווילען ערפילען נעמליך צאָהלען פריהעראויס דעם אַבאָנענטס-פּייטראַג, אַזאַ עלעמענטאַרען חוב, וואָס ווערט פון אַבאָנענטען פון אַנדערע אויסגאַבען געטהון אָהן טענה ומענה — און בײַ אונז? די לעזער פון אונזערע אויסגאַבען ווילען דאָס בשום אופן נישט נאָכקומען, זעלטען זעהר זעלטען ווען אַנ'אָרטאָדאָקסישער אַבאָנענט נעמט דאָס אין אַכט.

פערשטעהט זיך, אַז בײַ אַזעלכע קאָמפּליצירטע אומשטענדען און שווערע בעדינגונגען איז קיין וואונדער נישט, אַז דער מצב פון אָרט. אויסגאַבען איז אַזוי קלאָגעדיג און די לאַגע איז תמיד פון „זה קם וזה נופל" — איינע הויבט אָן ערשיינען און אַ אַנדערע הערט אויף צו ערשיינען...

און ווען אונזער בית·יעקב·זשורנאַל האָט פאָרט אויסגעוואַלטען 6 יאָהר צייט און מיר האָבען אַרויסגעגעבען פערציג נומערן און זעכצעהן נומערן „קינדערן גאָרטען" ד. ה. ווען מען נעמט צוזאַמען אַלע פערציג נומערן איז עס אַ גרויס ווערטפול ריין אָרט. ליטעראַריש זאַמעל-בוך, אַ אוצר פון מאמרים געשריבען דורך די בעסטע און שענסטע סופרים פון רעליגיעזען יודענטום אין גאָר דער וועלט — טאָ, ווי זשע איז דאָס מעגליך געווען? קיין מעצענאַטען האָבען מיר נישט געהאַט, קיין גרויסע צאָהל אַבאָנענטען נישט, קיין אַנאָנסען נישט און. בײַ די אַלע שווערע בעדינגונגען האָבען מיר פאָרט נישט רעזיגנירט!

דאַמאָלס קאָנען מיר שוין מעהר נישט זיין אַזוי בעשיידען, מיר זענען געצווינגען מיט אונזערע לעזער און פריינד זיך צו טיילען מיט די שווערע איבערלעבונגען, וואָס מיר מאַכען דורך די גאַנצע צייט.

גאָר שווער איז עס צוגעגאַנגען די ערשטע יאָהרען, ווען שולען זענען געווען אַ קליינע צאָהל און „בנות"-אָרגאַניזאַציעס האָבען בכלל נישט עקזיסטירט, דעמאָלט איז נישט מעהר איינקאַסירט געוואָרען ווי אַ העלפט פון די קרן-קאָסטען — די אַנדערע העלפט איז דורך אונזער רעד. ממש דערלעגט געוואָרען! מיר האָבען געוואָרפען דעם זשורנאַל אין שטעט און שטעטלעך אָהן אַ גראָשען געלט. אונזער אידעאַל צו פּאָפּולאַריזירען דעם ב"י געדאַנק איז געוואַקסען צוזאַמענגעוואַקסען מיט אונז, ווי בלוט מיט פלייש - קיין געלט-חשבון האָט פאַר אונז לחלוטין נישט עקזיסטירט און - דאָס האָט טאַקי געפיהרט דערצו אַז אינצווישען האָט געמוזט אַריינטרעטען אַ לענגערע הפסקה...

ערשט מיט אַ קורצע צייט צוריק, זענען מיר צוגעטרעטען סטאַביליזירען דעם קיום פון זשורנאַל און טאַקי ערשט אויפ'ן זעקסטען יאָהר, נאָכדעם ווי אַ געוויסע צאָהל לעהרערינס, בנות·פיהרערינס האָבען זיך אָנגעהויבען אינטענסיווער פעראינ

ווי פאַלט עפּיס אויס אסתר המנ'ען צו פערבעטען אויף אַ מאָלצייט — ר' אליעזר זאָגט: זי האָט פאַר איהם אַ נעץ אויסגעשפּרייט בכדי איהם צו פאַנגען. ר' יהושע זאָגט: נאָך אין פאָטער'ס הויז האָט זי געלערנט „אַז דיין פיינד איז הונגעריג, גיב איהם צו עסען ברויט... ג—ט וועט דיר דערפאַר אָפּצאָהלען, ער וועט איהם פאַר דיינ'ס אַ פריינד מאַכען". ר. מאיר האַלט: זי האָט געוואָלט פערהיטען אַז המן מיט זיינע פריינד זאָלען נישט דערווייל צוגרייטען אַ פערשווערונג אויף אחשורוש'ן. ר' גמליאל זאָגט: אַחשורוש איז געווען זעהר לייכטזיניג און דעריבער האָט אסתר געוואָלט; אַז המן זאָל תיכף אויפ'ן אָרט קענען פערמשפט ווערען און אַחשורוש זאָל זיך נישט קענען אינצווישען מיישב זיין. רבה דער זוהן פון אבהו, האָט אָנגעטראָפען אויף אליהו הנביא, פרעגט ער איהם: צוליב וואָס האָט דאָס אסתר איינגעלאַדען המנ'ען? דערויף ענטפערט אליהו צוליב די אַלע מאָטיוען אויף וועלכע ס'האָבען אָנגעוויזען די תנאים און אמוראים — די ווערטער פון אונזערע חכמים זענען אַלע לויטער אמת!

*

אסתר המלכה האָט בעקומען אין קעניגליכען פּאַלאַץ זיבען מיידלעך צום בעדינען. האָט אסתר געזאָגט: „זיי וועלען מיך דאַרפען דערמאָנען ווען עס איז שבת". יעדען טאָג האָט זי אַ אַנדערע בעדינט און גערופען האָט אסתר יעדע לויט'ן נאָמען, וואָס ג—ט האָט אין דעם טאָג בעשאַפען. ווען ס'איז געקומען די רייהע פון דער דינערין, וועלכע זי האָט גערופען „שבת" האָט אסתר געוואוסט, אַז ס'איז געקומען דער שבת-טאָג און זי האָט געקענט אָפּהיטען שבת אַזוי ווי ג—ט האָט געבאָטען.

*

אליהו הנביא — דער אייביגער אַנזאָגער פון גוטע בשורות — דערוויסענדיג זיך פון דער גרויסער צרה, הויבט אָן שפּרייזען מיט ציטערניש אויף די קברים פון אונזערע אבות, ער געהט צו דעם אָרט, וואו עס רוהען די פאָטער'ס פון ישראל, וועקענדיג זיי שרייט ער: „הימעל און ערד גיסען מיט טרעהרען, די גאַנצע וועלט באָדט זיך אין אַ ים פון צער און יסורים אויף דעם שרעקליכען אומגליק, וואָס עס ערוואַרט דעם יודישען פאָלק, און איהר די פעטער פון אייער פאָלק, ליגט זיך דאַ אַזוי רוהיג?

— וואָס איז דאָס אַזוינס געשעהען? — פרעגען די הייליגע אבות?

— צי ווייסט איהר גאָר נישט, זאָגט אליהו הנביא — פון דער חתימה, וואָס ג·ט האָט געגעבען, אויף דער גזרה אויסצוהרג'ענען אייערע קינדער?

— אויב ג-ט האָט שוין די גזרה גע'חתמ'עט, וואָס קענען מיר העלפען?

אליהו הנביא רוהט אָבער אַלץ ווייטער נישט, און לויפט צו משה רבינו, צום געטרייען פיהרער פון פאָלק ישראל. און גיסט אויך פאַר איהם אויס זיין ביטער האַרץ

— איז דען אויך אין היינטיגען דור פאַרהאַן עפּעס אַ צדיק, — פרעגט משה רבינו

— יאָ, עס איז פאַרהאַן. — ענטפערט אליהו הנביא — מרדכי איז זיין נאָמען.

— געה·זשע גיכער צו איהם, — זאָגט משה רבינו — און הייס איהם בעטען צו ג-ט, ער דאָרט; איך מיט די אבות און אַלע נביאים וועלען אויך דאָס זעלבע טון...

*

ר' יהושע דער זוהן פון לוי זאָגט: פרויען זענען מחויב צו הערען לייענען די מגילה, ווייל אויך זיי איז דאָס נס געשעהען.

*

רבא זאָגט: יעדער יוד איז מחויב צו שכור'ן אין פּורים, אַז ער זאָל נישט וויסען קיין אונטערשיד צווישען ארור המן און ברוך מרדכי.

טערעסירען מיט'ן שאַפען אַבאָנענטען - ווי שוין געזאָגט איז דער איינציגער באָדען די צאָהל אַבאָנענטען - האָט די לאַגע זיך אַ ביסעל פערבעסערט, פעסט געזיכערט איז אָבער נאָך אַלץ נישט דער זשורנאַל!

צום בעדוירען געפונען זיך נאָך פיל ב"י שולען וואָס האָבען ביז איצט גאָרנישט אונז מיטגעהאָלפען. איז דאָס אַנ'עוולה? יאָ אַ גרויסע עוולה! ווייל ס'איז אוממעגליך אין אויסגעשלאָסען, דאָס אַפילו אין קלענסטען שטעטעלע זאָל מען נישט קענען אַפאָר אַבאָנענטען שאַפען. בײַ אַ גוטען ווילען איז דאָס בשום אופן נישט שווער. הלמאי האָבען מיר דאָך בײַשפּילען פון פיל קליינע שטעטלעך וואו לעהרערינס שאַפען אַבאָנענטען וועגען דער פראַגע, אויב אַ לעהרערין איז מחויב צו זאָרגען דערפאַר קאָן קיין צוויי מיינונגען נישט זיין. אַלע צוזאַמענפאָהרען אין די העכסטע צענטראַלע אינסטאַנצען פון דער ב"י בעוועגונג האָבען שוין דערוועגען זייער וואָרט געזאָגט. די לעהרערין אַלס פערזענליכקייט אין יעדען אָרט, וועלכע האָט השפּעה דאַרף זוכען עצות, אַז דער געדאַנק פון ב"י זאָל געפונען אַ אָפּקלאַנג אין יודישען הויז, אַגב געפונט זיך אין יעדען נומער מאַטעריאַל פאַר דערוואַקסענע שילערינס.

אויך איז נישט בעפרייט קיין איינאיינציגער לעזער פון שאַפען אַבאָנענטען, יעדער פריינד אונזערער דאַרף נעמען אין אַכט, אַז „פרוטה ופרוטה מצטרף" יעדער 2-ער זלאָטע איז אַ רינגעלע אין דער קייט וועלכע שמידט די עקזיסטענץ פון זשורנאַל, אַ טייל בעקלאָגען זיך אַפילו, אַז דער פּרייז פון זשורנאַל איז צו טייער — דאָס איז אָבער אַ פולשטענדיגער טעות! אַזאַ אויסגאַבע ווי „בית·יעקב" קאָן אַפילו בײַ אַ פילפאַכ·ג-גרעסערן טיראַזש נישט קאָסטען ביליגער און אויפ'ן גאַנצען יודישען פּרעסע-מאַרק איז נישט פאַרהאַן קיין חודש-אויסגאַבע פאַר ביליגער, מכל-שכן בײַ אַזאַ פערנעם, פאָרמאַט און שענער דרוק און עלכלם דער שוואַכער טיראַזש...

אַ גרויסער עיקר איז אויך דאָס צאָהלען פריהעראויס פאַר אַ האַלב יאָהר אָבער לפחות פאַר אַ קוואַרטאַל. עס איז בעקוועמער פאַר אונזערע פריינד און לייכטער פאַר אונז. אָנשטאָט וואָס אַזוי, האָבען אונזערע פריינד אנ'עבודה קשה יעדען חודש, איז עס אָבער בײַ קוואַרטאַל-אַבאָנענטען די אַרבייט נאַר איינמאָל אין 3 חדשים — פאַר אונזער רעדאַקציע האָט אַ קאָלאָסאַלע בעדייטונג דאָס צאָהלען פריהעראויס — ווייל נאַר דאָס מאָהנען חובות און דאָס וואַרטען אויף פאַר גילדען פון יעדען שטעטעל — נראָבט אונטער דעם יסוד פון אונזער זשורנאַל.

פיעל אַרבייטסזאַמע טעג און שלאָפלאָזע נעכט האָט שוין געקאָסט דער זשורנאַל, די לייטונג פון אונזער רעדאַקציע, אַ סך נסיונות זענען מיר שוין בײַגעשטאַנען זייט מיר גיבען אַרויס דעם זשורנאַל — זאָל כאָטש מהיום והלאה, ווען מיר בעמיהען זיך ווידער אין אָנפאַנגס יעדען חודש דעם זשורנאַל אַרויסצוגעבען, זאָלען אַלע לעהרערינס, בנות-פיהרערינס, סתם לעזער און לעזערינס. געדענקען נישט צו דערלאָזען מעהר וואַקלען די איינציגע טריבונע פון דער ב'ת יעקב שול און מיט געוואַגטקייט זאָגען מיר - דעם איינציגען יודישען פאַמיליען זשורנאַל!

לאָמיר האָפען, אַז אונזער וואָרט וועט דאָסמאָל דאָך דערהערט ווערען!

*

פאַרוואָס זאָגט מען נישט אין פורים קיין הלל – ר' יצחק זאָגט: ווייל אויף אַ נס וואָס איז געשעהן אין חוץ לארץ (נישט אין ארץ-ישראל) דאַרף מען נישט זאָגען קיין הלל.

*

רבה האָט געלערנט: די סעודה וואָס מען עסט ביי נאַכט בעפרייט נישט צו פראַווען אַ סעודה ביי טאָג — ווייל עס שטעהט „יום משתה ושמחה" אין דעריבער ווערט די פורים-סעודה אָנגעהויבען ביי טאָג.

*

דאָס האַרץ פון אָרימאַן דאַרף דורך רייכע נדבות בעפרייט ווערען; דאָרין בעשטעהט די אייגענטליכע פורים-שמחה.

*

ר' אליעזר ווייזט אָן, אַז אויך די „מגילת אסתר" איז מיט רוח הקודש (נביאיש-הייליגען גייסט) געשריבען געוואָרען. עס איז געדרינגען דערפון וואָס אין דער מגילה שטעהט „ויאמר המן בלבו (המן האָט זיך געטראַכט אין האַרצען) — און דאָס קאָן נאָר אַ נביא וויסען.

*

אַז משיח וועט קומען וועלען אַלע ימים-טובים בטל ווערען — אָבער פורים נישט!

▼▼▼▼▼▼▼▼▼

וואָס וועט מיט זיך פאָרשטעלען דער בית-יעקב-סעמינאַר, וואָס בויט זיך אין קראקא.

(בעקימען צוגעשיקט פון דער אַלוועלטליכער „קרן התורה-צענטראַלע" אין וויען).

דער בית-יעקב סעמינאַר, וועלכער האַלט זיך יעצט אין בויען אין קראָקאָ, וועט ערשט דערגענצען די קומה שלימה פון בית-יעקב-וועזען אין אַלע הינזיכטען און די בית יעקב בעוועגונג וועט ערשט נאָך דער איינריכטונג פון דאָזיגען סעמינאַר אַריינטרעטען אין איהר היסטאָרישער עראַ, צו וועלכער מיר גאַרען און שטרעבען שוין אַזוי לאַנג און דערמיט וועט אַרויפגעזעצט ווערען די גאָלדענע קרוין צו דער גיגאַנטישער שאַפונג פון בית-יעקב-ווערק, וואָס האָט שוין געפינען, צוליב זיין אונענטבערליכער נויטווענדיגקייט, דעם געהעריגען אָפקלאַנג בכל תפוצות ישראל.

דער בוי וועט זיין שוין פון טעכנישען שטאַנדפונקט אַפילו, אַ פראַקטפולער און אַ פאָלקאָם צופרידענשטעלענדער און אַזוי אויך דאָס לעהר פראָגראַם וואָס איז שוין אויסגעאַרבייט און וועלכעס מיר גיבען ווייטער איבער בקיצור.

קודם דער פלאַן פון בוי גופא:

דער בנין וועט אַרומנעמען אַ פיער-שטאָקיגע געביידע מיט פאָלגענדע איינטיילונגען:

1) סוטערינע: 2 קוכען, אַ שפייזע-זאַל, וואוינונג פאַר'ן הויז מייסטער, צענטראַל-בעהייצונג, קאַמערן א. אַ. וו.

2) פאַרטער: 3 צימער, איבונגס-שולע און אַ גרויסער זאַל פאַר אַ פרעבעל-שולע.

3) ערשטער שטאָק: 2 צימער פאר שולע, 1 גרויסער זאַל פאַר'ן סעמינאַר, 1 צימער פאַר'ן רעקטאָראַט.

4) צווייטער שטאָק: וואוין צימער פאַר די לעהרער, 1 אונטערריכט-זאַל.

5) דריטער שטאָק: 3 גרויסע שלאָף-צימערן און באַרע צימערן.

6) פירטער שטאָק: דער זעלבער בוי ווי דער דריטער שטאָק.

דאָס לעהר-פראָגראַם:

1) אַ קלאָרע ידיעה אין אַלע יודישע וויסענס-געביטען און די פעהיגקייט זעלבסטשטענדיג ווייטער זיך אין זיי צו פערטיפען און אויסצובילדען.

2) גרינדליכע אויסבילדונג אין די פראָפאַנע געביטען: פויליש (שפראַך, ליטעראַטור, געאָגראַפיע און געשיכטע פון פוילען), דייטש (שפראַך און ליטעראַטור), פעדאַגאָגיק, פסיכאָלאָגיע, געשיכטע, געאָגראַפיע.

3) פעדאַגאָגישע אויסבילדונג און פערפאָלקאָמונג אויפ'ן יסוד פון מאָדערנע מעטאָדען.

4) פערטיפען יודישע געזינונג און וועלט-אַנשויאונג.

די שעה'ן-פערטיילונג פאַר די ערשטע צוויי קלאַסען זענען שוין אויף פאָלגענדען אופן בעשטימט:

לעהר-געגענשטאַנד:

	ערשטע קלאַס:	צווייטע קלאַס:
חמשה חומשי תורה	6 שעה	6 שעה אַ וואָך
נביאים און כתובים	4 „	4 „ „ „
תפלות און פרקי אבות	4 „	4 „ „ „
דינים	2 „	2 „ „ „
יודישע געשיכטע	2 „	2 „ „ „
גראַמאַטיק (דקדוק)	4 „	4 „ „ „
פעדאַגאָגיק	2 „	3 „ „ „
פסיכאָלאָגיע	2 „	2 „ „ „
פויליש (ליטעראַטור, געשיכטע, געאָגראַפיע)	4 „	6 „ „ „
דייטש	2 „	2 „ „ „
האַנד-אַרבייט	2 „	2 „ „ „
דער ס"ה פון די וואָכען-שעה'ן	36 שעה	37 שעה אַ וואָך.

וואָס ווערט דערגרייכט במשך די לעהר-צייט:

במשך אַ צוויי-יעהריגער לעהר-צייט ווערט אין די איינצעלנע פעכער דערגרייכט:

חמשה חומשי תורה: אַרומנעמען די גאַנצע תורה מיט די ערקלערונגען פון שמשון ר' רפאל הירש.

נביאים כתובים: די היסטאָרישע טיילען לויט אויסוואַהל, נביאים: ישעיהו אַ ערך פון 30 קאַפיטלען, ירמיהו (הפטורות), תרי עשר (הפטורות). תהלים: 50 אויסגעוועהלטע קאַפיטלען מיט אַלע דאַצו געהעריגע עטישע ערקלערונגען.

מגילות: צו די פערשידענע געלעגענהייטען און צום טייל כסדר פאָרטגעזעצט. ווי אויך אַ קורצע אינהאַלט בעקענען פון די נישט אַדורכגענומענע מגילות.

תפלות: די תפלות פון דער וואָכען, שבת און ימים-טובים ווי פרקי אבות מיט ערקלערונגען.

יודישע געשיכטע: פון בריאת העולם ביז היינטיגער צייט.

דקדוק: די לעהרע פון שוא און דגש, אַרטיקעל, צאָהלען, דעקלאַנאַציע פון הויפטוואָרט, אייגענשאַפטס-וואָרט, דאָס רעגעלמעסיגע און אונרעגעלמעסיגע צייטוואָרט אין אַלע פאָרמען אין צייטען, איבונגען אין אַנאַליזירען און אין מינדליכע און שריפטליכע איבערגאַבע פון לייכטע ערצעהלונגען פון תנ"ך, דיקטאַט.

דינים: דינים פון טעגליכען לעבען, דאָס יודישע יאָהר, די פליכטען אַלס מענש. אַלס יוד. פון דער יודישער פרוי בפרט, אַלגעמיינע מצות לעהרע דער גייסט פון די יודישע דינים (אַלס לעזע שטאָף: עמודי הגולה פון שטערן, מסילת ישרים פון לוצאַטא, „חורב", געזאַמעלטע שריפטען און די 19 בריף פון הירש, „יאָס יודען-פראָבלעם" און „משיח'ס שפורען" פון ד"ר יצחק ברויער).

פעדאַגאָגיק: א) געשיכטע פון דער פעדאַגאָגיק: לעבענס-בילדער פון די בעדייטענדסטע פעדאַגאָגען און אויסצוגען פון זייערע ווערק. די וויכטיגסטע פעדאַגאָגישע גרונדזאַצען פון תלמוד. ב) ערציהונגס לעהרע. ג) אַלגעמיינע מעטאָדיק (פאָרמאַלשטופען אַרבייטספרינציפ א. אַ. וו.). ד) ספעציעלע מעטאָדיק פון די אַלגעמיינע פאַכען. ה) שול היגיענע. ו) לעזע שטאָף: פעדאַגאָגישע ווערק פון פערסטער, קערשענשטיינער, שפראַנגער (לויט אויסוואַהל).

פסיכאָלאָגיע: פסיכאָלאָגישע גרונדלאַגע פון זעעלענלעבען, די וויכטיגסטע ערשיינונגען און געזעצען פון גייסטיגען לעבען.

פויליש: ליטעראַטור, געשיכטע, געאָגראַפיע, לויט'ן פראָגראַם פון די מלוכה'שע לעהרבילדונגס-אַנשטאַלטען.

דייטש: אָנווייזונגען צום ריכטיגען מינדליכען און שריפטליכען בענוצען פון דער שפראַך. ציעל: זעלבסטשטענדיגע לעקטורע פון די וויכטיגסטע רעליגיעזע ליטעראַטור אין דייטשער שפראַך (הירש) און אויסגעוועהלטע אַלגעמיינע קלאַסישע ווערק: געדאַנקען-ליריק פון שילער, איפיגעניע פון געטהע, העראָדעס און מאַריאַמנע פון העבעל, נאַטאַן דער ווייזע פון לעסינג, יערעמיאַס פון צווייג, יעקאָבס טרוים פון בעער-האָפמאַן, וועסט-עסטליכע דיכטערקלענגע פון דייטשלענדער.

גימנאַסטיק: פרייע איבונגען, בעוועגונגען. טורן- און אונטערהאַלטונגס שפילען פאַר קינדער.

האַנד-אַרבייט: דאָס הויפטגעוויכט ווערט געלייגט אויף נייען, פראַכטען און צערעווען. אָבער אויך בעסערע אַרבייטען ווי שטיקען, פילעט א. אַ. וו. וועלען געלערענט ווערען לויט וואונש און פעהיגקייט פון די שילערינס.

עקזאַמען.

דער שריפטליכער עקזאַמען קומט פאָר עטליכע וואָכען פאַר דעם מינדליכען. עס ווערען פערלאַנגט דריי שריפטליכע אַרבייטען: אַ לעהר-פראָבע פלאַן, אַ פעדאַגאָגישען אויפזאַץ און אַן אַרבייט איבער אַ בעשטימטען טעקסט אין תנ"ך.

אויסערדעם וועט געזאָרגט ווערען פאַר אַן ענגע פערטרויליכע האַרמאָניע צווישען לעהרער און שילערינס און בכלל וועט דער סעמינאַר אויפגעשטעלט ווערען אויף אַ געזונטע שולרעפאָרם, וואָס זאָל אונז געבען די גאַראַנטיע דאָס צו דערגרייכען, צו וועלכען מיר שטרעבען: צו דערציהען בעוואוסטזיניגע יודישע מוטערס פאַר אונזער קומענדיגען דור, כדי איהם צו מאַכען פאַר אַ דור דעה, דעת ד' ותורתו!

שפּענדעט פאַר'ן בית-יעקב-סעמינאַר בוי אין קראקא!

פון חודש צו חודש

די צווייטע לאַנדעס-קאָנפערענץ פון „בנות אגודת ישראל" אין לאָדז – כ"ו–כ"ח אדר שני (זונטאָג, מאָנטאָג און דינסטאָג 7–9 אפריל).

די ידיעה אַז אין אויבענדערמאָנטען טערמין קומט פאָר די לאַנדעס-קאָנפערענץ פון „בנות אגודת ישראל" אין פוילען, האָט אַרויסגערופען אַ אונבעשרייבליכע פרייד אין די אָרטאָדאָקסישע פרויען-קרייזען איבער'ן גאַנצען לאַנד. פון צעהנדליגער שטעט און שטעטלעך קומען אָן ידיעות וועגען דער גרינדונג פון נייע בנות-אָפטיילונגען. אַזוי אויך זענען אין פיל ערטער די שוואַך-טעטיגע „בנות"-אָפטיילונגען ווידער רעאָרגאַניזירט געוואָרען; ווי עס איז פאָראויסצוזעהען וועלען זיך אין דער „בנות"-קאָנפערענץ בעטייליגען איינינגע הונדערט דעלעגאַטינס. עס זענען שוין אויך דערהאַלטען געוואָרען די ידיעות וועגען דער בעטייליגונג אין דער קאָנפערענץ פון אַ גאַנצע רייהע אָנגעזעהענע אָרטאָדאָקסישע פערזענליכקייטען פון לאַנד און אויסלאַנד. אויך וועלען צו דער קאָנפערענץ קומען חשוב'ע פרויען-פערזענליכקייטען פון די „אַגודה"-מעדכען-גרופען אין פערשידענע לענדער. לכבוד דער קאָנפערענץ גיט אויך אַרויס דער צ. ס. אַ ספעציעלען קאָנפערענץ-נומער פון ב"י-זשורנאַל, וואו ס'וועט זיין אָפגעדרוקט דאָס גאַנצע פראָגראַם פון דער קאָנפערענץ, אַנ'אַנקעטע וועגען די אויפגאַבען פון ב. א. י. און אויך אַ טעטיגקייטס בעריכט פון די דריי יאָהר בנות-אַרבייט. לויט'ן בעשלוס פון צ. ר. וועלען צו דער קאָנפערענץ קענען שיקען דעלעגאַטינס, נאָר די יעניגע אָפטיילונגען, וואָס האָבען אויסגעקויפט די מיטגלידס-קאַרטען פון יאָהר פ"ט און אָפגעשיקט דאָס געלד פאַר זיי ביז ר"ח אדר שני. די קאָנפערענץ זאָגט צו צו זיין זעהר אימפאָזאַנט אין יעדער הינזיכט.

*

עס זענען אין פערגאַנגענעם חודש געעפענט געוואָרען נייע בית-יעקב-שולען אין ניינצען שטעט, וואו ס'האָבען איבערגענומען זייערע אַמטען די לעהרערינס וואָס האָבען אָקאָרשט געענדיגט דעם סעמינאַר-קורס אין קראקא. ביי די ערעפנונגס-פייערליכקייטען האָבען זיך אין פיל ערטער בעטייליגט פרוי שענירער און פרל. שטשעריינסקאַ. די שטעט זענען פאָלגענדע: יענדזשעיאָוו — לעהרערין בתי' קרייטנער; חמיעלניק — רויזאַ בערלינער; שידלאָוויעץ — רבקה האָראָוויטץ; קלימענטאָוו — יהודית טראַטנער; סאַנדאָמיר — לאה קאַפּטאַל; ביכאָווא — יענטע לעוועזאָן; זשעלעכאָוו — מינדעל לענטשעווסקאַ; קראַשניק — שרה אייכענבוים; וולאָטשאָוואַ — ריווע וואָידיסלאַווסקאַ; בזשעזשין — זלאַטע באָרנשטיין; סאָקאָלאָוו — מרים גרינבערג; רוזשאַן — שיינע קאַפּוסטאַ; לאָמזשע — מנוחה אַבאָוויטש; טיקאָצין — גרונה קיוועלעוויטש; זאַראָמב — דינה לאַסקאַ; ראַציאָנזש — בריינדעל מינסקאַ; לאָוויטש — רבקה טשערניאַק; ראַדאָמסק — שרה באַסנער; יאַראָסלאַוו — פייגאַ ראָטענבערג.

*

דאָנערשטאָג, פ' בא איז פאָרגעקומען אין וויען אַ גרויסע בעראַטונג פון דער קרן התורה צענטראַלע בעטייליגט האָבען זיך; פרעזידענט חרב ד"ר פינחס כהן, דירעקטאָר פון דער קה"ת-צענטראַלע ד"ר ש. דייטשלענדער, פרעזידענט פון דער בית-יעקב-

צענטראַלע אין פוילען ר' אשר שפּיראָ, הרב ר' בערעניו פרידמאַן, (אַ זוהן פון טשאָרטקאָווער רבי'ן שליט"א), פּראָפ. ד"ר אייזלער, רעד. ד"ר פּאָלאַק, ר' ליפּא טירקעל א. אַנד. ד"ר דייטשלענדער האַלט אַ רעפעראַט וועגען דעם גאַנג פון דער זאַמעלאַקציע פאַר'ן סעמינאַר אין די מערב-אייראָפּעאישע לענדער. ר' אשר שפּיראָ האָט אָפּגעגעבן אַ דין וחשבון פון דער ביז איצטיגער אַרבייט ביים בוי פ'נ'ם סעמינאַר און האָט אויך פאָרגעשטעלט פאַר די אָנוועזענדע דעם בילאַנס פון בוי קאָמיטעט ביז'ן 31 דעצעמבער 1928. ה' שפּיראָ פערזיכערט אויב ס'וועט זיך נישט פיהלען קיין מאַנגעל אין פינאַנצען, קאָן מען האָפען, אַז דער סעמינאַר-בנין וועט זיין פערענדיגט אויף שבועות ת"ה. י. הרב פרידמאַן האָט אָנגעוויזען אויף די נויטיגקייט פון שאַפען אַ הילפס-פאָנד פאַר די סעמינאַריסטקעס, וועלכע האָבען נישט די מעגליכקייט צו צאָהלען. דיזעלבע זיצונג האָט אָנגענומען זעהר וויכטיגע בעשלוסען בפרט וואָס נוגע צו ענטוויקלען אַ זאַמעל-קאַמפּיין אין פוילען פאַר'ן סעמינאַר. לויט'ן בעשלוס פון דערזעלבער זיצונג וועט די זאַמעלאַקציע געפיהרט ווערען אין בערלין דורך הרב טובי' האָרוויץ און ד"ר דייטשלענדער. לאָדז — דורך הרב טובי' האָראָוויטץ, ר' אשר שאַפּיראָ, געוו. דעפּ. סטעמפּעל.

*

אין הסכם מיט'ן בעשלוס פון דער "קה"ת-צענטראַלע אין וויען האָבען בעזוכט די שטאָט ב י ל י ץ ד"ר דייטשלענדער, ר' אשר שאַפּיראָ און ר' א. ז. פרידמאַן. דאָנערשטאָג פ' בשלח האָט די ביליצער "אוניאָן" איינגעאָרדענט אין דעם גרויסען קהל-זאַל אַ רעפעראַט פון ד"ר דייטשלענדער א. ד. ט. "יודענטום אין אייראָפּאַ". די צאָהלרייכע פערזאַמלונג פון 600 פערזאָן צווישען וועלכע עס האָט זיך געפונען די גאַנצע ביליצער יודישע אינטעליגענץ, האָבען מיט גרויס אויפמערקזאַמקייט אויסגעהערט דעם טיפזיניגען רעפעראַט און בעשאָנקען דעם חשוב'ן פרעלעגענט מיט שטורמישע אָוואַציעס. שבת צונאַכטס איז אין גרויסען זאַל פון "שוואַרצען-אָדלער" פאָרגעקומען אַ אָרטאָדאָקסישע פאָלקס-פערזאַמלונג וואו מיט רעפעראַטען וועגען דער בעדייטונג פון דער "בית יעקב" בעוועגונג זענען אַרויסגעטרעטען די ה"ה: דר. דייטשלענדער, ר' אשר שאַפּירא און ר' א. ז. פרידמאַן, די פערזאַמלונג איז אַראָפּ מיט גרויס ערפאָלג. באַלד צומאָרגענס האָט זיך אָנגעהויבען אין ביליץ-ביאַלא די זאַמעל-אַקציע פאַר'ן סעמינאַר, די חשוב'ע עסקנים ר' יאָשע פרענקעל און ר' יעקב ראַפּאָפּאָרט האָבען מיט דער שטאַרקסטער איבערגעגעבענהייט מיטגעהאָלפען אין דער וויכטיגער אַקציע.

*

אין וויען איז מוצש"ק פ' יתרו פאָרגעקומען די אַלגעמיינע פערזאַמלונג פון "בנות אגודת ישראל". אויף דערזעלבער פערזאַמלונג איז אַרויסגעטרעטען דער פּרעזעס פון דער אַלוועלטלעכער אגודת ישראל הרב דר. פנחס הכהן שליט"א מיט אַ רעפעראַט א. ד. ט. "די צילען פון בנות אגודת ישראל". דער רעדנער שטעלט פעסט אַז פ ר י י נ ד ש אַ פ ט איז דער הויפּט-ציעל פון "בנות" און טאַקי אויף אַ פריינדשאַפטליכען אויפן דאַרפען געמיינזאַם די יודישע טעכטער קעמפען פאַר דער טראַדיציע. געגען דעם שטראָם פון צייט-גייסט. דער וועג צום ציעל — זאָגט הרב פנחס הכהן — איז דריי זאַכען: ז ע ה ע ן, ל ע ר נ ע ן א ו ן ג ע ז ע ל ש אַ פ ט. ווען אַט די דריי אויפגאַבען וועלען ריכטיג ערפילט ווערען, וועט דער ציעל ערגרייכט ווערען. דער חשוב'ר רעדנער רופט דאַן אַלע אנוועזענדע צו פערשטאַרקטער אַרבייט פאַר'ן הייליגען אידעאַל פר. הערצאָג לייענט דאַן דעם טעטיגקייטס-בעריכט און עס ווערט געוועהלט אַ נייע פערוואַלטונג פון: פרל. אשכנזי, פרל. באַנדי, פרל. פעלדהיים, פרל. הערצאַג, פרל. קריצלער, פרל. לעווינגער, פרל. ניימאַן, פרל. פאַפּענהיים, פרל. שרייבער, פרל. שטיינהאָף, פרל. שטערענפעלד, פרל. וויינער, פרל. וועלדלער. דאַן ווערט אויפגעשטעלט דאָס לערן-פּראָגראַם אונטער-ריכטען טוען: דר. ל. זייטשלענדער, פרל. מייזנער, דר. פנחס קאַהן, פרל. הערצאַג א. א.

קאָרעספּאָנדענציעס

די לאָדזער "בנות" שאַפט אַ יתומים-הויז אויפ'ן נאָמען פון ר' שמשון רפאל הירש זצ"ל.

די נאַכט צו כ"ז טבת איז אין לאָקאַל פון דער לאָדזער בנות פאָרגעקומען אַ קאָלעקטיווע פאָרלעזונג פון די ה"ה: ד. ה. זילבערשטיין, ה. ד.. רוזאַניס און אַ. ג. פרידענזאָן, געווידמעט די 40-טע יאָהרצייט פון ר' שמשון רפאל הירש זצ"ל. ה' פרידענזאָן רעפ'נרירט וועגען הירש'ס ווירקען און שאַפען אין מערב אייראָפּאַ. און דערצעהלט כאַראַקטעריסטישע עפּיזאָדען, וועלכע ער האָט פערזענליך בעאָבאַכטעט בעת זיין בעזוך אין דייטשלאַנד און די שטאַרקע השפעה וואָס הירש האָט אויף דעם רעליגיעזען לעבען פון דער דייטשער אָרטאָדאָקסיע. ה' ראַזאַנעס האַלט זעהר אַ שענע בעגייסטערטע רעדע וועגען הירש'ס פעהיגקייטען און טאַלאַנטען, וועלכע ער האָט צונויפגעפלאָכטען אין אַ הערליכען בלומען-קראַנץ פאַר זיין ליב פאָלק ישראל. מיט שעהנע ביישפּילען און געדאַנקען-רייכע מאמרים שילדערט דער רעדנער די ליכטיגע פערזענליכקייט פון רש"ר. "דאָס יאָהרצייט ליכט פון הירש'ן דאַרף בעלייכטען דעם וועג די בלאָנדזשענדע יודישע טעכטער און זיי צוריקפיהרען אין דער יודישער מחנה", ענדיגט ה' ראָזענעס זיין אינטערעסאַנטע רעדע. ה' זילבערשטיין רעדט אַרום די נויטווענדינקייט פון פעראייביגען הירש'ס. נאָמען דורך דער בנות אגודת ישראל און דאָס קאָן געשעהן דורך דער גרינדונג פון אַזאַ אינסטיטוציע זאָגט ה' זילבערשטיין, וועלכע די אַרטאָדאָקסיע פערמאָגט נאָך נישט ביז'ן היינטיגען טאָג. דער רעדנער שילדערט דאַן אין האַרצרייסענדע בילדער די פערצווייפעלטע לאַגע פון פיל יודישע יתומים, וועלכע עס דראָהט די געפאַהר פון הונגער אומצוקומען חלילה און גאַנץ בעזונדער בעטאָנט דער רעדנער די וויכטיגקייט פון דער רעליגיעזער ערציהונג וואָס דאַרף געזאָרגט ווערען דורך דער אָרטאָדאָקסיע פאַר די יתומים — אַט אָ דאָס אויף וועלכע אַלגעמיינע יודישע יתומים-הייזער לעגען וועניג אַכט אין די גרויסע שטעט. צום סוף ווערט איינשטימיג אָנגענומען פאָלגענדע רעזאָלוציעס:

"די גרויסע בנות-פערזאַמלונג, וואָס איז זיך צונויפגעקומען דינסטאָג די נאַכט צו כ"ז טבת אין יאָהר פ"ט אין דער פערציגסטער יאָהרצייט פון ר' שמשון רפאל הירש ערקלערט זיך בערייט צו גרינדען אַנ'ארטאָדאָקסיש יתומים-הויז אין לאָדז אויפ'ן נאָמען פון רש"ר הירש. גלייכצייטיג אַפּעלירט די פערזאַמלונג צו דער גאַנצער אָרטאָדאַקסישער געזעלשאַפט אונטערצושטיצען דאָס גרויסע ווערק פון דעם ערשטען יתומים-הויז און השי"ת דער אב יתומים זאָל בענשען אונזער הייליגע אונטערנעהמונג מיט הצלחה".

*

ביי דער לאָדזער "בנות" איז לעצטענס אַריינגעטרעטען אַ פערשטאַרקטע אויפלעבונג אין דער אַרבייט: אַזוי איז פערברייטערט און פערשטאַרקט געוואָרען די פרעבעל-שולע, פערגרעסערט געוואָרען די ביבליאָטעק, רעגולירט געוואָרען אָווענד-קורסען. גאַנץ בעזונדער איז אויך געשאַפען געוואָרען אַ ספּעציעלע יוגענד-פערוואַלטונג פון פאָלגענדע פערזאָנען: פרל. אָלשטיין—פאָרזיצערין פרל. יערוזאַלעם — סעקרעטאַרין, פרוי זילבערשטיין, פרוי וואַרשאַוויאַק, פרוי קלוגער, פרל. קליין, פרל. ראָטבלאַט, פרל. רייז פרל. גוטער, פרל. קאָזאַק, פרל. לעווקאָוויטש, פרל. בראָדער, פרל. שלענצקא. פרל. שאַלאַדאַיעווסקא, פרל. טעהבלום, פרל. ברעסלער, פרל. לעווין און פרל. גרינבערג. אַקטיוו אַרבייטען אויך מיט די לעהרערינס פון די לאָדזער בית-יעקב-שולען: פרוי פאָגעל, פרל. ראָזענבלום, פרל. סאַבוטקא, פרל. קנאַבלעוויטש, פרל. קלוגער, פרל. פאָזנער — די לעצטע ערטיילען אויך פון צייט צו צייט לעקציעס אין פאָרטראַגען.

וו ל אָ צ ל אַ וו ע ק: אונזער בנות-גרופּע האָט איינגעאָרדענט דעם פערגאַנגענעם חמשה עשר בשבט אַ אימפּאָזאַנטע חגיגה, עס זענען אנוועזענד געווען אַלע חברות און דער פרויען-קאָמיטעט ביי אונזער בית יעקב-שולע. די פאָרזיצערין פון אונזער בנות לעהרערין באָבראַווסקאַ האָט אין אַ שענע רעדע ערקלערט די בעדייטונג פון חמשה עשר בשבט. מיר דאַנקען זעהר דער ג. לעהרערין פאַר איהר איבערגעבענהייט לטובת אונזער בנות אויך דאַנקען מיר אונזער מיטגלידערין פרל. ראַדאָ לעווקאָוויטש פאַר די שענע רעדע מיט וועלכע זי האָט בעעהרט אונזער בנות אַגודת ישראל. ד י פ ע ר וו אַ ל ט ו נ ג.

פ ל ו נ ס ק: מוצש"ק פ' בא האָט אונזער בית יעקב-שול געפייערט דעם חנוכת-הבית פון אַ אייגען לאָקאַל. פּרעזעסין פרוי פאָגעל האָט געעפענט די פייערונג און דאַן האַט אין נאָמען פון דער אַגודה בעגריסט ה' יחזקאל שאַפּיראָ שו"ב דפּה. אין נאָמען פון מענער קאָמיטעט בית יעקב האָט בעגריסט ה' פישל קליין אין דאַן האָט אַלענערן רעפעראַט געהאַלטען אונזער לעהרערין לובאַרט, דער רעפעראַט האָט איבערגעלאָזט אַ אָנגעהויבען איינדרוק. שילערינס מלכה לעווין און שרה פעלדפעבעל האָבען געהאַלטען אַ האַרציגע בעגריסונג א. נ. פון אַלע שילערינס. אונזער לעהרערין פרל. לובאַרט פערדינט אַ גרויסען דאַנק פאַר איהר מיה לטובת דער גרינדונג פון אַ בנות-אַפּטיילונג. פ. ק ט ן.

ק אַ ל י ש: שוין 2 יאַהר זינט אַ דאַנק דער היגער פּועלי אַגודת ישראל איז געשאַפען געוואָרען א בית יעקב-שולע אין וועלכער עס לערנען הע'כער 200 תלמידות (כ"י). אין דער שול לערנען סורוב אָרימע קינדער, צוליב וואָס די שולע ליידט אַ גרויסען דעפיציט. ליידער טהוט אויך די קהלה אונזער שול נישט אונטערשטיצען. שבת פ' בשלח האָט די היגע שול איינגעאָרדענט אַ גרויסע חגיגה. די לעהרערין פרל. פראַצעל האָט געהאַלטען אַ שענעם רעפעראַט א. ד. ט. "די בעדייטונג פון שבת שירה פאַר דער יודישער פרוי", וועלכער האָט געמאַכט אַ טיפען רושם. שבת צונאַכטס איז פאָרגעקומען דער עקזאַמען אין וועלכען ס'האָבען זיך בעטייליגט פיעל אָנגעזעהנע שטאָטישע פערזענליכקייטען דעם רב שליט"א האָט פערטרעטען זיין זוהן הרב ר' אליעזר ליפשיץ שליט"א אַ דאַנק דער אָנגעהויבענער מיה פון אונזער לעהרערין פרל. פראַצעל, האָט זיך דער עקזאַמען גלענצענד איינגעגעבען דער פּרעזעס פון דער שול ה' איצקאָוויטש האָט אין זיין שלוס-רעדע ביים עקזאַמען אויסגעדריקט די האָפנונג אַז די קאָלישער אָרטאָדאָקסיע, וועט זיך בעסער בעציהען צו דער שול. ה' יצקאָוויטש האָט אויך אָפּגעגעבן אַ עפענטליכען דאַנק דער לעהרערין פרל. פראַצעל פאַר איהר ערפאָלגרייכער אַרבייט.

י ע נ ד ז ש ע י אָ וו: אַ דאַנק די היגע אגודה-פאָרשטעהער איז ענדליך געלונגען דורכצופיהרען די גרינדונג פון אַ בית-יעקב-שולע. עס איז געשאַפען געוואָרען אַ קאָמיטעט פון אַנגעזעהנע עסקנים צו זאָרגען פאַר דער שול. א בעזונדערען דאַנק פערדינען די ה"ה: יונתן אייבעשיץ, יעקב שו"ב ליבלינג, און אבא הכהן קאָפּלאָוויטש פאַר זייערע בעמיהונגען צו שאַפען דעם געלד-פאָנד פאַר דעם צוועק. אַלס לעהרערין איז אַנגאַזשירט געוואָרען פרל. בתי' קרייטער. וועלכע האָט געענדיגט דעם לעהר-קורס אין קראָקעווער סעמינאַר. נ פ ת ל י.

וו ל אָ ש ט ש אָ וו ע: מאָנטאָג פ' בא איז ביי אינז געעפענט געוואָרען אַ בית יעקב-שול. עס איז פאָרגעקומען אַ גרויסע פרויען-פערזאַמלונג און מיט רעדעס זענען אַרויסגעטרעטען פרל. שטשעריינסקאַ פון קראָקאָ אין די לעהרערין פרל. וואָוידיסלאַווסקי די צאָהל פערשריבענע קינדער זענען 165 (כ"י) אַ דאַנק דער איניציאַטיוו פון פרל. שטשעריינסקאַ איז אויך געגרינדעט געוואָרען אַ אָפּטיילונג פון "בנות אַגודת ישראל".

י צ ח ק מ אָ ז ע ס.

ג אָ ס ט י נ י ן: לכבוד דער 40-טער יאָהרצייט פון ר' שמשון רפאל הירש זצ"ל האָבען מיר איינגעאָרדענט אַ אָנדענקונגס-אָוענד. אונזער לעהרערין פרל. קריסע שטערן האָט געהאַלטען די ערעפנונגס-רעדע און חברה לאה פיינזילבער האָט פאָרגעלייענט די ביאָגראַפיע פון גרויסען נפטר. דערנאָך האָט פרל. שטערן געהאַלטען אַ גייסטרייכען רעפעראַט וועגען דעם וואונדער שאַפען פון הירש'ן. אונזער סעקרעטאַרין פרל. פריידל האַבערגריץ האָט פאָרגעלייענט אַ קאַפּיטעל פון יודישען שבת. אונזער ביבליאָטעק-סעקרעטאַרין פרל. ביילע לעווי האָט פאָרגעלייענט אַ קאַפּיטעל פון "דער יוד און זיין צייט". דאַן האָבען זיך די פערזאַמעלטע געמיטליך אונטערהאַלטען ביי אַ שעהנעם סערווירטען טיש און נאָכ'ן פערטיילען די נייע מיטגלידס-קאַרטען איז דער אָוענד געשלאָסען געוואָרען ביי אַ געהויבענער שטימונג. בכלל איז אין אונזער אָרגאַניזאַציאָנס-אַרבייט אַריינגעטרעטען אַ אויפלעבונג, עס איז אויך געוועהלט געוואָרען אַ נייע פערוואַלטונג, וועלכע בעשטעהט פון: פרוי פיינזילבער, פרל. שטערן, פרל. פיינזילבער, פרל. האַבערגריץ, פרל. בלום, פרל. האָלצמאַן, פרל. ווייננאַרט און פרל. לעסמאַן. פ ע ר ק אָ מ י ט ע ט.

וו י ע ר ז ב נ י ק: ח' שבט איז ביי אונז פאָרגעקומען די אַלגעמיינע פערזאַמלונג פון "בנות אגודת ישראל". לעהרערין פרל. יהודית קאַמינער האָט געהאַלטען אַ לענגערע בעגייסטערטע רעדע וועגען די בנות-אויפגאַבען. פרוי יוכבד קאָהן איז געוועהלט געוואָרען אַלס פאָרזיצערין און אַלס סעקרעטאַרין פרל. ביכבינדער. עס איז געוועהלט געוואָרען אַ פערוואַלטונג וואָס בעשטעהט פון פרוי יוכבד קאָהן — פאָרזיצערין, פרל. שרה ציטרינבוים — וויצע, פרל. ברכה בוכבינדער — סעקרעטאַרין, ברכה קאָרנוואַסער — קאַסירערין, ביבליאָטעקאַרין — פרל. ראַצע ראַבינאָוויטש און די פרל'ס חי' לעווין און גיטעל ראָטשילד. צום סוף האָט דעקלאַמירט דאָס ליד "ערוואַכונג" פרל. ראַבינאָוויטש וואָס האָט אַרויסגערופען גרויס בעגייסטערונג. מיר האָבען אויך געשאַפען אַ ביבליאָטעק, וואָס צעהלט 150 ביכער.

ב ע ל כ אַ ט אָ וו: דעם 27-טען טבת האָט די היגע בנות געפייערט די 40-טע יאָהרצייט פון ר' שמשון רפאל הירש ז"ל. פרל. שטאָקמאַן האָט געהאַלטען די ערעפנונגס-רעדע און פרל. שאַטאַן האָט רעפערירט וועגען דעם לעבען און שאַפען פונ'ם גרויסען נפטר. פרל. קאַדזיאל האָט דאַן איבערגעגעבן איניגע ביאָגראַפישע שטריכען פון הירשן, ז"ל. אין אַ געהויבענער שטי-

סונג זענען זיך די פערזאמעלטע פונאנדער געגאנגען.

די פערוואלטונג.

וועגראָוו: אין דער יאָהרצייט פון הירש'ן ז"ל. האָט אונזער בנות אייגנגעאָרדענט אַ גרויסע פערזאַמלונג וואו אונזער לעהרערין פרל. איזראעלסקי איז אַרויסגעטרעטען, מיט אַ לענגערע אינהאַלטס רייכע רעדע, אַלע פערזאַמעלטע זענען געוועזן שטאַרק בעגייסטערט פונ'ם גייסטרייכען רעפעראַט און צום שלוס איז פאַרגעקומען אַ געמיטליכער שמועס איבער הירש'ס ספרים ביי אַ רייך סערווירטען טיש. א. ג.

וויעלון: די בנות אין אונזער שטאָט האָט זיך אויפסנייע רעאָרגאַניזירט. נאָכדעם ווי אַ לענגערע צייט איז די אַרבייט געווען אָפּגעשוואַכט, אויף אַ פערזאַמלונג האָבען רעפערירט פרל. הירש און פרל. ווייספעלגער וועגען דער בעדייטונג פון בנות, חמשה עשר בשבט איז אייגנגעאָרדענט געוואָרען אַ געלט־זאַמלונג פאַר דער ביבליאָטעק דורכ'ן פערשפרייטען די טיטלעך מיט פירות, אַ דאַנק אונזערע מיטגלידערינס פרל'ס גרוים'ן, ראָטשילד, פראַפארט, מייזלער, שיף, יונגער, ווייספעלנער, קאַמיאַנער, האַראָוויץ שילינג און זאַנדבערג איז געשאַפען געוואָרען אַ גרעסערע סומע געלד פון וואָס עס איז אַראָפּגעגאַנגען פראָצענטער פאַר אָרימע ב"י שילערינס. שבת שירה האָבען זיך אַלע מיטגלידערינס פערזאַמעלט און פרל. הירש האָט געהאַלטען אַ אינהאַלטסרייכען רעפעראָט מענינא דיומאַ. די פערוואַלטונג.

אלקוש: אַ דאַנק דער איניציאַטיוו פון די פרל'ס: טשאַמיינסקא, פרעהליך, צוקערמאַן און ראַטנער, איז אין אונזער שטאָט געגריינדעט געוואָרען אַ בנות אָפּטיילונג' וועלכע צעהלט, שוין היינט 35 חברות (כ"י) און ענטוויקעלט זיך זעהר גוט. אויף דער לעצטער גענעראַל־פערזאַמלונג איז געוועהלט געוואָרען אַ פערוואַלטונג פון 7 פערזאָן: פרל. טשאַמיינסקא – פאָרזיצערין, פרעהליך – וויצע. צוקערמאַן – סעקרעט. פעלדבערג – קאַסירערין. אויף אונזער איינלאַדונג האָט די לעהרערין פון וואָלבראָמער בית־יעקב פרל. זשורקאָווסקאַ געהאַלטען אַ גלענצענדען רעפעראַט און געגעבען די נויטיגע אינסטרוקציעס. מיר האָבען אויך איינגעאָרדענט אַ חמשה עשר־אָווענד, וועלכער איז אַראָפּ מיט גרויס ערפאָלג. די פערוואַלטונג.

ביחאָווע: אין אונזער שטאָט איז געגרינדעט געוואָרען אַ בית־יעקב־שול. צו דער פייערלעשער ערעפנונג איז אויך געקומען פרוי שענירער. אַלס לעהרערין איז אַנגאַזשירט געוואָרען פרל. לעווענזאָן פון טיקאָטשין. חמשה עשר בשבט איז פאָרגעקומען אַ אימפּאָזאַנטע פייערונג און אַ גייסטרייכען רעפעראַט מענינא דיומא האָט געהאַלטען לעהרערין פרל. לעווענזאָן. דאָס קוראַטאָריום בעשטעהט פון די ה"ה. מ. רייז, י. צוקערקאָרן, א. ווייסבערגער, מ. רויזענזאָן, י. זיידלער און א. ל. שטולמאַן. דאָס קוראַטאָריום דריקט אויס אַ דאַנק די געבר. זיידלער פאַר'ן שענקען אַ לאָקאַל פאַר דער שול. אויך האָבען געגעבען שעהנע נדבות פאַר אונזער שול די ה"ה. דוד הימעלבלום, יצחק שאַפירא, יצחק קליינמאַן, שמחה ערלינגער און ר' שמואל רייז. די פערוואַלטונג.

בליאַשקי: כ"ז טבת איז פאָרגעקומען דורך דער איניציאַטיוו פון אונזער בנות · אַ אַנדענקונגס־פערזאַמלונג לכבוד דער 40־טער יאָהרצייט פון ר' שמשון רפאל הירש ז"ל.

מיט רעדעס זענען אַרויסגעטרעטען לעהרערין פרל. שייער און פאָרזיצערין פרל. טרויבע. בכלל איז די פערזאַמלונג אַראָפּ מיט אַ גרויסען ערפאָלג. ד. פ.

אילוסטרירטע פורים־אויסגאַבע פון דעם איינציגען קינדער־זשורנאַל פאַר שול און הויז

„קינדער גאַרטען" № 16

פון חודש אדר אָן האָבען מיר פערגרעסערט און בערייכערט אונזער קינדער־זשורנאַל הן בכמות הן באיכות. אויפ'ן אָרטאָ־אַקטישען ליטעראַטור־מאַרק איז אונזער קינדער־זשורנאַלעכ'ל א יחיד במינו און ס'איז נישטאָ קיין בעסער און שענער לייען ביכעל פאַר'ן רעליגיעזען קינד.

דער קינדער־עולם וואָס לייענט אונזער „קינדער גאָרטען", ווי אויך די לעהרערינ'ס. וועלכע בענוצען דעם „קינדער גאָרטען" ביים אינטעררייכט אין די שולען זענען תמיד פול מיט דאַנקבאַרקייט פאַר אונזער מיה, ווייל יעדעס מעשה'לע איז אויפגעשריבען מיט געשמאַק, יעדעס לידעלע איז האַרציג און געפיהל־פול געדיכטעט. בכלל ענטוויקעלט דער „קינדער־גאָרטען" דעם ליטעראַרישען געשמאַק ביי אונזערע קינדער.

דער פורים־נומער שטייגט איבער סיי מיט זיין פאָרם, סיי מיט זיין אינהאַלט ווי מיט די בילדער און אילוסטראַציעס אַלע שוין פריהער דערשינענע נומערן.

פרייז נאָר 40 גר. אַנ'עקזעמפּלאַר.

פאַר שולען ראַבאַט!

צו בעקומען אויפ'ן אַדרעס פון אונזער אַדמיניסטראַציע,

אַלע 6 לעצט ערשינענע נומערן „קינדער־גאָרטען" קאָסטען צוזאַמען 2 זל.

עס זענען אויך צו בעקומען קאָמפּלעטען פון בית־יעקב־זשורנאַל (ביז'ן יאָהר פ"ט 15 עקזעמפּלאַרען) פאַר 7 60 זל. — געלט פריהעראויס!

האַרציגע מזל־טוב־גליק־וואונשען גיבען מיר דער פרל. **סטאַראָווינסקא** צו איהר חתונה מיט ה' **אַלבעק** און פרל. **אַקערמאַן** מיט ה' **פיליצער.**

לעהרערין **נאָוואָמיאַסט**

סטערצאָוו. בנות אָפּטיילונג.

אינזער בנות־פאָרזיצערין פרל. **סאָט** צו איהר חתונה מיט ה' **גאָלדבערג** – קאַליש און אויך אונזער פערוואַלטונגס מיטגלידערין פרל. **ליבערמאַן** צו איהר חתונה ווינשען מיר פון טיפען האַרצען מזל־טוב!

לעהרערין **נאָוואָמיאַסט**

סטערצאָוו בנות אָפּטיילונג

דער ג. פאָרזיצערין פון די בעלכאַטאָווער „בנות" אָפּטיילונג פרל. **סטאַראָווינסקאַ** מיט ה' **אַלבעק** פון לאָדז, ווינשען מיר אַ האַרציגען מזל־טוב און אַ גליקליכע ציקונפט

צענטראַלע **„בנות־אגודת־ישראל"**

לאָדז, שבט פ"ט אין פוילען.

פורים געדאַנקען.

(ענדע פון די זייט 8)

דער פורים־יום־טוב, מיט זיינע היסטאָרישע געשעהענישען, וועלכע די מגילה ערצעהלט אונז און דאָ קאָנען מיר מאַכען אַ פּאַראַלעל פון יוד ביז זיינע שונאים, וועלכע דיסקרעדיטירען זיין בערוף און האַלטען געגען איהם אין איין פּראָוואָצירען און דאָ זעהן מיר ווי הויך עס איז דער הימעל איבער די ערד, אַזוי הויך שטעהט דער יוד מאָראַליש איבער זיינע פערפאָלגערס.

אָט נעמען מיר די פּסיכאָלאָגיע פון איינעם פון די הויפּטהעלדען — המן, ווי נידריג, געמיין, און אָבשייליך ווייזט ער זיך אַרויס. שטעלט אייך פאָר אַ מענש, וועלכען מען שטעלט אין שפּיץ פון אַ גרויסע מעכטיגע מדינה, מען פערטרויט איהם דאָס שיקזאַל פון פעלקער און לענדער, מען מאַכט איהם פאַר אַ היטער פון געזעץ און אָרדנונג, און ער איז אַזוי טיראַניש באַרבאַריש געשטימט, אַז צוליב עפּיס אַ פּערזענליכע אַמביציע, צוליעב אַ האָר כבוד, וואָס אַ יוד האָט איהם נישט אָבגעגעבען, וועלכער פערענטפערט זיך אָבער, אַז ער האָט בכלל נישט געמיינט צו בעליידיגען זיין עהרע, נור זיינע רעליגיעזע איבערצייגונגען פעראורזאַכען דאָס, און דאָך ווערט ער אַזוי אין כעס, אַז איהם איז צו וועניג צו בעשטראָפען דעם כלומרשט בעשולדיגטען און ער בעשליסט נקמה צו נעהמען פון זיין גאַנץ פאָלק, ער נוצט אויס זיין איינפלוס אויף דעם מלך און מען גיט אַרויס אַ דעקרעט „להשמיד, לחרוג ולאבד את כל היהודים" אָט דאָס זענען די פאָלגען פון אַ צורר ישראל,ס כעס.

יעצט לאָמיר ענטקעגען שטעלען דאָס יודישע פאָלק, וועלכעס איז פון די ביטערע גזרה אויף אַ וואונדערבאַרען אופן ניצול געוואָרען, און דער טאָג איז ביי זיי אַלס יום־טוב בעשטימט געוואָרען. דעם יוד'ס הויפּט־פליכטען אין דעם יום־טוב בעשטעהט פון פרעהליך און לוסטיג מאַכען, אַלקאָהאָל־משקה צו טרינקען ביז אין צ שכור־צושטאַנד אריינצופאַלען, און ווי הערליך גרויסאַרטיג ווייזט זיך דער יוד דאַן אַרויס, נישט נאָך וואָס איהר וועט אין פורים קיינמאָל נישט זעהען קיין צובלויטיגטע, צוקאַליטשטע, איהר וועט נישט טרעפען קיין בעזאָפענע וואַלגערן אין די גאַסען, אָבער נאָך מעהר וויפיל טריישאַפט ברודערשאַפט, הומאַניטיזם ווייזען די „שכורע" יודען אַרויס מען זאַמעלט גרויסע געלד סומעס פאַר אָרימע, מען שפּאָרט אָפּ פון מויל און מען שיקט אַוועק די געפאָלענע, גוטע פריינד טיילען זיך מיט דעם ביסען, און שטעלט אייך פאָר ווי וואָלטען די המנ'ס געפייערט אַזאַ שטיינער יו"ט—איהר קאָנט גאַנץ זיכער זיין, אַז די שפּיטעלער וואָלטען פערפולט געוואָרען מיט געראַנירטע און פערוואונדעטע, קיין איין שויב אין אַ יודיש פענסטער וואָלט נישט גאַנץ געבליבען, פעדערען פון יודיש בעטגעוואַנד וואָלט געפלויגען ווי אַ געדיכטער שניי אין אַ ווינטער טאָג. דער יוד אָבער אין פורים, אַז ער האָט שוין [illegible] וויטבעדערפטיגע פערזאָרגט, זעצט ער זיך געמיטליך ביי אַ גלעזעל משקה אין קרייז פון זיינע נאָהנטע און בעקאַנטע און ער נעמט זיך פערטיפען אין דער מגילה־געשיכטע, גוט אויספאַסען אויף אַלע איהרע איינצעלנע עפּיזאָדען, ציהען די קאָנסעקווענצען פון די געשעהענע פאַקטען און ער זעהט די ג־טליכע האַנד וועלכע האָט מיט דעם אַלעמען אָנגעפיהרט, די השגחה עליונה, וועלכע האָט דאָס יודישע פאָלק געשטיצט, ווערענדיג הויך בעגייסטערט און קומענדיג אין עקסטאַז־צושטאַנד, פערגעסט דער יוד דאַן יעדע אַרט שנאה צו זיינע שונאים, ער איבערצייגט זיך. אַז אַלע העלדען זענען געוועזען אַ ווערקצייג אין ג־ט'ס האַנד, די פערווירקליכערס פון אַלערהעכסטען רצון זיינעם, און אויב מיר פערעהרען מרדכי'ן אַלס ג־טליכען שליח צו ראַטען אונז פון טויט־געפאַהר, וועלכער האָט איבער אונזערע קעפּ געשוועבט, האָט אונז המן—אונדערעקט—מיט זיין גזרה אויף דעם גלייכען יודישען וועג אַרויסגעפיהרט, ווי אונזערע חז"ל דריקען זיך אויס „גדולה הסרת טבעת יותר מרמ"ח נביאים". וואָס מעהר בראָנפען דער יוד טרינקט, וואָס מעהר לויטערט זיך זיין שכל און ער גיכטערט זיך אויס פון אַלערליי ליידענשאַפטליכע נקמה און שנאה־געפיהלען, ער הערט אויף צו קוקען אויף זיינע בעדריקערס ווי אויף שונאים, נאָר ווי אויף קראַנקע, שוואַכע, פעלערהאַפטיגע מענשען, וועלכע ער בעדויערט און האָט אויף זיי מיטלייד און ווינשט זיי אַ גייסטיגע קוראַציע, דער יודישער דעווין איז: „יתמו חוטאים אין כתיב אלא יתמו חטאים".

הויבט די הענד!...

(די בנות־קאָנפערענץ — אַ מתנה)

הויבט די הענד אַ שוועסטער —
הויבט די הענד! —
זאָל אונזער שטימע קלינגען פעסטער,
זאָלען ציטערן ווענד!...
זאָלען ציטערן די ווענד —
וואָס ס'האָבען פרעמדע אויפגעשטעלט,
צווישען אייך און ג—ט!
קעהרט צוריק — אַ שוועסטער — פון אַ פרעמדער וועלט
ווי איהר פערבלאָנדזשעט האָט!...
אַ — שוועסטער! וואַרפט אַוועק פרעמדען גלאַנץ,
הערט צו צום רוף פון אייער נשמה:
זאָל אייער פוס נישט טרעטען אינ'ם פוסטען טאַנץ —
טעכטער פון ישראל — דאָס איז אייער נאָמען!...
אַ שוועסטער! זאָל אייער שטימע שאַלען —
זאָל זי קלינגען פון נשמה צו נשמה:
גענוג שוין געדינט פרעמדע אידעאַלען —
גענוג שוין געדינט פרעמדע אָפּגעטער!
קלייבט צונויף די בלומען — וואַרפט אַוועק די בלעטער!...
וואַרפט אַוועק די בלעטער — וואַרפט אַוועק די שאָל —
אַ שוועסטער! אַלע אין בנות אגודת ישראל!...

הויבט די הענד אַ שוועסטער —
הויבט די הענד און שווערט צו ג—ט,
ביי אַלץ וואָס הייליג איז און טייער;
ביי די אומגעקומענע אין בלוט און פייער,
שווערט אַ שבועה!
אַלץ ווייטער צו ציהען — די גאָלדענע קייט,
וואָס דורך דורות־דורות גייט...
מיר שווערען — מיר שווערען —
אַ שבועה צו ג—ט!...
מיר וועלען טוען, און מיר וועלען צוהערען —
צו זיין הייליגען געבאָט!
און דאָס איז אונזער שבועה!
זאָל די זון פאַר אונז פערלאָשען ווערען —
אויב מיר וועלען רוהען, אויב מיר וועלען רוהען
ביז שטאַרקער, מעכטיגער און פעסטער
שטאַרק אין אַרבייט, שטאַרק אין צאָהל —
מוטער, טאָכטער און שוועסטער —
און — אין „בנות אגודת ישראל" —

מעליץ, אדר ראשון תרפ"ט. אלימלך שטייער.

מונג זענען זיך די פערזאמעלטע פונאנדער געגאנגען.
די פערוואלטונג.

וועגראוו: אין דער יאהרצייט פון הירש'ן ז"ל. האט אונזער בנות איינגעארדענט א גרויסע פערזאמלונג וואו אונזער לעהרערין פרל. איזראעלסקי איז ארויסגעטרעטען, מיט א לענגערע אינהאלטסרייכע רעדע, אלע פערזאמעלטע זענען געווען שטארק בעגייסטערט פונ'ם גייסטרייכען רעפעראט און צום שלוס איז פארגעקומען א געמיטליכער שמועס איבער הירש'ס ספרים ביי א רייך סערווירטען טיש. א. ג.

וויעלון: די בנות אין אונזער שטאט האט זיך אויפסניי רעארגאניזירט. נאכדעם ווי א לענגערע צייט איז די ארבייט געווען אפגעשוואכט, אויף א פערזאמלונג האען רעפערירט פרל. הירש און פרל. ווייספעלגער וועגען דער בעדייטונג פון ב"ות, חמשה עשר בשבט איז איינגעארדענט געווארען א געלט-זאמלונג פאר דער ביבליאטעק דורכ'ן פערשפרייטען די טיטלעך מיט פירות, א דאנק אונזערע מיטגלידערינס פרל'ס גרוים'ן, ראטשילד, פראפארט, מייזלער, שיף, יונגער, ווייספעלנער, קאמיאנער, הארא"ץ שליט און זאנדבערג איז געשאפען געווארען א גרעסערע סומע געלד פון וואס עס איז אראפגעגאנגען פראצענטער פאר ארימע ב"י שילערינס. שבת שירה האבען זיך אלע מיטגלידערינס פערזאמעלט און פרל. הירש האט געהאלטען א אינהאלטסרייכען רעפעראט מענינא דיומא. די פערוואלטונג.

אלקוש: א דאנק דער איניציאטיוו פון די פרל'ס: טשאמיינסקא, פרעהליך, צוקערמאן און ראטנער, איז אין אונזער שטאט געגרינדעט געווארען א בנות אפטיילונג' וועלכע צעהלט, שוין היינט 35 חברות (כ"י) און ענטוויקעלט זיך זעהר גוט. אויף דער לעצטער גענעראל-פערזאמלונג איז געוועהלט געווארען א פערוואלטונג פון 7 פערזאן: פרל. טשאמיינסקא – פארזיצערין, פרעהליך – וויצע. צוקערמאן – סעקרעט. פעלדבערג – קאסירערין. אויף אונזער איינלאדונג האט די לעהרערין פון וואלבראמער בית יעקב פרל. זשורקאווסקא געהאלטען א גלענצענדען רעפעראט און געגעבען די נויטיגע אינסטרוקציעס מיר האבען אויך איינגעארדענט א חמשה עשר-אווענד, וועלכער איז אראפ מיט גרויס ערפאלג. די פערוואלטונג.

ביחאווע: אין אונזער שטאט איז געגרינדעט געווארען א בית-יעקב-שול. צו דער פייערלעשער ערעפנונג איז אויך געקומען פרוי שענירער. אלס לעהרערין איז אנגאזשירט געווארען פרל. לעווענזאן פון טיקאטשין. חמשה עשר בשבט איז פארגעקומען א אימפאזאנטע פייערונג און א גייסטרייכען רעפעראט מענינא דיומא האט געהאלטען לעהרערין פרל. לעווענזאן. דאס קוראטאריום בעשטעהט פון די ה"ה, מ. רייז. י. צוקערקארן, א. ווייסבערגער, מ. רויזענזאן, י. ציידלער און א. ל. שטולמאן. דאס קוראטאריום דריקט אויס א דאנק די געבר. ציידלער פאר'ן שענקען א לאקאל פאר דער שול. אויך האבען געגעבען שעהנע נדבות פאר אונזער שול די ה"ה, דוד הימעלבלום, יצחק שאפירא, יצחק קליינמאן, שמחה ערליגער און ר' שמואל רייז. די פערוואלטונג.

בליאשקי: כ"ז טבת איז פארגעקומען דורך דער איניציאטיוו פון אונזער בנות א אנדענקונגס-פערזאמלונג לכבוד דער 40-טער יאהרצייט פון ר' שמשון רפאל הירש ז"ל.

מיט רעדעס זענען ארויסגעטרעטען לעהרערין פרל. שייער און פארזיצערין פרל. טרויצע. בכלל איז די פערזאמלונג אראפ מיט א גרויסען ערפאלג. ד. פ.

אילוסטרירטע פורים-אויסגאבע פון דעם איינציגען קינדער-זשורנאל פאר שול און הויז

„קינדער גארטען" № 16

פון חודש אדר אן האבען מיר פערגרעסערט און בערייכערט אונזער קינדער-זשורנאל הן בכמות הן באיכות. אויפ'ן ארטאדאקסישען ליטעראטור-מארק איז אונזער קינדער-זשורנאלעכ'ל א יהיד במינו און ס'איז נישטא קיין בעסער און שענער לייען ביכעל פאר'ן רעליגיעזען קינד.

דער קינדער-עולם וואס לייענט אונזער „קינדער גארטען", ווי אויך די לעהרערינ'ס. וועלכע בענוצען דעם „קינדער גארטען" ביים אינטעררוכט אין די שולען זענען תמיד פול מיט דאנקבארקייט פאר אונזער מיה, ווייל יעדעס מעשה'לע איז אויפגעשריבען מיט געשמאק. יעדעס לידעלע איז הארציג און געפיהל-פול געדיכטעט. בכלל ענטוויקעלט דער „קינדער-גארטען" דעם ליטערארישען געשמאק ביי אונזערע קינדער.

דער פורים-נומער שטייגט איבער סיי מיט זיין פארם, סיי מיט זיין אינהאלט ווי מיט די בילדער און אילוסטראציעס אלע שוין פריהער דערשינענע נומערן.

פרייז נאר 40 גר. אנ'עקזעמפלאר.

פאר שולען ראבאט!

צו בעקומען אויפן אדרעס פון אונזער אדמיניסטראציע,

אלע 6 לעצט ערשינענע נומערן „קינדער-גארטען" קאסטען צוזאמען 2 זל.

עס זענען אויך צו בעקומען קאמפלעטען פון בית-יעקב-זשורנאל (ביז'ן יאהר פ"ט 15 עקזעמפלא-ען) פאר 7.60 זל. — געלט פריהעראויס!

הארציגע מזל-טוב-גליק-וואונשען גיבען מיר דער פרל. סטאראווינסקא צו איהר חתונה מיט ה' אלבעק און פרל. אקערמאן מיט ה' פיליצער. לעהרערין נאוואמיאסט סטערצאוו. בנות אפטיילונג.

אונזער בנות פארזיצערין פרל. סאט צו איהר חתונה מיט ה' גאלדבערג — קאליש און אויך אונזער פערוואלטונגס מיטגלידערין פרל. ליבערמאן צו איהר חתונה ווינשען מיר פון טיפען הארצען מזל טוב! לעהרערין נאוואמיאסט סטערצאוו בנות אפטיילונג

דער ג. פארזיצערין פון די „בעלכאטאווער „בנות" אפטיילונג פרל. סטאראווינסקא מיט ה' אלבעק פון לאדז, ווינשען מיר א הארציגען מזל טוב און א גליקליכע צוקונפט

צענטראלע „בנות-אגודת-ישראל"

לאדז, שבט פ"ט אין פוילען.

פורים געדאנקען.

(ענדע פון די זייט 8)

דער פורים-יום-טוב, מיט זיינע היסטארישע געשעהענישען, וועלכע די מגילה ערצעהלט אונז און דא קאנען מיר מאכען א פאראלעל פון יוד ביז זיינע שונאים, וועלכע דיסקרעדיטירען זיין בערוף און האלטען געגען איהם אין איין פראוואצירען און דא זעהן מיר ווי הויך עס איז דער הימעל איבער די ערד, אזוי הויך שטעהט דער יוד מאראליש איבער זיינע פערפאלגערס.

אט נעמען מיר די פסיכאלאגיע פון איינעם פון די הויפט-העלדען — המן, ווי נידריג, געמיין, און אבשייליך ווייזט ער זיך ארויס. שטעלט אייך פאר א מענש, וועלכען מען שטעלט אין שפיץ פון א גרויסע מעכטיגע מדינה, מען פערטרויט איהם דאס שיקזאל פון פעלקער און לענדער, מען מאכט איהם פאר א היטער פון געזעץ און ארדנונג, און ער איז אזוי טיראניש בארבאריש געשטימט, אז צוליב עפיס א פערזענליכע אמביציע, צוליעב א האר כבוד, וואס א יוד האט איהם נישט אבגעגעבען, וועלכער פערענטפערט זיך אבער, אז ער האט בכלל נישט געמיינט צו בעליידינען זיין עהרע, נור זיינע רעליגיעזע איבערציינגונגען פערהינדערען דאס, און דאך ווערט ער אזוי אין כעס, אז איהם איז צו ווענינ צו בעשטראפען דעם כלומרשט בעשולדיגטען און ער בעשליסט נקמה צו נעהמען פון זיין גאנץ פאלק, ער נוצט אויס זיין איינפלוס אויף דעם מלך און מען גיט ארויס א דעקרעט „להשמיד, לחרוג ולאבד את כל היהודים" אט דאס זענען די פאלגען פון א צורר ישראל,ס כעס.

יעצט לאמיר ענטקעגען שטעלען דאס יודישע פאלק, וועלכעס איז פון די ביטערע גזרה אויף א וואונדערבארען אופן ניצול געווארען, און דער טאג איז ביי זיי אלס יום-טוב בעשטימט געווארען. דעם יוד'ס הויפט-פליכטען אין דעם יום-טוב בעשטעהט פון פרעהליך און לוסטיג מאכען, אלקאהאל-משקה צו טרינקען ביז אין א שכור-צושטאנד אריינצופאלען, און ווי הערליך גרויסארטיג ווייזט זיך דער יוד דאן ארויס, נישט נאך וואס איהר וועט אין פורים קיינמאל נישט זעהען קיין צובלוטיגטע, צוקאליטשטע, איהר וועט נישט טרעפען קיין בעזאפענע וואלגערן אין די גאסען, אבער נאך מעהר וויפיל טרייסטאפט ברודערשאפט, הומאניטיזם ווייזען די „שכורע" יודען ארויס מען זאמעלט גרויסע געלד סומעס פאר ארימע, מען שפארט אפ פון מויל און מען שיקט אוועק די געפאלענע, גוטע פריינד טיילען זיך מיט דעם ביסען, און שטעלט אייך פאר ווי וואלטען די המנ'ס געפייערט אזא שטייגער יו"ט—איהר קאנט גאנץ זיכער זיין, אז די שפיטעלער וואלטען פערפולט געווארען מיט געראנירטע און פערוואונדעטע, קיין איין שויב אין א יודיש פענסטער וואלט נישט גאנץ געבליבען, פעדערען פון יודיש בעטגעוואנד וואלט געפלויגען ווי א געדיכטער שניי אין א ווינטער טאג. דער יוד אבער אין פורים, אז ער האט שוין אלע נויטבעדערפטיגע פערזארגט, זעצט ער זיך געמיטליך ביי א גלעזעל משקה אין קרייז פון זיינע נאהנטע און בעקאנטע און ער נעמט זיך פערטיפען אין דער מגילה-געשיכטע, גוט אויפפאסען אויף אלע איהרע איינצעלנע עפיזאדען, ציהען די קאנסעקווענצען פון די געשעהענע פאקטען און ער זעהט די ג-ט-ליכע האנד וועלכע האט מיט דעם אלעמען אנגעפיהרט, די השגחה עליונה, וועלכע האט דאס יודישע פאלק געשיטצט, ווערענדיג הויך בעגייסטערט און קומענדיג אין עקסטאז-צושטאנד, פערגעסט דער יוד דאן יעדע ארט שנאה צו זיינע שונאים, ער איבערצייגט זיך. אז אלע העלדען זענען געווען א ווערקצייג אין ג-ט'ס האנד, די פערווירקליכערס פון אלערהעכסטען רצון זיינעם, און אויב מיר פערעהרען מרדכי'ן אלס ג-טליכען שליח צו רעטען אונז פון טויט-געפאהר, וועלכער האט איבער אונזערע קעפ געשוועבט, האט אונז המן—אונדערעקט—מיט זיין גזרה אויף דעם גלייכען יודישען וועג ארויסגעפיהרט, ווי אונזערע חז"ל דריקען זיך אויס „גדולה הסרת טבעת יותר מרמ"ח נביאים". וואס מעהר בראנפען דער יוד טרינקט, וואס מעהר לויטערט זיך זיין שכל און ער ניכטערט זיך אויס פון אלערליי לײדענשאפטליכע נקמה און שנאה-געפיהלען, ער הערט אויף צו קוקען אויף זיינע בעדריקערס ווי אויף שונאים, נאר ווי אויף קראנקע, שוואכע, פעלערהאפטיגע מענשען, וועלכע ער בעדויערט און האט אויף זיי מיטלייד און ווינשט זיי א גייסטיגע קוראציע, דער יודישער דעוויז איז: „יתמו חטאים אין כתיב אלא יתמו חטאים".

הויבט די הענד!...

(די בנות-קאנפערענץ — א מתנה)

הויבט די הענד א שוועסטער —
הויבט די הענד! –
זאל אונזער שטימע קלינגען פעסטער,
זאלען ציטערן ווענד!...

זאלען ציטערן די ווענד —
וואס ס'האבען פרעמדע אויפגעשטעלט,
צווישען אייך און ג–ט!
קעהרט צוריק — א שוועסטער — פון א פרעמדער וועלט
ווי איהר פערבלאנדזשעט האט!...

א — שוועסטער! ווארפט אוועק פרעמדען גלאנץ,
הערט צו צום רוף פון אייער נשמה:
זאל אייער פוס נישט טרעטען אינ'ם פוסטען טאנץ —
טעכטער פון ישראל — דאס איז אייער נאמען!...

א שוועסטער! זאל אייער שטימע שאלען —
זאל זי קלינגען פון נשמה צו נשמה:
גענוג שוין געדינט פרעמדע אידעאלען —
גענוג שוין געדינט פרעמדע אפגעטער!
קלויבט צונויף די בלומען — ווארפט אוועק די בלעטער!..
ווארפט, אוועק די בלעטער — ווארפט אוועק די שאל —
א שוועסטער! אלע אין בנות אגודת ישראל!...

הויבט די הענד א שוועסטער —
הויבט די הענד און שווערט צו ג–ט,
ביי אלץ וואס הייליג איז און טייער;
ביי די אומגעקומענע אין בלוט און פייער,
שווערט אשבועה!
אלץ ווייטער צוציהען — די גאלדענע קייט,
וואס דורך דורות-דורות גייט...

מיר שווערען — מיר שווערען —
א שבועה צו ג–ט!...
מיר וועלען טוען, און מיר וועלען צוהערען —
צו זיין הייליגען געבאט!
און דאס איז אונזער שבועה!
זאל די זון פאר אונז פערלאשען ווערען —
אויב מיר וועלען רוהען, אויב מיר וועלען רוהען
ביז שטארקער, מעכטיגער און פעסטער
שטארק אין ארבייט, שטארק אין צאהל —
מוטער, טאכטער און שוועסטער —
און — אין „בנות אגודת ישראל" —

מעליץ, אדר ראשון תרפ"ט. אלימלך שטייער.

Konferencja Okręgowa „Bnos Agudas Isroel" w Krakowie

W poniedziałek i wtorek dn. 8 i 9 miesiąca Adar r. b. odbyła się w Krakowie konferencja okręgowa „B. A. I.", na którą przybyło 24 delegatek z 13 miast.

W uroczystym nastroju zagaiła konferencję p. Szczerańska.

Odczytano cały szereg telegraficznych i listownych życzeń. Następnie wybrano prezydjum w następującej składzie: P. Szenirer, p. Szczerańska, p. Landsberg, (Kraków) p. Roza (Będzin) p. Dachner (Nowy-Sącz) p. Haberman (Zawiercie), p. Lando (Kraków), p. Grosfeld oraz p. Bauminger (Kraków).

Przewodniczy p. Szczerańska. Poszczególne delegatki złożyły sprawozdania z działalności grup miejscowych następujących miast: Krakowa, Sosnowca, Będzina, Zawiercia, Wolbromia, Rymanowa, Nowego-Sącza, Bielska, Chrzanowa i t. d.

Z powyższych sprawozdań wynika, że wszędzie prowadzono owocną pracę w zakresie: 1. nauczania תנך 2. תפלה 3. historji, 4. דינים 5. oraz samokształcenia 6. filantropji i pracy społecznej.

Następnie odczytano sprawozdanie piśmienne C. S. w Łodzi, z którego wynika, że C. S. w ciągu 3-letniego okresu prowadził niezwykle energiczną i rozgałęzioną działalność. Tylko dzięki C. S. ruch „B. A. I." wzmógł się i rozwinął tak szeroko.

(Z powodu mrozów i związanych z ten trudności komunikacyjnych C. S. nie przysłał przedstawiciela na konferencję.)

Przewodnictwo obejmuje p. Roza, a p. Szczerańska referuje o ideologji „Agudas Isroel" i „Bnos Agudas Isroel" P. Szczerańska w swoim referacie szeroko omówiła ideologję i cele powyższych organizacyj. Półtoragodzinnego referatu wysłuchano z niezwykłem zainteresowaniem.

Wieczorem odbyła się wspólna kolacja, przygotowana przez miejscową grupę.

II-gi dzień konferencji.

We wtorek o godz. 10 rano otwiera posiedzenie i przewodniczy p. Habermanówna (Zawiercie). Wygłoszono cały szereg referatów, a więc p. Bornsztajnówna (kierowniczka bibljoteki oddziału krakowskiego) mówi o zadaniach bibljotek i bibljotekarek. Podkreśla wielką rolę wychowawczą bibljotek i wskazuje, że celem naszych bibljotek powinno być: wychowanie etyczne i estetyczne naszych czytelniczek.

P. Roza (Będzin) wygłosiła referat o prasie, wskazując na konieczność dobrej prasy. W referacie zobrazowała stan obecny prasy ortodoksyjnej i w konkluzji apeluje do obecnych, by popierały i rozszerzały prasę ortodoksyjną, a w szczególności własny organ „Bajs-Jakow" P. Bauminger — referuje o roli i zadaniach kierowniczki koła. Podkreśla wielką rolę i odpowiedzialność tej pracy w wychowaniu ideowem.

Doc. seminarjum „Bajs-Jakow", p. Landsberg referuje sprawę kursu instruktorskiego dla kierowniczek ruchu. Wskazuje na ważność ogólnego wykształcenia instruktorskiego w duchu żydowskim, społecznym i pedagogicznym.

Mówczyni przedkłada wniosek o zorganizowaniu 3 miesięcznego kursu instruktorskiego.

Rozpoczyna się dyskusja, podczas której złożono cały szereg wniosków.

Po posiedzeniu zwiedziły delegatki nowobudujący się gmach seminarjum.

O czwartej pop. odbył się dalszy ciąg konferencji pod przewodnictwem p. Szczerańskiej. Dokończono dyskusję nad poprzedniemi referatami. Po dyskusji wygłosiła referat p. Grosfeld n. t. „Położenie ekonomiczne żydowskiej kobiety religijnej w Polsce". Referentka szeroko omówiła sprawę "שמירת·שבת„ wskazując na to, że z tej przyczyny uzyskanie pracy dla kobiet religijnych napotyka na poważne trudności. W konkluzji referentka stwierdza bezwzględną konieczność utworzenia biura pośrednictwa pracy, które zajęłoby się wyszukiwaniem posad dla tych, którzy przestrzegają soboty, oraz które broniłoby interesów ekonomicznych. W związku z powyższym referatem złożono cały szereg wniosków.

Konferencja przyjęła następujące rezolucje:

1. uruchomienie w okresie wakacyjnym dwumiesięcznego kursu instruktorskiego dla kierowniczek ruchu.

2. wzywa się C. S. do zwołania ogólnokrajowego zjazdu w wyznaczonym terminie.

3. konferencja okręgowa deleguje delegatki na zjazd ogólnokrajowy w Łodzi.

4. wzywa się C. S. do nadesłania w jaknajkrótszym czasie zapowiedzianego programu pracy.

5. członkinie innych organizacyj, oraz osoby wolnomyślne mogą być przyjęte do organizacji tylko w tym wypadku, jeżeli zastosują się całkowicie do programu „Bnos Agudas Israel".

6. wydać hektografowane pismo grupy miejscowej p. n. „Unzer Leben".

7. Wzywa się wszystkie członkinie do poparcia prasy ortodoksyjnej a w szczególności do pozyskania stałych prenumeratorów dla własnego organu „Bajs Jakow".

8. Stworzyć konieczne biuro pracy celem umożliwienia uzyskania posad dla tych, którzy przestrzegają soboty. Wybrano Komitet Okręgowy w następującym składzie: P. P. Zeeman, Nowy-Sącz (Komisja Finansowa), Szczerańska, Kraków (Komisja pedagogiczna), Landsberg, Gros, Bornsztajnówna Kraków, Haberman, Zawiercie (Komisja kulturalna), Bauminger, Grosfeldówna, Kraków, Wajsbekier, Radoszycka, Będzin (Komisja prasowa), Żurkowska, Wolbrom (Komisja filantropijna).

Po przyjęciu rezolucji rozdano wszystkim obecnym katologi książek oraz programy zabaw towarzyskich. Na życzenie delegatek zainicjowano pokaz praktycznej pracy miejscowej grupy w Krakowie, a mianowicie przeprowadzono dyskusję towarzyską n. t. „Samowykształcenie".

Wieczorem odbyło się przyjacielskie zebranie w niezwykle serdecznem nastroju oraz kolacja. Po odprawieniu ברכת המזון odczytała p. Sczerańska psalm 19-ty rozwijając przepiękne myśli jego, i swoje uroczyste przemówienie pożegnalne zakończyła słowami:

יהי לרצון אמרי פי..

Następnie twórczyni „Bajs-Jakow" wygłosiła krótkie przedmówienie na temat: "אהבת·השם—יראת·השם„ które do głębi wzruszyło obecnych.

Przy wzniosłym nastroju z zapałem i zamiłowaniem do dalszej pracy żegnają się wszysoy o godz. 12 w nocy.

מזל-טוב

בברכת מזל טוב המה אני מברך את רעי הנעלה והמצוין מר שמואל אליעזר בערעק לרגלי בואו בברית הנשואין. תהי דרכו בחיים צלחה ויזכה לבנות ביתו ברוח התורה והמסורה.

משה פרידנזון.

לאדז, אדר א׳ פ"ט.

א ברכה׳פולען מזל טוב ווינש איך צו דער פערלאָבונג פון פרל. פייגאָ וואָלפאָוויטש (זד. וואָלע) מיט ה׳ אַלבערשטיין (לאָדז,) מיין קוזינע פרל. טאבא ווראָצלאַווסקאַ מיט ה׳ בראָהן (לאָדז,) פרל. קרויט (קוטנע) מיט ה׳ וואלדמאַן (דאָמביע)

מיט הימלישע גליק זאָל דער אַלמעכטיגער אייער נייעם לעבענס-וועג בעגליקען.

זד. וואָלע לעהערין מ. טויבע

אַ האַרציגען מזל-טוב ווינשען מיר צי דער פערלאָבונג פון פרל. רבקה קרויט (קוטנא) מיט ה׳ סנדר וואַלדמאַן (דאָמביע)

א קראַנץ פון אַגודה-בלומען זאָל צירען אייער צוקונפט.

לאָדז, שוועסטערן רייזל און טונאָ יערוזאַלעם.

מזל טוב!

אַ האַרציגען מזל טוב ווינש איך דער איבערגעבענער בנות-מיטאַרבייטערין פרל. מרים האַמבורגער (בענדין) צו איהר פערלאָבונג מיט ה׳ ישיע׳ שפיץ (לאָדז)

זד. וואָלע רבקה טויבענבלאַט

יצאו לאור:

„עלים לבטוי"

ספרות, יהדות ושאלות הזמן

בעריכת וו. לייכטער ובנימין מינץ.

בתוכן: כנסת ישראל מה תהא עליה — הרב טוביה הורוויץ; צפת — וו. לייכטער; שירים: אפ"ק; ג. גורא: לשנויי נוסחאות התפלה בישראל — מיכאל הכהן בראור; היהדות ואמנות הציור — וו. לייכטר; רבי רפאל מברשד — בנימין מינץ; היהדות המסורתית וספרות חרדית — בנימין מינץ; הערות: מציאות — מאירי; רש"ר הירש ועידת שומרי שבת בברלין — חמאורי: אור הצפון — הרב נ"צ פינקל; בתי הספר „יבנה" — ד"ר הולצברג: הסוכנות היהודית — מתוך פרטי כלים המו"מ בין אגודת ישראל והסתדרות הציונית; רבי חיים זוננפלד— זאב יפה: בגליון תמונות; אדמו"ר מאוסטרובצי ז"ל, הרב נ"צ פינקל ז"ל: צפת; אדמו"ר מגור שליט"א בדרכו לא"י

המחיר 20 מא"י, בשאר הארצות 20 סנט אמרקאים בפולין 1 זהוב פולני.

הכתבת: תל-אביב, הרצל 56.

לכספים: זאב פישר. תל-אביב רחוב הרצל 56.

המכירה לפולין:

א. מ. גרובשטיין, לאָדז ווסכאדניא 54 №.

ברכת מזל טוב

אני מגיש לידידי יקירי ש"ב הכבני הנגיד חחסיד מהור"ר מאיר פערלא נ"י לרגלי נשואת בנו המופלג מר שלמה שיחי׳ עם ב"ג בת הרה"ח המפורסם ר׳ בינם לוין שליט"א. יזכה לראות מהם דור ישרים יבורך.

יהושע פרידנזון בלאאמו"ר הרב שמעלקי ז"ל דומו"ץ בלודז.

Dr. Josef Breuer.

U źródła świętości życia małżeńskiego.

(Dalszy ciąg)

Biada, jeżeli w chwili małżeńskiego zespolenia nie przebywa B-g i jego święta wola, jeżeli nie poświęca się skojarzenia siły mężczyzny i kobiety dla urzeczywistnienia wielkich, boskich ideałów życiowych.

Ktoż bowiem może Cię zapewnić, że nie zatryumfuje nad Tobą brutalna, egoistyczna siła mężczyzny i że Twoja godność kobieca nie zostanie zhańbiona i podeptana stopami zwierzęcej niepohamowanej żądzy? Nie łudź się! Zwierzę w człowieku silniejsze jest od wszelkich mocy kulturalnych, usiłujących je ujarzmić. Tylko przed świętą bliskością B-ga cofa się trwożliwie zwierzę, tylko Jego stanowczemu wpływowi się poddaje.

W poskramianiu i uszlachetnianiu zmysłów święci prawo boskie największe swe zwycięstwo!

Jeżeli kiedyś w skrytości serca błagać będziesz B-ga o małżonka, który mógłby Cię uszczęśliwić, przy boku którego dążyłabyś do osiągnięcia zupełnego spokoju w życiu, wtedy proś, aby małżonek Twój był bezględnie posłuszny i posiadał lękliwą świętą bojaźń dla boskich praw małżeńskich. Albowiem gdzie one, tam B-g — a tylko B-g, — tak brzmi błogosławieństwo, wypowiedziane nad młodą parą — wprowadzi „ducha miłości i braterstwa, pokoju i przyjaźni“ do związku Twojego.

X

Dopóki mężczyzna żydowski szanować będzie boskie prawo małżeńskie, dopóty będzie on swą żonę kochał. Nie będzie to owa przemijająca miłość, opierająca się jedynie na wrażeniach chwili i złudnych powabach.

Lecz będzie to uczucie prawdziwe, silne, objawiające się w radosnem, zupełnem oddaniu się towarzyszowi życia w celu wprowadzenia w życie wspólnych ideałów życiowych.

Z każdym dniem małżeńskiego współżycia miłość ta mocarnieje i serdecznieje, bierze bowiem tyle, ile daje.

Dopóki mężczyzna żydowski poważać będzie boskie prawo małżeńskie, dopóty w owem małżeństwie panować będzie pokój i zgoda, które tylko bliskość B-ga nad ludźmi rozpościera. B-g - tak brzmi słowo mądrości, (Sotta 17) — przędzie swe święte imię pomiędzy mężczyzną a kobietą, a imię Jego gasi na zawsze płomienie rozdwojenia i nienawiści.

Dopóki mężczyzna kojarzy się z kobietą na drodze prawa boskiego, dopóty będzie mu żona „świętością“, dopóty „łzy kobiece“ nie zroszą „ołtarza boskiego“ (Mal. 2), a kobieta posiadać będzie błogą świadomość, że nigdy nie zostanie zepchnięta do haniebnej roli niskiego narzędzia brutalnej, nieokiełznanej, zmysłowej rozkoszy. Pod godłem wspólnie uświęconego prawa boskiego, któremu właśnie w chwili małżeńskiego zespolenia składa się najwyższy hołd, powstaje ona jako dumna, godna towarzyszka swego męża, któremu użycza sił do urzeczywistnienia wzniosłych ideałów życiowych.

XI

Kobiety żydowskie! We własnym waszym interesie czcijcie boskie prawo małżeńskie! Nie bądźcie tak szalone i lekkomyślne, aby same, przecząc chociażby jednemu tylko z prawnych przepisów, usuwać jeden chociażby kamień z budynku świątyni wolności związku małżeńskiego. Niewiadomo bowiem, czy ten właśnie kamień nie jest owym kamieniem węgielnym, którego usunięcie grozi ruiną niechybną całej budowli.

Będziesz zapewne owe prawa, któremi B-g uświęcił i uszlachetnił związki swego narodu, sumiennie przestrzegać. Będziesz je także radośnie i dumnie wykonywać! Ta radosna duma jest spuścizną po matkach Twego narodu.

Dopóki ta duma istnieje, dopóty pozostanie związek Twój młody, dopóty bowiem obecnym jest w związku Twoim B-g. Gdzie zaś jest B-g, tam osiągają, ludzie zenit młodzieńczej świeżości i jędrnej siły!

(d. c. n.)

Czytajcie i rozpowszechniajcie wasze-nasze pismo „Bajs-Jakow“

MIGAWKI

(Z odwiedzin budowli seminarjum „Bajs-Jakow“ w Krakowie).

Doprawdy wzruszona byłam, zwiedzając budowlę seminarjum „Bajs Jakow“.

Gdy podczas poświęcenia kamienia węgielnego, stałam na tym samym placu, pomyślałam: czy też ten piękny projekt da się zrealizować? Ze smutkiem mierzyłam ten okres czasu, jaki nam przebyć wypadnie, zanim stanie ten upragniony gmach. Nie wyobrażałam sobie, by u nas tak prędko realizowano idee. Jakież zdumienie mną owładnęło, gdy zobaczyłam dumnie wznoszący się 5-cio piętrowy szkielet budowy, otoczony ze wszech stron belami i żelaznym betonem. Zdaje mi się, że ten szkielet jest żywą istotą, a z głębi jego unosi się potężny głos:

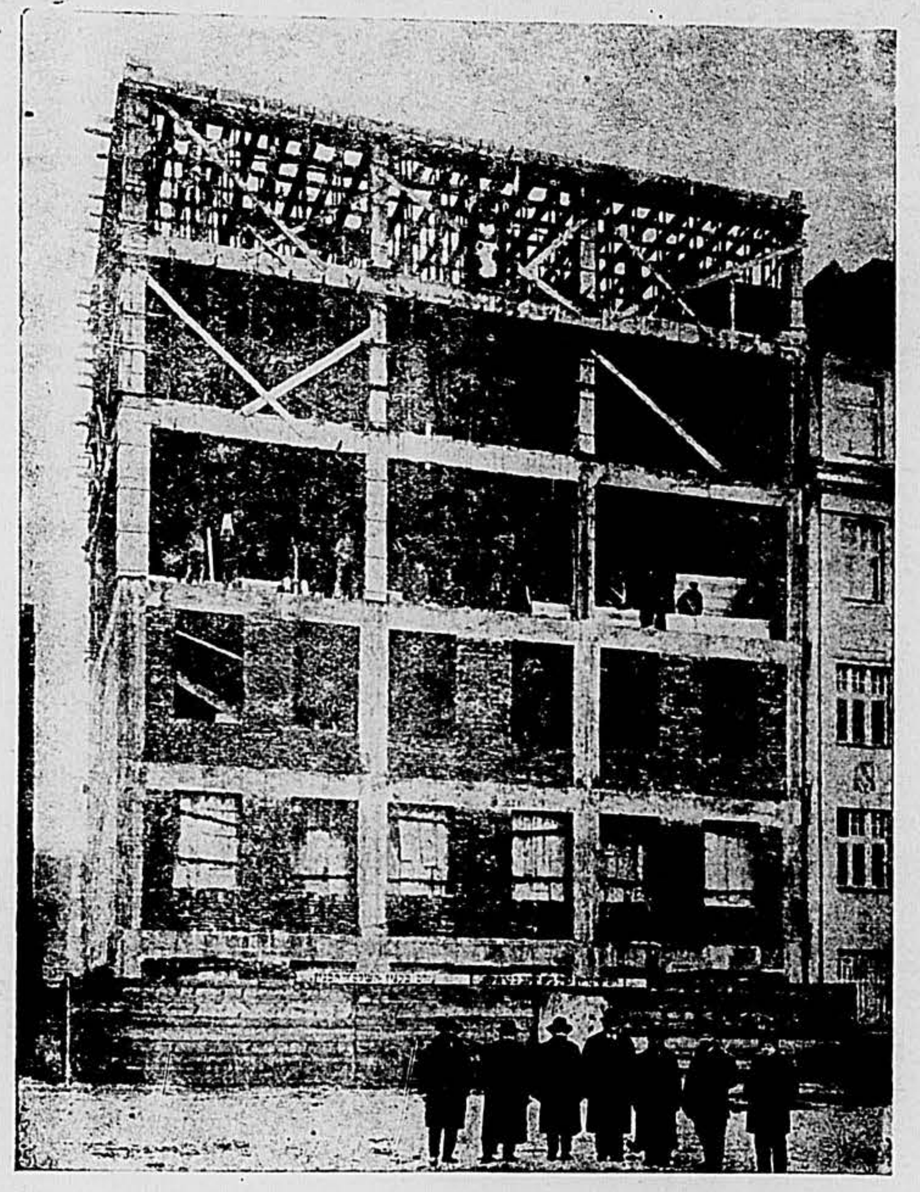

Widok surowej budowli seminarjum.

Precz ze zwątpieniem! precz z małodusznością!

Wchodzimy na wschody z betonu, a w miarę, im wyżej się wznosimy, tem radośniej serce uderza. Nareszcie znajdzie ta nieodzowna instytucja miejsce obszerne i odpowiadające wszystkim wymaganiom higjeny. Nareszcie znajdą młode orędowniczki ducha żydowskiego miejsce wygodne do nauki!

Najmilszego uczucia doznajemy, stojąc na najwyższem piętrze, gdzie ma być terasa, przeznaczona na ogród. Pod nami roztacza się piękny widok ukochanego Krakowa z szeroką wstęgą Wisły, kopcem Kościuszki i Wawelem. Kraków, to tradycyjne miasto, wzbogaci się o jeszcze jeden zabytek historyczny, stanie w niem bowiem pierwsze seminarjum dla nauczycielek ortodoksyjnych.

Narazie sterczy szkielet, cichy i poważny domagając się energicznej pracy.

Niezadługo stanie gmach piękny, dla setek nauczycielek, które nabywszy w tych murach wiedzę i miłość do żydostwa, szerzyć ją będa wśród tysięcy istot, aż zapełni się ziemia ideałem ducha żydowskiego.

E. B.

Kraków, w Lutym 1929 r.

Przyp. red.

Praca ta jednak wymaga pomocy Żydów Polski. Zagranica już powinność swą spełniła fundaszami 20.000 dolarów. Starajcie się, i Wy, Córki Żydowskie nie zawstydzić naszego zrozumienia potrzeby owej historycznej budowli, kupujcie pilnie cegły dla owej budowli, zbierajcie datki przy każdej okazji i wysyłajcie na adres: **P. K. O. 407 371.**

צו אלע אַבאָנעַנטען, פריינד און פרעסע-קאָמיסיעס!

מיט'ן היינטיגען דאָפּעלט-נומער 39—40 (דאָפּעלטע צאָהל זייטען) ענדיגט זיך דאָס ערשטע האַלבע יאָהר פון דעם יאָהר תרפ"ט. אלע אַבאָנענטען, וועלכע האָבען איינגעצאָהלט צו 4 זל. אין חודש תשרי ענדיגט זיך אַלזאָ מיט'ן היינטיגען נומער זייער אבאָנאמענט.

אויפ'ן צווייטען האַלבען יאָהר פּערמעסטען מיר זיך ווידער אויף אַ נייעם שריט, נעמליך פאַר יעדען פרייז אַרויסצוגעבען דעם זשורנאַל דורכאויס אויף יעדען ראש-חודש. מיט'ן קומענדיגען ניסן-נומער טרעט אַריין אונזער זשורנאַל, אין נאָך אַ פערשטאַרקטער רעגולערער אויסגאַבע. אונזערע אַבאָנענטען, פריינד און סימפּאַטיקער וועט'ן געוויס אויף די דאָזיגע אונטערנעמונג פערשטעהן אָפּצושאַצען און אויב, אין דעם ערשטען האַלבען יאָהר איז אונז געלונגען אַיועקצושטעלען דעם בית-יעקב זשורנאַל אלס פעסטע מאָנאַטליכע אויסגאַבע, זענען מיר איבערצייגט, אַז אי"ה פון חודש ניסן אָן, וועט דער זשורנאַל שוין מעהר זיך נישט פערשפּעטיגען און אונבעדינגט ערשיינען אויף יעדען ראש-חודש.

פערשטעהט זיך, אַז אונזער נייער הבטחה, וועט פון אונז פאָדערען נאָכמעהר אַ פערשטאַרקטער ענערגיע און בכדי צו קענען רעאַליזירען אונזער זיך געשטעלטען ציל, אפּעלירען מיר צו אַלע אַבאָנענטען קודם כל אַליין צו אבזנירען אויפ'ן צווייטען האַלבען יאָהר איינצושיקען תיכף די 4 זל. גאַנץ בעזונדער צו ווערבירען אונז אַ גרעסערע צאָהל נייע אַבאָנענטען, וועלכע זאָלען איינצאָהלען פריהעראויס דעם אַבאָנאַמענטס-ביי-טראַג!

מיר האַלטען פאַר איבריג צו איבער'חזר'ן און מאָטיווירען אונזער פערלאַנג פון צאָהלען פריהעראויס דעם אבאָנאַמענט-ביי-טראַג, ווייל נאָר דאָס גאַראַנטירט דעם קיום פון זשורנאַל!

די אַלע וואָס וועלען אונז תיכף צושיקען די 4 זל. פאַר'ן צווייטען האַלבען יאָהר, וועלען בעקומען צוגעשיקט אונזער פריינד-קאַרטע מיט גאָלדענע אותיות, זייער נאָמען וועט זיך געפונען צווישען די פריינד-רשימה אין נאָהנטען נומער און דאָס בעקומען די פריינד-קאַרטע גיט די מעגליכקייט פון געניסען פערשידענע רעכט, לויט ווי עס איז אָנגעצייכענט אויף דער פריינד-קאַרטע.

צווייטע רשימה פון די פריינד פון בית-יעקב-זשורנאַל.

אויסלאַנד: קעשינעוו — הרב צירעלזאָן. וויען — ה' שלמה טירקעל. דווינסק — ב. דוואַריש-טשין. טשערנאָוויץ — רעדאַקטאָר דניאל שטערנפעלד. אבא (פינלאַנד) — מ. שווי. מאַינעסטי (רומעניען) — הרב אלטער דאָרף. קאָנסטאַנץ (רומעניען) — הרב י. ח. שעכטער. פראַנקפורט — משה ציגאָוויטש.

פוילען: הרה"ג ר' יחזקאל ליפשיץ שליט"א — קאַליש (פרעזידענט פון אַגודת הרבנים אין פוילען). הרה"ג ר' שמואל דוד לאַסקי שליט"א — סאָמפּאָלנע.

לאָדז — לעהרערין פרוי פאָגעל, פרל. אלשטיין. טאַרנאָפּאָל — לעהרערין פרל. גאָלדבלאַט.

וולאָצלאַוועק — לעהרערין באָבראָוסקאַ, סטאַניסלאַוואָוו — לעהרערין פרידפערטיג, ווישעגראָד — פרל. בלייוויס, וואָלבראָם — ה' זילבערבערג און לעהרערין זשורקאָווסקאַ, זשיכלין — לעהרערין מאַרעק, פרל. לעווין און מרים ליפשיץ, קאַליש — לאַווניק יוסף משה העבער, ה. ל. לענטשיצקי, ה' יצחק איצקאָוויטש, ס. ראָזענפעלד, לעהרערין פראָצעל, טאַרנאָוו — לעהרערין לויפער. ווענגראָוו — לעהרערין איזראַעלסקאַ. לוקאָוו — לעהרערין קאַץ. שעדלעץ — מאיר שוואַרצמאַן, לעהרערין שרה גריצהענדלער. רוביזשעוויטש — פרל. עדעלמאַן. טשאַרטקאָוו — הירש גייזלער און לעהרערין טייטעלבוים. זגיערזש — מאיר שטשערינסקאַ און פרל. גאָלדער. טשענסטאָכאָוו — רבקה יוסטמאַן. וויערזבניק — ראַבינאָוויטש, אבא קומאץ און ל. מאָרגענשטערן. זשעלעכאָוו — יצחק בירשטיין און פרל. שאָליט. שידלאָוויעץ — פרל. וויינמאַן. גער — יוכבד יאָסקאָוויטש און לעהרערין פרל. האָלענדער. קראָשניק — ה' יוסף אַדלער. שערפּץ — יהודה פוקאַטש און פרל. ברכה גאָלדשלאַק. קאַלאָמיי — לעהרערין בלומא קליין. וואַרשא — נתן גורמאַן און שרה יהודית גרזשעבמזכער און קראַסיצקי. באַראַנאָוויטש — פ. אייזענבערג קראַסניסטאַוו — יעקב טרעגער. ניי-סאַנץ — ה' שמואל שעהנגוט. וולאָשטשאָוואָ — לעהרערין וואָדיסלאַווסקאַ.

צו די אַלע אויבענדערמאָנטע פּערזאָנען האָבען מיר אַרויסגעשיקט אונזער פריינד-קאַרטע מיט גאָלדענע אותיות, וועלכע גיט אויך די מעגליכקייט זיך צו בעטייליגען אין אַ ספּעציעלע פּרעמיע וואָס מיר בעשטימען פאַר די פריינד אויפ'ן יאָהר תרפ"ט — די דריטע רשימה אין קומענדיגען נומער.

פון דער אַדמיניסטראַציע.

די אַלע וואָס האָבען נישט איינגעצאָהלט פאַר'ן צווייטען קוואַרטאַל פון פ"ט האָבען שוין נישט בעקומען צוגעשיקט פון טבת-נומער אָן דעם זשורנאַל. דער אַבאָנאַמענטס בייטראַג מוז דורכאויס געצאָהלט ווערען אין פריהעראויס! די יעניגע אַבאָנענטען וואָס וועלען נישט איינצאָהלען פאַר'ן קומענדיגען האַלבען יאָהר אָדער קוואַרטאַל, וועלען דעם זשורנאַל נישט בעקומען פון ניסן אָן. די וואָס וועלען אונז צושיקען פאַר'ן צווייטען האַלבען יאָהר מיטאַמאָל 4 זל. וועלען תיכף בעקומען צוגעשיקט אונזער פריינד-קאַרטע און זייערע נעמען וועלען זיך געפינען אין דער פריינד-רשימה אין קומענדיגען נומער.

אַדרעס פאַר געלט: P. K. O. 65.613

ארגאַניזירט

אין יעדען אָרט אָפּטיילונגען פון „בנות-אגודת ישראל"!

זעהט, אַז פון קיין אָרט זאָלען נישט פעהלען דעלעגאַטינס אויפ'ן נאָהנטען צוזאַמענפאָהר אין לאָדז.

אינסטרוקציעס אויף דער גרינדונג שיקט אַרויס דער צ. ס. צוזאַמען מיט די דעקלעראַציעס פאַר 5 זל.

C. S. „Bnos Agudas Isroel" Łódź, Aleksandrowska 28

WSCHÓD

Łódź, Marzec 1929 ב"ה לאדז, אדר תרפ"ט.

Rabin D. Łaski
SOMPOLNO.

Intuicja jako czynnik religijny

Od wszelkiego skrępowania strzeż serce twoje, gdyż z niego wynika życie
(Lek. Salomona 4.23)*

Cechą zasad Świętej Wiary Ojców jest ich jawność. Opierają się one bowiem na faktach, przeżywanych przez cały naród, faktach, które wykluczają wszelką wątpliwość co do ich rzeczywistości. Podłoże więc Religji naszej jest przedewszystkiem, że tak powiemy, umysłowe, gdyż umysł nasz jest odbiornikiem żywej tradycji, udowadniającej Wielką Naszą Prawdę. Zdrowy rozsądek ludzki jest najskuteczniejszą siłą odporną przeciwko wszelkim wybrykom antyreligijnym, które zresztą udaremnia granitowa rzeczywistość dziejów biblijnych. Rzeczywistość ta, nigdy nie zachwieje się tam, gdzie rozum nie został wytrącony z równowagi naturalnej. Sprawna działalność rozumu równa się własnemu przeżyciu dziejów biblijnych i stanowi rękojmę religijnego usposobienia.

Nie jest to jednak jedyny czynnik religijny. Nasza struktura psychiczna posiada bowiem jeszcze jeden bardzo ważny czynnik, odgrywający doniosłą rolę w w naszem usposobieniu religijnem, o którem b. mało mówiono w naszej literaturze teologicznej, jest nim t. zw. uczucie religijne, występujące jako bodziec zbliżenia się do Boskości. Spotykamy wprawdzie często wyraz „uczucie religijne", lecz nie zastanowiono się dokładnie nad prawdziwem znaczeniem tego słowa.

Uczucie religijne, to wrodzony pociąg człowieka do niebios, to instyktowne poznawanie Twórcy Wszechświata, to nadświadome dążenie do łączności z Duchem Świata, to subtelny zmysł metafizyczny, porywajacy człowieka z materjalnej codzienności do krainy wzniosłej duchowości. Jest to zmysł, obejmujący w pewnej mierze całą ludzkość i współdziałający z umysłem w kierunku kształtowania się nastoju religijnego. Uczucie religijne to najcenniejsza rzecz intuicji ludzkiej, zupełnie niezależna od umysłowego poziomu człowieka.

Człowiek z natury odczuwa wpływ Boskości tak samo jak odczuwa przyjemność, wchłaniając zapach kwiatu nim jeszcze powiedziała mu nauka, że zapach ten powinien sprawiać przyjemność, gdyż wynika to z nieświadomej części jego struktury. Ludzie ateiści, nie uznający prawd religijnych, mylą się, mniemając, że są pozbawieni uczucia religijnego. Tak im się pozornie wydaje, bo wadliwy system ich rozumowania, oraz żądza zadośćuczynienia zmysłom cielesnym potępia i krępuje subtelny ich zmysł religijny. To samo zdarza się i z innemi uczuciami szlachetnemi (a czasem nawet i cielesnemi), które słabną i wegetują pod presją zewnętrzną. Zupełny zaś zanik uczucia religijnego jest tak samo niemożliwy, jak zanik innych zmysłów, które mimo nieczynności wskutek przytępienia, jednak istnieją i udaje się czasami pobudzić je do czynności. Tem się tłumaczy przebudzenie się niekiedy uczucia religijnego u ludzi bezbożnych z powodu silnego wstrząsu zewnętrznego. Słowem, Religja tkwi w naturze człowieka jako wrodzona skłonność intuicyjna.

Teza intuicji religijnej, znajdująca zwolenników i wśród uczonych świeckich, jest bezwątpliwie uzasadniona. Po pierwsze dowodzi tego historja. Człowiek od zarania swego szuka kultu teistycznego. Najstarsze narody posiadają już, chociaż w bardzo niejasnych formach, swoje wyobrażenia religijne. Zjawiska tego nie można tłumaczyć chęcią rozwiązania zagadki świata, gdyż to samo zauważymy u tych narodów, których poziom umysłowy był zbyt niski, by zainteresowała ich ta kwestja. A zresztą, nawet owe religije przez nie stworzone, nie miały cech dążności do rozwiązania zagadki świata, lecz odwrotnie swiadczyły o zupełnie innych pobudkach swego powstania. Jeszcze bardziej zaciemniały pojmowanie przyczyny świata (fetyszyzm i t. p.) Widzimy to i dziś u narodów dzikich, których religje nie mogą mieć innego źródła psychicznego, prócz wrodzonej intuicji, zniewalającej je do wyobrażenia sobie w jakiejkolwiek bądź postaci siły Najwyższej.

O słuszności tej tezy łatwo się przekonać drogą

* Wedle Rabi Sz. Alkwaca cytowanego przez Rabi I. Minca (Homyletyka I), który interpretuje słowo „Miszmar" identycznie ze znaczeniem tego słowa w ks. Bereszyt 42. 17,

Omyłki w druku:

W artykule „Purym“ — święto golusowe, wiersz 5 zamiast „wolnomyśliciele“ — powinno być „wolnomyślicieli“.

W sprawozdaniu konferencji okręgowej w Krakowie str. 9, zamiast „osoby wolnomyślne — powinno być „osoby z domów postępowych“.

Na tejże stronicy w końcowym ustępie powinno być „twórczyni „Bajs Jakow“ p. Sara Szenirer“.

Łódź Luty-Marzec 1929 r. Cena 1.60 gr. Rok VI, zeszyt 5-6 (39-40).
„BAJS JAKOW“ (miesięcznik) Adres Red. „Bajs Jakow“ Łódź, Aleksandrowska 28.

בית=יעקב-פערוואלטונגען, בנות=מיטגלידערינס, פריינד פון בית=יעקב=זשורנאל —

אלע אנאָנסען פערעפענטליכט אין אייער אייגענעם אָרגאַן, אין בית=יעקב=זשורנאַל!

חי׳ בידערמאן שלמה זלמן יענטעס
פערלאָבט
באָדזאנאָוו, כ״ג שבט תרפ״ט.

מזל=טוב

מיין הארצינסטען ברכה פולען מזל=טוב ווינש איך דיר מיין שוועסטער חי׳לע צו דיין תנאים שרייבען מיט ה׳ שלמה זלמן יענטעס.

גיטל בידערמאן באָדזאַנאָוו.

מיר ווינשען אַ האַרצינען מזל=טוב אונזער חברה פרל. חי׳לע בידערמאן צו איהר תנאים מיט ה׳ שלמה זלמן יענטעס. בנות אַגודת ישראל באָדזאַנאָוו.

מזל=טוב

צו דער פערלאבונג פון מיין ליבע פריינדין חי׳ בידערמאן מיט ה׳ שלמה זלמן יענטעס ווינשט א גליקליכע צוקונפט און אַ אייביגע צופרידענהייט.

באַדזאנאָוו רבקה מייזליש

מזל-טוב!

הנני מאחל לידידי ש״ב הנגיד החסיד ר׳ מאיר פערלא נ״י לנשיאת בנו המופלג מר שלמה נ״י עם בת ה״ה״ח המפורסם בנש״ק מהו״ר ר׳ בינם לעווין שליט״א א. ג. פרידנזון.

צו דער פערלאָבונג פון אונזער ג׳ מיטגלידערין פרל. רחל זילבערמינץ מיט ה׳ שלמה מאיר סטאַשעווסקי — ווינשען מיר אַ ברכה=פולען מזל=טוב — יאָס אש ית פון אונזער הייליגען אידעאַל זאָל שמידען אייער צוקונפט!

לעהרערין ה. שידלאווסקא.

גריצע, בנות=אַגודת=ישראל.

אונזער איבערגעבענע בנות = מיטאַרבייטערין פרל. לאה וואַקסבערג ווינש איך פון טיפען האַרצען מזל=טוב צו איהר תנאים=שרייבען מיט ה׳ פראָהווירט — איהר זאָלט זוכה זיין דעם אנית׳ן „בית יעקב״ צו בויען שרה שענירער.

צו דעָר פערלאָבונג פון אונזער ליבע שוועסטער אכו?ר גאלדער מיט ה׳ אהרן בראוער (לאָדז) — ווינשען מיר אַ גליקליך צופרידענע צוקונפט

זגערזש. שוועסטער און ברודער גאָלדער

צו דעָר חתונה פון מיין ליבע פריינדין רחל מייטליס מיט ה׳ חאַבאָ פון וואָלבראָם ווינש איך א הערצליכען מזל=טוב — איהר זאָלט זוכה זיין בויען אייער עתיד אויף די בערג פון ציון וירושלים.

זלדה קעסטענבערג
(ב״י לעָהרערין אין זאַווירציע).

צו דער פערלאָבונג פון אונזער א־רעען=שיעסטער לאה וואַקסבערג מיט ה׳ פראַהווירט פון קראָקאָ ווינשט אַ האַרציגען מזל טוב. בילה ווייל זאווירציע.

א הערצליכען מזל=טוב צו דער פערלאָבונג פון פרל. גיטל טייטעלבוים מיט ה׳ פאַס ווינשען

רבקה האַבערמאן

זאַווירטשע. מיט איהר גרופע ביי דער בנות=אגודת=ישראל.

את ידידי היקר הנעלה והמצוין מר דוד קלוג מאנטווערפן אני מברך בברכת מזל=טוב חמה ונלבבה לאירושיו את מרת חוה ראָטענבערג.

ידידו א. ג. פרידנזון.

מזל=טוב

צו דער פערלאָבונג פון מיין קוזינקע פרל. מירל בוים=וואָל (סאָכאַטשין) מיט מיין שוועסטערן זיהן ה׳ יצחק בנר (באָדזאַנאָוו) — גליק און צופרידענהייט זאָל אייער לעבענס וועג אייביג בעגלייטען. נעכא בלים — באַדזאנאוו.

מזל=טוב!

ווינש איך פון טיפען הארצען די שילערין פון די ערשטע 25 תלמידות, ווי אויך ערשטע לעהרערין פרל גיטל טייטעלבוים (היינט לעהרערין אין ביליץ) צו איהר תנאים-שרייבען מיט ה׳ פאַס פון יענדזשוו.

זייט זוכה דעם אַלטען בית יעקב צו בענייען.
שרה שענירער (קראָקאָ)
אַ״ע לעהרערינס קאַנדידאַטינס פון סעמינאַר.

די „יודישע שטימע“ קראקא

דאָס איינציגע ארט. אָרגאַן אין גאַליציען ערשיינט יעדע וואָך ביי דער מיטאַרבייט פון די בעסטע אָרט. ליטעראַריש פובליציסטישע כחות, אינטער דער רעדאַקציע פון ה׳ דור ראָזענפעלד.
אַבאָנאמענטס פרייז: אין פוילען 2,40 אַ קוואַרטאַל אין אויסלאַנד 2 דאָלאַר יעהרליך.

אַדרעס פון די רעד. און אדמ.:
„Die Jidisze Sztime“ Kraków Katarzyna 2.

דרוקעריי
און ליטאגראפיע

י. גרינבערג, לאדז

וואסכאדניא 45 ... טעלעפאָן 31-90.

פערטיגט אויס אַלער אַרט דרוק=ארבייט ווי אויך אַ מאָדערן איינגעאָרדענטע יודישע דרוקעריי פאַר צייטשריפטען, זאַמעלביכער און צייטונגען.

Red. i wyd. Lezer Gerszon Frydenzon. Tłocznia I. Grinberga Łódź, Wschodnia 45. tel. 31-90.